

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

III. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, MÁRCIUS 6, 1873.

114—10. SZÁM

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — **Előfizetési** ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — **Szerkesztési** iroda — hová a kéziratok és előfizetések **bérmentve** küldendők: külmagyarutca, 16 sz. —

A „theologiai fakultásunkról“ cimű cikk-sorozathoz.

Engedje meg, t. szerkesztő ur, hogy becses lapjának folyó évi első számjaiban theologiai fakultásunkról hozott cikksorozatára vonatkozólag, igénytelen nézetemet becses lapjában kifejezhessem.

Nem vezet ezekben sem az irói viszketeg, sem a polémizálás kedve, inkább kötelesség-érzet: hadd, szóljon e tárgyhoz nem csak egyházi, belső ember, hanem laikus is; nem vezet az sem, mintha fitogtatni, mutatni akarnám, hogy csekélységem szerencsésebb volt sok mások felett a tekintetben, hogy némi tapasztalást gyűjtöttem; nem ezek, tisztán azon kötelesség érzete vezet, hogy vallásos felekezetemnek — melyhez tartozni, egyik büszkeségem, — tehetségemhez és erőmhez képest használjak és szolgáljak. Ezért — s mert a cikkírás nem mesterségem — ha kifejezéseim nem eléggé simák, irányom nem elég szabatos, szives elnézést kérek.

A vallásos élet nem kevésbé van a világ általános áramlatának alája vetve, mint a politikai állam. Azok a körülmények, viszonyok és nézetek, melyek a külső világi életben szerepelnek, mint tényezők, bizonyára nagy hatást gyakorolnak a vallásos életre is, különösen az ev. ref. egyházban, mely már szervezési rendszerénél fogva föltételezi minden egyes tag hathatós közreműködését. Togadhatlan tehát, hogy a jelenkor materiális áramlata — melynek vezér-eszméje aligha nem legjobban kifejezhető e régi latin mondásban „rem, quoquo modo rem,“ — nagy befolyással van a vallásos érületre is, minek következtése az érdekeltség hiánya. Ezt azonban nem csak kizárólagosan a vallásosságban, hanem a közélet minden más ágában is fájdalmasan lehet tapasztalni, miről nyilván tanuskodik ama közönyösség; melylyel közmívelődésünket és polgárosodásunkat aligha nem túlbecsülő községi, törvényhatósági és állami önkormányzati jogosultságunk iránt viseltetünk. A minden

napi szükségek fedezhetésének gondja, mely szükségek pedig a magamat-mutathatnámság és sok más okadatolhatlan igények utáni kapkodás által magasra vannak csigázva; a könnyen és gyorsan szerezhető meggazdagodás vágya levén általában az élet fő motorai: igen könnyen kimagyarázható, hogy a magasztos, és a kötelesség hű teljesítését föltételező közérzet hiányában, a csak fáradsággal járó, munkát feltételező, de pénzzel és anyagi növekedéssel nem jutalmazó közgyűlések, akár világiak, akár egyháziak legyenek, üresek; s innen ered értekező tiszteletes ur méltányos panasza a hanyag vidéki- és kebli gondnokok, egyházi képviselők és presbyterek ellen.

Mindenikünk vágyik és jogosultnak érzi magát ezen pro honore járó állomások betöltésére; milyen jaj-veszeklés és lárma támadna, ha vagy egy ugynevezett notabilitás a falusi, vagy egyházkerületi gyűléstől ignoráltatnék! Velünk született s megszokott viszonyainknál fogva áspirálunk ezekre, s ha netalán mellőztetünk, keservesen sértve érezzük magunkat; ha pedig a közbizalom e részben megtisztelt, megelégszünk az elért címmel s elfeledjük kötelességünket. A mai időben nincs semmi ingyen; ki a közbizalmat megnyerte, igyekezzék azt megérdemelni; ki ennek folytán jogosítva van, a közügyre közvetlen hatni, mások ügyét elintézni: fizesse meg e jogosultságért a bért a pontosan teljesített kötelességgel.

Eltölttek, istennek hálá, az idők, mikor a pusztá cimek már jogosítottak; meg kell mindenkinek a maga kötelességét tenni, ha jogosultságát érvényesíteni akarja; ne legyünk közönbösek kötelességeink teljesítésében, kik a sereg közvitézei vagyunk; nem elégséges a jajgatás, az ujságokban való panaszkodás hanem, ha olyanokat ruháztunk fel a magunk feletti rendelkezés jogával, kik kötelességeiknek nem felelnek meg: tudjunk elég erősek lenni, e bizalmat meg is vonni és olyakra ruházni, kik biztos reményt nyújtanak kötelességeik teljesítésére. Hamis álszemérem, sógorság, atyafiság s más lehető, de nagyobbára kép-

zelt kötelékek, ne tartoztassanak el az igaznak kimondásától és a helyesnek tevésétől. Egyedül ez által lesz elérhető, hogy úgy az egyházkerületi gondnokok, mint a képviselők, a kebli gondnokok és presbyterek kötelességeiket teljesítsék. Hasonlólag, mi is azokat kötelességeik teljesítésében ok nélkül való zúgolódás, személyeskedő féltékenység által ne akadályozzuk, hanem teljes elismerésünk kifejezésével támogatjuk, mikor hiven járnak el.

Ha egyházi életünkben a közönbösséget, a lágy-melegséget és érdektelenséget megszüntetni, a buzgóságot és a vallásos, erkölcsi életet emelni óhajtjuk: a világiak fennebb jelzett közreműködésén kívül főként a jó iskolákról és alkalmas papokról kell gondoskodnunk.

Engedje meg, a tiszteletes szerkesztő ur, igénytelen nézeteimet kifezmem a papságról, iskoláinkról, hogy a theologiai fakultásról szólhassak.

Nehezek és hatalmasok azon érvek, melyeket a tiszteletes értekező ur cikksorozata 3-ik közleményében a papság ellenében felhoz, melyek mellett, vagy ellen érvelnem, gondolatim fonalán kívül esik; de fölhasználva azokat a 4-ik közlemény azon részével, hol azt méltóztatott mondani, hogy erdélyi superintenciánkban 571 lelkészi állomás van, melyekből 25 élhet kényelmesen, 100 tisztességesen, a többi pedig szükség, lemondás, nélkülözés sorsát osztja, és bár nem sok időre terjedt gondnoki tapasztalatom, de már is szerzett tapasztalataim után, osztanom kell azon nézetét, hogy igen sok papi állomás van. Tekintve azon állást, melyet hivatásánál fogva a jelenkor jogos kívánalmaihoz mérten a papnak, ha rendeltetésének meg akar felelni, a társadalomban el kell foglalnia; azon magasabb igényeket, melyeket a társadalom a felekezettől egy ilyen fontos állomásra helyezett egyéniségtől úgy tudományos, szellemi, mint társadalmi miveltség tekintetéből méltányosan követelhet: önkintesen következik, hogy a papság jelenlegi díjazása nem az, mi a kor anyagi hajlama mellett vonzó erővel bírhatna az ohajtott, kellőleg képzett egyének megnyerhetésére. Miután pedig újabb adományok és magasabb egyházi rovatatok által a papi díjazás főlemelése ily magas létszám mellett nem eszközölhető, nem marad egyéb hátra, mint a több apróbb egyházak tömörítése; a mint tetszett mondani: a belmisszsiók föllállítása; vagy is, az affiliáció.

Mivel pedig ennek előbb-utóbb be kell következnie, — mert a theologusok számának naponta való apadása erős intőjelel arra nézve, hogy papságunk nem

nagy vonzerővel bír, — kötelessége lesz a legközelebbi jövőben az egyházi kormányoknak, arról gondoskodni, hogy ezen affiliáció minél előbb keresztül vitessék. Igaz, hogy az elv egy magában már még szynodalis határozat-képpen is ki volt mondva; tudom tapasztalatból, mily nehéz a keresztül-vitel: megakad részint az ekklezsia beliek önértetén, hogy nekik külön pap kell; mihez járulnak a magán érdek ezer féle kis fonalai, egy fiatal ember elhelyezése, egy nem eggregmiált, de vakans pap mindennapi kenyere sbt. . . melyek — a gondnokok jóakarata dacára — a kis egyházban mégis megtelepítnek olyan a mi-csodás papot.

Igénytelen gondolatom szerint, meg kell állítani a papi fizetés minimumát, minek — nézetem szerint, hogy a pap olyan legyen, a milyennek kívánom — legalább 1200 frtnak lenni kell. Ezt megállítva, az igazgató-tanács dolgoztasson ki tervezetet ilyen körlelkésztségek felállításáról a helységek fekvése és kívánalmi tekintetbe vételével, mit a kerületi gyűlés megállítván, annak keresztül vitele mondassék ki törvényben, mit csak végrehajtani, de a felett minden vidéki gyűlésen tanácskozni, ne lehessen többé; igen természetesen, a fungens papok jog-sérelme nélkül. De ha egy ilyen affiliálandó egyházban a pap meghalt, vagy másba megy; szóval, ha megürül, szó se lehessen papvitelről, hanem azonnal egyesíttessék a megállított központtal; különben soha, de soha célt érni, nem lehet.

Ily díjazással ellátott paptól meg lehet azután várni, hogy állásának, nemes hivatásának minden részben megfelelhessen; mert a biztos fizetésen kívül, ott van még a szabad, jó lakás, az állás függetlensége és állandósága, melyek nem csekély anyagi tényezők a papságra kívánczók serege növelésére, és emelésére.

A papoknak ily módon leendő díjazása önkint maga után vonja azok kellő kiképeztetését is. És itt, engedje meg a tiszteletes szerkesztő ur, hogy egy kis eltérést tegyek egyházi, iskolai vagyunk állására és kezelésére vonatkozólag.

Hozzá sem lehet e tárgyhoz addig szólni, míg az egész okoskodás csak szuppozíciókra és hypothezisekre van alapítva. Tudni kell az egyház és iskolák egész vagyoni állását, hogy helyesen lehessen, tovább következtetni. Így nem lehet. Még érdeklődni is alig lehet, ha a bajt, ha az égetőbb sebeket, a hiányt nem ismerjük. Már pedig ez égető szükséggé vált, ha egyházi viszonyainkat rendezni és annak új életet

adni kívánunk, hogy az ne csak történelmi dicsőség-gé váljék, hanem a jövő nemzedék is hivatkozhasson reánk, mint a tiszteletes ur is hivatkozott őseinkre.

Közölje tehát az igazgató-tanács az egész rendelkezés alatt álló alapot minden himezés-hámozás nélkül; hogy mindnyájan, — kik e részben érdekelve vagyunk, — annak állásáról értesülve is legyünk. Mert én is szeretném, hogy kis fiam az én alma materemnél, a maros-vásárhelyi kollegiumban növekedhessen fel, hol apám, nagyapám s magam is olyanok a milyenek felnőtünk s még sok más, a hazának jeles fiai között, mint Kendeffy Ádám, Bethlen Ádám és János stb., s ha meglátjuk, hogy aránylag mily csekély az alap, melylyel ahoz képest anynyi eredmény eszközöltetett; meg fog elevenedni az érdekeltség, a lelkesedés; mig így, csak Enyed rizlinges tábláira, nagy bival-csordájára, Vásárhelyen a vidék nagy áldozat-készségére az ötvenes években, van a hivatkozás.

Nem tudom, nem értem, miért e duggatás? Ki vele; lássuk, mily szegények vagyunk, hogy megerősödhesünk; hadd vessünk számot magunkkal, még mik a teendőik; mert így csak tapogatózunk, mint a világtalanok. Ha meggyőződünk a valóságos hiányokról, azon kicsiny alapról, mitől sokkal többet föltételezünk, mint a mi való; többet várunk, mint a mi lehetséges volna: nem fogyott és aludt ki e népből az áldozat-készség, a tetterő s nincs még semmi veszve, csak menjenek azok buzgón előre, kik a vezetésre hivatvák; s midőn áldozatot hoztak, nézzenek is utána, hogy az gyümölcsözővé váljék; mert a hozott áldozat jogosít; s a ki kész volt, az áldozatot megtenni — mit a szükség megértése és átértése nélkül meg nem hozott volna, — az egyszersmind bizonyára nem csak legjogosabb, de legjobb megbírálója annak, mikint alkalmaztassék és értékesitessék. Itt ismét egy álszeméremmel kell megküzdeni; mert nem elég, csak adni, hanem az adomány hová lett fordítását fölfigyázni is kötelesség. Az ellenörködés sem kellemetes hivatás, de meg kell tenni. Ezért, tiszteletes uramék is, kevesebbet panaszojlanak a világiak s azon sok, apró pátrónusok ellen, kiknek őseik adománya fundálta nagyobbára a papi kanonika porciótól kezdve a torony-gombig az egyházakat és emelte fel a kollegiumokat és állította fel azokban a tanári székeket.

Kölcsönös előzékenység, egymást megértés, jóakaratu közreműködés és elismerés, nyilvánosság: s nincs semmi baj; csak pillanatnyi akadály s haladhatunk.

A jelen a fejlődés, a haladás vajudó kora; vannak eszmék, melyek megérttek, melyek ellen küzdeni — Don Quichotte szél-malom harca, ilyen az, hogy „szabad egyhááz szabad államban.“

De csak az lehet szabad egyház, mely a maga erején, idegen segély nélkül megáll. A melyik erre nem képes, az elesik; az nem felelhet meg magasztos hivatásának. Protestáns, kalvinista meggyőződéssem soha sem szerette sem az állam-segélyt, sem a megképzéztetés alúl való kibúvást, a kepe-váltásgot; ez nem fér össze puritán gondolkozással. A ki valamit ad és annak adására magát kötelezi — ha szintén a legszabadabb elvü alapokon nyugvó kormányzattal bíró állam is, — jogot szerez. Jog nincs kötelesség nélkül, előbb-utóbb kiüti magát a szeg a zsákból.

Gr. Toldalagi Viktor.

(Folyt. következik.)

K i n a i m *)

Egyházi lapjaink hasábjain anynyi keserves jeremiádot olvastunk a protestáns lelkészek nyomasztó anyagi helyzetéről; oly eleven szinokkal voltak rajzolva most a csekély jövedelem, majd a nép rosz akaratu károsítása, s mesterséges kijátszani törekvése: hogy azokhoz többet adni, nem lehet. Az eddigiek is elégségesek, e lélek-emelő pályától bárkit is elidegetni; s a fellengni tudó, és akaró lelket bennává tenni. Mert ki a „mindennapi kenyeret“ azon gyülekezettől kéri, mely tőle elvonni törekszik; a ki huzamos évek tanulmányozása után, ha egy becsületes ruhát akar testére szerezni, csak az eke-tartás-, kapa- és kassa-kezelés utján teheti, s még is hallgatói csak hogy le nem nézik róla; ki szép reményü fiát, vagy leányát a nevelés-költségek hiánya miatt inasnak, ostorosnak, vagy pesztrának kénytelen szegődtetni, hogy éhen, és rongyosan ne legyenek a község csufjai: az ily pálya-keresők száma évenkint apad; s a meglevők közül is ki elég türelemmel bír az igavonásra, annak arcán s öltözetén első pillanatra feltűnő a szenvedés és nyomor; s ki annak hiányában van, vagy öngyilkossá lesz, vagy állásáról lemondva, háládatosabb pályát keres. Szomorú, valóban szomorú képe ez a protestáns papok nagy részének; annál szomorubb, mert a kiszinezésre még csak remény sem mosolyog.

De mi az anyagi nyomór és inség azon lelki kinhoz mérve, melyet egy protestáns lelkésznek ki kell állani, ha sorsa oly gyülekezet keblébe vezette, mely elítélletekkel halmazottan, tév-eszmékben megcsontosodva, még csak sejtelemmel sem bír a kor követelményei felől — sőt a saját anyagi előhaladását tárgyázó terveknek is — mihelyt azok legparányibb önmegtágadást, áldozatot igényelnek, esküdt ellensége?

*) Óhajtanók, hogy e kép ne volna olyan elszomorító; s óhajtanók, hogy a másik oldalát is felmutatná valaki. Szerk.

És közel egy pár évtized óta ily lelki kinok közt kell élnem; meghiusult vágyak, megsemmisült törekvések közepette. Keserűségem kelyhe csordultig telt; egy keveset kiöntök belőle, tán nem fojt oly nagyon. . .

Mikor ez egyházban hivatalomat elkezdtem, ládáját üresnek, helyzetét minden biztos jövedelmi alap nélkül találva, „garasos-intézet“ címe alatt egy tervet dolgoztam ily forma tartalommal. Ez egyháznak 1700-at meghaladó népessége levén — abból a kereset-képtelen gyermekek, és nők számát, 1400-at leszámítva — csak 300 gazdát vettem fel, kiknek mindenike hetenkint egy váltó garast (mostani pénz szerint, két krajcárt) félre téve, heti, havi, negyed- fél-vagy egész évi időszakonként egy e végre kinevezendő pénztárnoknak beszolgáltatva, 40 évnél rövidebb idő alatt 100,000 váltó — vagy 40,000 ezüst forint tökéje gyűlne, mely idő koronként, az egyének szükségéi szerint 6% kamatra kiosztatva, nem csak nyomorult helyzetéből emelné ki, de egykor virágzó egyházzá tenné. E tervet az általam legmeggyőzőbbnek tartott indokolással a gyülekezet elébe terjesztettem. S mi lett eredménye? Az, hogy 300 részvényes helyett találtam 28-at; mond: huszonnyolcat.

Ekkora csalódáson elkeseredve, sirtan, mint az édes atya első szép reményű gyermeke temetésén; öszre-hajtottam tervemet, s most is ott sárgul fiokomban. Ez volt első lelki kinom; melyet rögtön követett a

második. Ugyan is, e népes egyháznak volt egy leány-tanítója, ki minden fizetés nélkül, csupán a tandijra utasítva, éhezett, és rongyoskodott. Ennek nyomorult sorsát enyhítendő, felhívtam gyülekezetemet, hogy ha már tervemet elvetette, járuljon legalább egy kis áldozattal bizonyos fizetés megalapítására. És mit nyertem válaszul? „Apja is így szolgált, s mégis megélt“. . . Lelkembe nyilallott e lelketlen válasz; ajkaimon megfagyott a szó; s évek sorai után még egyszer isméttem e tárgy felhívásomat — ismét sikertelenül! Szerencse, hogy a szegény, nyomorult ember a mult év végén kiszenvedett; talán az egyházi felsőbb hatalom szerencséesebb lesz, mint én valék! Nem titkolhatok el azonban e tárgynál egy kérdést: melyiknek kell itt jobban pirulni: az egyháznak-e, hogy ily fizetés-telen tanítót tartott; vagy az egyházmegyei igazgatásnak, hogy több, mint félszázadon át, egy ily állomás létezését megengedte?

Harmadik, folytonossága miatt legégetőbb kin: a nevelés pangása, hogy ne mondjam: súlyedése. Az 1868-ik évi oktatási üdvös törvény meg van hozva; de valljuk meg az igazat: annak dicső célja felekezeti iskoláztatásunk modora szerint bajosan — merem mondani — soha sem lesz elérve. Nem csak azért, mert tanítóink egyszersmind ének-vezérek is levén, kiknek idejük egy részét az isteni-tisztelet, s temetési szolgálatok igénybe véve, legjobb akarat mellett sem tehetnek eleget a törvény kívánalmainak, midőn télen — mikor legtöbbször járnának iskolába — reggeli 8 órától csaknem 9-ig, délután 3-tól csaknem 4-ig isteni-tiszteleten kell lenni; és ha az évi temetések száma — mint a közelebbi évben is százat megha-

lad — ugyanannyi félnap veszett el a tanításból: hanem azért legfőképpen, mert az iskolába járás a legrendetlenebb. Ha ma d. e. 160 tan-köteles gyermek közül fen van 40—50, d. u. alig fele jelenik meg és a számot olyanok potolják, kik d. e. nem voltak ott. És ez így megy napról-napra, hétről-hétre, egész éven át úgy, hogy Pestalozzi legyen, ki ily körülmények közt eredményt tudjon felmutatni.

A népoktatási törvény rendelkezik ugyan iskola-tanácsosokról; rendelkezik a megyei hivatalok igénybe vételéről; felállította a tanfelügyelői intézvényt; és e hármas retortán keresztül menve, sem tudunk boldodulni. Miért? Mert ha az iskola-tanácsosok megbízásukban a leglelkismeretesebben járnak is el; a mulasztók névsorát a megyei hivatalnokoknak beterjesztik is, onnan visszatér a községi bíróhoz azon meghagyással az igaz, hogy a mulasztók szülőivel a törvény rendelete szerint bánjanak el; de a bíró ad akta teszi; és egyházamban még nem volt eset, hogy e miatt egyetlen atya hajszála meggömbült volna. . . A tan-felügyelő urak? Nő, azok némelyikétől ugyan elsúlyedhet, vagy egékig emelkedhetik akármely felekezeti iskola; ők csak a községeket dajkálják; mint ha csak azok, és nem az általános nevelésügy lenne gondjaikra bízva?

Egyházunkban a fiu-iskola, tehetségünk szerint, a törvény kívánalmait megközelítőleg el van látva padok-, föld-abraszok-, olvasó-, és természetrajzi táblákkal; van gyermek lapja, sőt a szegényebbeknek ingyen, a jó tanulóknak játékom könyve; — és mikor még is a fentebb említett szomorú eredmény tűnik fel, nem oly kin-e ez, melyhez hasonló egy hivatását betölteni akaró lelkész nem sujtath?

Hát az ismétlő iskola, s a felnőttek oktatásáról mit mondjak? Semmit; az elsőről sem hallani, sem rendelkezni, senki sem akar; az utolsóra nézve, a tanítóval egyetértőleg kihirdettem, hogy az ötlet illető 2—3 forintot annak adjuk, ki e kötelezettséget teljesíti: és egyetlen árva lélek sem jelentkezett mindez ideig. .

Vegye akárki szívére e keserves helyzetet, s ítélje meg: nem a kinok-kinja-e ily gyülekezetben az az egy pár évtized, melyet eltölteni, kényszerülve van? És ítélje meg: igaz-e az a phrazis, hogy a felekezeti iskolákban a papok okai annak, ha a nép-oktatási üdvös törvény nincs keresztül vive, s a nép tudatlanságban nő fel?

Nem akarom tagadni, hogy a felekezetek előljárói részéről soha és sehol mulasztás nem történik; de azt erősítem, hogy ha a tanfelügyelő és megyei hivatalnok urak lelkiismeretesebben utána néznének a dolognak s nem a községi bírák szeszélyére biznák a dolgot, sokkal szebb eredményt mutatna fel a magában üdvös nép-oktatási törvény; s nem lennének a lelkészek kitéve azon kárhóztatásnak, hogy miattok pang a népnevelés ügye. Hiszen, a lelkész csak erkölcsi súlylyal bírhat, mit a miveletlen nép számba sem veszen; Pál apostolkint, a legüdvös ügyben is csak a szeretet és alázatosság lelkével járhat el; az állam hivatalnokainak feladata, veszsőt is használni; s ha nem

teszik, marad minden az eddigi kerék-vágásban; a pap a felelősség terhével vállal; a nép a tátongó ürességgel — fejében.

Egy református pap.

A papválasztási szabályok VIII. fejezetéhez.

Az „Erd. prot. közlöny“ 1871. évi 5. számában fennebbi cím alatt közölt cikkekémet azon reményben bocsátám közre, mikint paptársaim a tárgyat megvitattván, a feltett kérdést világosságba helyezik s a különben kétségbevonni senki által sem merészelt igazságot egyházkerületünk minden zugában érvényre segítendik. Fokozta reményemet a szerkesztő csillag alatti megjegyzése, mely szerint, örömmel megnyitja lapját a tárgy feletti eszme-cserének. Azonban, pár év elteltével is senki sem szólott hozzá; nem tudom, azért-e, hogy ez elvi kérdés iránt senki sem érdeklődött; vagy mert természeti örök igazság: „hogy törvény visszaható erővel nem bír“ s így magyarázatra, támogatásra ugy se szorul? Miután azonban én idézett cikkekémbe esetre hivatkoztam, melyben a fennebbi axioma mint léha lom félre dobott, nehogy az általános hallgatás által a törvénytelenességre a törvényesség bélyege üttesék, kényszerítve érzem magamat, e tárgyat újból emlíkezetbe hozni.

Az 1865-iki széki zsinat által törvény erejére emelt papválasztási szabályok VIII. b. pontja szerint: „harmadosztályú egyházak papjai pályázhatnak a 2-ik és 3-ik osztályú egyházakban.“ Hogy e szabály a törvény kelte előtt már szolgálatban volt papokat nem kötelezheti, onnan is világos, hogy visszaható törvényt, csak a kény-uralom, de egy rendes törvényhozás sem alkotott; s az 1865-ikévi közszinatot ily irányú intencióval gyanusítani, bűnnek tartanám. De másfelől az 1865 előtti papjelöltek céljaik, vagy a körülmények szerint kiléptek egyik, vagy másik egyház-

ba, melyek még akkor az „első-, másod-, vagy harmad-osztályú“ előnevekkel ellátva, nem valának s épen ez okon, eseteket lehetne felszámolni, hogy a később első osztályúnak nevezett egyházak közül némelyek, az új törvény követelményeinek eleget nem tett papok által vannak betöltve; míg arra is lehet eset, hogy az új törvény postulatuma szerint is képesített egyén jobb jövő reményében egy — később 3-ad osztályúnak nevezett — egyházba lépett ki. Az 1865 előtti viszonyokból tehát világos, mikint akkor osztályozott egyházak nem lévén, osztályozott papok sem lehettek s így az új törvényben említett „3-ad osztályú egyházak papjain“ csak a törvény kelte után ilyen egyházakba kilépett egyéneket érthetni; miből önkint következik, hogy az 1865 előtt szolgálatba lépett papok ma is bármily egyházban való pályázatra képesítve vannak, — minek ha valaki ellenkezőjét állítaná, azon képtelenséget is el kellene ismernie, hogy az első-osztályú egyházak azon papjai, kik az új törvény szerint oda képesítve talán nem volnának, őket megillető helyeikre lennének utasítandók, — vagy képesített-ségüket füst és pór lepte bizonyítványaikkal kellene igazolniok, mit józan észszel senki sem követelhet.

Ezek nyomán, megfoghatatlan azon eljárás, melylyel néhol s általam megnevezhető esetekben, harmad-osztályú egyházaknak 1865 előtti papjai az első-osztályú egyházban való pályázhatástól, a törvény szavainak merev alkalmazása mellett, a papválasztási szabályok fennidézett cikke alapján kizárattak.

Felhivom ezért elvbarátaimat, hogy most említett eljárást, mely a törvény szavainak az örök igazság ellenére visszaható erőt tulajdonít, mely megveti a Jézus tanát, „a betű megöl“: nyilatkozataik által támadják meg; szerezzenek diadalt a jobbnak.

Fehér György,
ev. ref. lelkész.

TÁRCA.

Könyvismertetés.

„**Elemi vallás tan**“, a reformált elemi és népiskolák használatára készíté Páncél Ferenc, kendi-lónai ev. ref. pap. Kolozsvártt, 1872. Stein János tulajdona.“

Kézzel-lábbal a reálék után kapkodó korunkban sem mondhatjuk ki azon vádat, mintha a vallási dolgok éppen semmi figyelemben sem részesülének. Sőt, ha széttekintünk, kedvező eredményre jut vizsgálódásunk a menyinyiben, mikint a már veszélyessé vált betegség felett egész odaadással szoktak tanácskozni, s összeműködni az illető orvosok: épp ugy az elvallástalanodás és erkölcsi sülyedés ragályát meggátolni, buzgalommal tömörül a jobbak egyesülete. A „Protestáns egyesület“-tet értjük, a mely tárgyunkkal összefügg anynyiban, hogy az iskola van hivatva, oda működni, hogy említett egyesület orvosai minél kevesebb gyógyítani valót találjanak szanaszét; mert a mit ez egyesület működésének főcéljával tüzött, annak alapját már az iskola falai között kell építgetni. A gyermek-szívbe be kell ültetni már a vallásos-

ság és erkölcsiség csiráját. A földet ha ideje korán be nem hintjük maggal, nem fogunk rajta virágot látni tavasszal, s még kevésbé fog azon gyümölcsöt érlelni a nyár — az őszre.

Tehát, a vallás tanítás jogosan foglal helyet az elemi iskola padjai között is. De mi e vallás-tanítás alatt, nem száraz dogmatikai hittételek feszegetését értjük; hanem egyes bibliai történeteknek könnyű modorban való elbeszélését, melyek eszközül szolgálhatnak a szép, jó és nemes iránti érzékek kifejtésére; szóval, a melyek aesthétikai és pædagogiai szempontból ajánlatosak. Ezzel azonban korántsem azt akarjuk mondani, hogy az elemi osztályok egyikében sem vehet elő egyebet a vallás-tanító; sőt — minthogy a jelenleg érvényben álló oktatás-törvény 6 elemi osztályt rendel a népiskoláknál, s minthogy az elemi oktatás is önmagában bevégezett egészlet kell hogy képezzen, — a tanítás logikai rendjében illőnek ismerjük, hogy az elemi iskolák felsőbb osztályain a vallás alapvonalait anynyira megismertessük, hogy a nem sokára rájuk következő konfirmációi tanításra kellően előkészítve legyenek. A dolog természetében fekszik, hogy az

a „vallástan“ oly pädagogiai és didaktikai számítással legyen írva, hogy a hitismeret mellett, a gyermek lelkületében a szép, jó és nemes iránti érzéket — még pedig a már megkezdett alapot, a bibliát, szem előtt tartva — tovább fejleszteni, képes legyen. Ne csak száraz betű-halom legyen az, hanem megelevenítő, világos értelem melegítse át, hogy találjon benne táplálékot a tudni vágyó gyermeki lélek.

A kezeink közt levő könyvecske, melynek címét cikkünk homlokára jegyeztük, ezeknek előre bocsátására ösztönzött.

E 48 lapra terjedő „vallástan“ apró kérdésekből áll — közbe szöve 6 „elbeszélést“ —; nincs részekre osztva, hanem minden megszakadás nélkül halad. De az, a mit a legparányibb tárgyakkal foglalkozó könyvtől is megkövetelhetni, nincs meg benne a kellő egyöntetőség. E nélkül pedig bár mily irányu mű sem érdemli ki a mű nevet, hanem jóval hátrább sántikál. Hát még egy tan-könyv, melyből tanulni kell, s melynek minden porcikája oly öszszerakást kíván, hogy az folytonosan továbbra vigye az ismeret terjedését, mennyivel inkább megkivánja az egyöntetőséget, hogy céljának megfelelhessen! Elengedhetetlen levén minden tan-könyvnek, hogy kérdései egymásból folyjanak, egymást kössék össze, mint a láncszemek. Itt nem lehet helye a „sic volo“-nak, hanem a logika törvényének kell engedelmessékedni.

Hogy e könyvecskeben nincs meg mindenütt a logikai egymásután, annak megmutatására elég, rányitnunk a 6-ik és 7-ik lapra. Itt ugyanis, a teremtés históriájának előadása végződik, hogy az isten a hetedik napon „megnyugvék a teremtéstől.“ Itt szerző félre ugorva a tárgytól, azt kérdi: „tudnál-e te egy verset mondani arra, hogy isten teremté a világot? S feleletül elmondhat egy tíz soros verset. Mi szükség van itt e versre? Semmi. Csupán tölteléknek van ide szorítva. Ezt egy viszont oda nem tartozó kérdés követi: „mondj az énekes-könyvből egy dicsőítő éneket arra, hogy isten már a világ teremtése előtt ura és atyja volt és lesz mindeneknek, így az embernek is?“ Erre feleletül elmondhatja a 90-ik zsoltár első versét. Ez mikint függ össze az előbbi kérdéssel, s mi célja lehet? Csak ezen félre ugrás után tér vissza, szerző tulajdonképpeni tárgyának tovább fejlesztéséhez, e kérdést tevén fel: „mi a tanulás ránk nézve, hogy isten vasárnap a munkától megszűnt?“

E könyvecskeének főtárgymenete a következő: először a világ fogalmát próbálja adni; azután elbeszéli Mózes szerint, a világ-teremtés történetét; majd bevezeti a gyermeket a templomba, elmondja, hogy miből áll az isteni-tisztelet; leírja és értelmezéssel kíséri a tizparancsolatot (ez a legsikerültebb része a könyvecskeének) előadja a „mi atyánk“-ot; erről rátér az ünnepekre s magyarázgatja, hogy melyiket, miért ünnepeljük? Ezt követi a „hiszek egy“ előadása. És ekkor kérdi, hogy miért ünnepeljük a vasárnapot? Erre ily kérdések következnek: hogyan imádkozik a gyermek reggel; estve; étel előtt; étel után; tanulás előtt; tanulás után; templomba érkezéskor; templomból kijövetelkor; s e kérdések mindenikére — melyeket itt aláhúzással jelöltünk meg — a felelet egy-egy döcögő vers. Nó hiszen, van itt vers elég!

Helyén lett volna a „mi atyánk“-nak a gyermek fel-fogásához mért értelmezése, hogy a mit még az anyai ölben gépiesen megtanult volt, azt már értse is. Ezt felette fontosnak tartjuk; mert csak azután tudja valaki a „mi atyánk“-ot valódiilag, miután az abban foglalt kérések jelentését is megértette; e nélkül csak kér, de nem tudja, mit. S pedig könnyen lehetett volna a kéréseket egyenkint — mint főnnebb a tizparancsolatot — értelmezni; p. o. „add meg a mi mindennapi kenyerünket,“ az alatt nem csak kizárólag kenyeret értünk, melybe késünket vágthatjuk, hanem istennek földi szükségeinkről való gondoskodását. stb.

Nunc venio ad fortissimum. Hogy szerző szavaival éljek: „e könyvecskeében a hit tárgyait bizonyító helyek nem a bibliából, hanem az énekes könyvből vannak véve.“ Lássuk csak! „Mondj, az énekes könyvből egy éneket arra, hogy isten teremté e világot?“ Felelet: „hogy isten teremtette a világot, az énekes-könyvből ezt az éneket tanultam“; s itt következik a 110 dicséret 1, 2, 3-ik verse. Említésre méltó, hogy szerző főnnebb — a 6-dik kérdésben — megmondja, miszerint a világ teremtésének története a „bibliában“ van leírva; s még is alább azt, a mi a bibliában van megírva, az énekes-könyvvel argumentálja. Szerző előtt tehát nem a biblia, hanem az énekes-könyv az autentikum.

„Mondj az énekes könyvből egy éneket arra, hogy isten vezéri e világot? Felelet: 111 dics. 1 vers; — arra, hogy az ember mily boldogságot érez keblében, midőn istent könyörgése által tisztelheti, felelet. 146 dics. 1 vers. Isten dicséresére, magasztalására, felelet: 96 zsoltár 1 vers; arra, hogy a vallás az embernek főjava, fővigasztalása, felelet 102 dics. 1 vers; mondj az első parancsolatra egy éneket, felelet: 135 dics. 3. 4 vers; második parancsolatra, felelet: 136 dics. 2, 3 vers; harmadikra, negyedikre, ötödikre, hatodikra.“sat. Ez így megy végig, szerző mindent énekekkel bizonyít, elvéve sem a bibliából. Ezen fölül, még más nemű versekkel is agyon van traktálva e könyv anynyira, hogy bajosan lehet eligazodni: vajjon, „vallástan“-e ez, vagy énekes-könyv? Legtalálhatóbb címe lehetne „verses káté“.

A mint látszik, e káté kis gyermekek számára készült és így igen sok ének-ismeretet feltételez a gyenge muzsákról. S pedig milyen furcsán veszi ki magát, midőn a káté így beszélgeti: erre az énekes-könyvből ezt az éneket tanultam; s akkor hallja „ezt az éneket“ legelőbb; mert egy elemi tanuló nem tanulhatta végig az énekes-könyvet, hogy csak amugy idézhesse akármelyiket. Neki még előbb az éneklő ábécével kell foglalkozni, erre is idő kell. De nem is érti meg mindeniket. A képes kifejezéseken — pedig ilyen sok van énekeinkben — fennakad a „gyöngye gyermek-elme“

Ismertetésünk azon szomorító eredményre jut, hogy e káté alapján éves, sőt rossz, a menyinyiben szerző a vallás tulajdonképeni alapját, a bibliát, kirugja maga alól és az énekes-könyvhez kapaszkodik; holott e kettő között olyan forma viszony van, mint a vastag törzs és annak vékony ágacska. Ajánljuk szerzőnek, hogy midőn építeni akar, ne a vékony ágacska után nyuljunk, hanem fogja meg magát a törzset; mert az ág nem talpfának való. Igaz, hogy ezzel

könnyebb elbánni, de ne válaszszuk a dolognak könnyebb felét, hanem a biztosabbat.

— g —

VIDÉKI ÉLETT.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Székely-Udvarhely, február 28-án, 1873.

Örvendek, hogy van miről értesítenem e becses lapok olvasó-közönségét, törtévéen udvarhelyszéki egyházmegyénkben is nevelés-ügyi mozzanat. Lássuk tehát.

1. Vannak egyházmegyénkben kebli iskola-tanácsok, a pap-, tanító-, s néhány nevelés-ügyért buzgalkodó egyház tagból alakítva, születvén a múlt évi december 11-én tartott rendkívüli egyházmegyei közgyűlés határozata következtében, a mint erről volt is már szó e lap idei második számában.

Hogy pedig e tanácsok, iskola székek, minő eredményel működnek, remélem, lesz módom, a tavaszon nyilvánosságra hozni.

2. Vannak iskola-járásai felügyelőink, szintén a főnnebb említett közgyűlés határozatából, s magam is ez idő szerint egy iskola-járás felügyeletével levén megtisztelve, majd bemutatthatom ez intézmény gyümölcseit is.

3. Van egyházmegyénknek iskola-bizottsága is, születvén a főnnebbi két intézménnyel egyszerre, s alakítva levén a járási felügyelőkből s ezek mellé választott két papból és tanítóból, ugyancsak az egyházmegye által választott bizottsági elnök vezetése alatt.

E bizottság működését meg is kezdette, idei január 15-ikén tartván első gyűlését, melyben megállapította:

a) Az egy-egy járási felügyelő keze alá eső iskolaközségek csoportosítását, beosztását, szem előtt tartván a lehetőségig egyebek között, hogy a járási felügyelő-lelkész saját iskolája más járási felügyelő keze alá essék.

b) Hogy iskoláinkban legalább is három osztály legyen irányadó levén az osztályozásban a növendékek képzettségi fokozata.

c) Kiszabta, az országos törvény tekintetbe vételével, osztályonként a tan-tárgyakat minőségileg és mennyiségileg.

d) Megjelölte minden tan-tárgynak tan-eszközeit és tan-könyveit.

e) Kiszabta az ismétlő iskolások tan-tárgyait és tan-könyveit is, szerdán és szombaton délután járván ezek régebbi gyakorlat szerint iskolába.

f) Utasítást készített néhány pontban a járási felügyelőknél, kitűzván a kebli-iskola-tanácsok működésének szemmel tartását, a tanítók figyelmének a husvét előtti napokban, ha lehet a járási felügyelő jelenlétében, de mindenestre ennek tudtával történendő nyilvános vizsgálatokra fordítását. Meghagyván azt is, hogy a tiz évet még be nem töltött növendékek husvét után is folytassák tanulásukat. Utasította e bizottság járási felügyelőinket, hogy addig is, míg a kerületi közgyűlés által már megállított rovatatos ívek megérkeznek, járjanak utána iskola-közsegenként: mennyi az iskola-kötelesek s mennyi a tényleg feljárók létszáma? Micsoda és mennyi vagyona van egyik, vagy másik iskolának?

g) Bármely előfordulható iskolai dologról ugyan, de a kijelölt tárgyakról mindenestre, hivatalból, tehát díjmentesen minél hamarabb jelentést küldjenek az egyházmegyei bizottság elnökéhez.

Eddig a jegyző-könyv.

Hogy a járási felügyelők működésüket, a kézbe kapott jegyző-könyv alapján, rég meg is kezdték, bizonyítják a már megindult jelentések. Reményem van, hogy a tavaszi közgyűlésre lesz mit elő terjeszteni.

4. Van egyházmegyénknek tanító-egylete is. Alapszabályainak egy nyomtatott példányát mellékeltem, s ha szükség, lehet közölni, legalább némelyik pályatárs rémitgetésére. (Közöltünk már eleget; elég volna egy új világ-rész számára. Szerk.)

Egyletünk, igaz, nehezen születhetett, de február 12-én még is szervezkedett. Könyv-tára is kezd alapulni három darab ajándék művel, u. m. Gyakorlati logika, Nevelés tan, Protestáns népiskolai közlöny.

És itt, hadd kockáztassak egy kérést. Jó volna ebben a lapban egy rövidke iskolaügyi rovat; mert ez a külföldben is elég érdekes lapot még kaposabbá tenné, s a forintot áldozó tanítóknak is tudtokra adná, hogy ez már nekünk szól, s például ez a levél is egy számban meg fogna jelenhetni. Adja isten. *)

Szakács Mózes.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Lesz hát teljes vallás-szabadsági törvényünk és lesz polgári házasság. Legalább, a kultusz-miniszterium költségvetésének tárgyalása alkalmával, Irányi Dániel a szélső-balról, ismét megtette e tekintetben határozati indítványát és az országgyűlés 69 szóval 31 ellen el is fogadta s utasított az illető miniszter, hogy ide vonatkozó törvényjavaslatát adja be. Be is fognak azok adatni valamikor, az bizonyos, ezek után; de, hogy mikor fognak azok törvénynyé válni, az még bizonytalan „propter certum quoniam,” melyre most kiterjeszkedni, nem akarunk. Mi — ha szabad egyéni véleményünket kimondani — sajátságos helyzetbe vagyunk e tekintetben. Mi, mint protestánsok, kik a lelkiismeret szabadságának függetlenségét követeljük; kik a hitre tartozó dolgokban senkit korlátozni, nem tűrhetjük; kik a házasságot nem tartjuk szentségnek, sem felbonthatatlannak: elméletileg, mind a kettőt kész szívvel fogadjuk annyival inkább, mert a vallás-szabadság örök jogunk; a polgári házasság sürgetése pedig éppen a per éminenciam katolikusoknak nevezett államokban születet: ránk nézve hát, mind a kettő nyereség. S mégis, ha kulturális viszonyainkat vesszük tekintetbe; ha arra gondolunk, hogy az ultramontan üzemek soha sem vetettek hazánkban oly nagy hullámokat, mint éppen napjainkban; ha tekintetbe vesszük azt a tömérdek anyagi eszközt, melylyel a jezsuitizmus rendelkezik s azt édes örömet áldozza arra, hogy minket — eltévedt bárányokat — visszavezessen az egyedül üdvözítő egyház kebelére: nem tudjuk, feltétlenül örülünk-e e vívmánynak, vagy némi szomorúságot is éreznünk felette? A polgári házasságról nem szólunk; ott legalább a vegyes-házasságok kiszabadulnak az ultramontan papok körmei közül; de a vallás-szabadsági törvényvel szemben, kitéve magunkat a felvilágosodás barátai megrovásának, némi lelkiismereti szemrehányással ugyan, de ki merjük mondani, hogy tekintetbe véve a mi viszonyainkat: a felvilágosodásnak tán több szolgálatot tett volna, vagy tenne egy jó interkonfessionális törvény, mint a teljes szabadság. A szabadság igen gyakran két élő fegyver; azt sebz meg éppen igen gyakran, ki vele szolgálni akar isten országának. Ha minden viszonyaink gyökeresen átalakíthatók volnának, feltétlenül fogadnók, sőt követelnők ezt is; így,

*) Lapunk címében ott áll az „iskolai lap” felirat; minden e tárgy dolgozatnak örömet adunk tért s magunk is regisztrálunk annyit, a mennyi tudomásunkra jut. Szerk.

akaratlanul ötlük eszünkbe: timeo Danaos, et dona ferentes! Egyéb iránt, itt tőlünk is igen sok függ. Ha szakítunk a gyümölcstelen, meddő orthodoxiával; ha rávetjük magunkat a munkára minden szorgalommal és egész önfeláldozással; ha a világosság fiai leszünk minden lelki erőnkkel: nagyon meg fogjuk nehezíteni azoknak munkáját, kik a sötétségben oládkodók szerepét folytatják minden előhaladással szemben; s a meghozandó törvény csak újabb dicsőséggel fogja elárasztani a valódi protestántizmust. Quod faxit Deus!

= **Ploesti ref. hitfelekezeti** egyházunkból ismét elszomorító híreket vettünk. Egész február hava harcban és villongások közt mult el, melyek felett ott lebegett a nagy miszionáriusnak, Celdernek szelleme. Köztudomásu dolog, hogy jelenleg nincs papjuk. Egy ifju barátunk, most szacsvai lelkész, Imre István akart volna vállalkozni, de látva e ferde állást, visszalépett. A celderianusok e miatt a rendet ohajtó pártot kezdték vádolni, ismételten közgyűléseket rögtönöztek, melyek elszomorító képét tárták fel e szabadoskodók fejtelenségének, rakoncátlanságának és dühének. Nem volt elég, hogy megtámadásai, és fenyegetései következtében az eddigi gondnok, a buzgó Csomafái Dénezs, és a tanító Szűcs József beadták lemondásukat, hanem ez utóbbival szemben még brutalitásra is vetemedtek, megtámadták, arcul ütötték, és szakállát tépdesték. A vége természetesen az lett, hogy ismét nagy tisztelendő Celder Márton urhoz folyamodtak, hogy nekik papot küldjen husvétig, s egy általában „vegye ismét az egyházat kegyes, atyai pártfogásába,“ a mi bizonyosan nem fog hiányozni, miután ugy látszik, hogy a nagy Celdernek nincs nagyobb ambíciója, mint egy néhány szegény, hazájából elzüllött és a szenvedély eszeveszettsége által megzavart ember felett állani, mint egy modern Herostratus. A ploestien megbotránykozunk ugyan, de nem csodálkozunk: korlátolt értelmű, elvakított emberek; de hogy a tiszán-túli szuperintendenciának egy bekebelezett papja, ki magáról reversalist adott, hogy többé nem avatkozik a romániai reformátusok dolgaiba; kinek prédikálni kell a békességet és egyetértést; hogy egy magát hazafinak valló ember így dúl a Romániába szakadt magyarok közt hűnös kezekkel s prédául dobja őket az elveszésnek: Celderen nem csak csodálkozunk, hanem elitéljük s méltónak tartjuk — a megvételre. Kérjük a tiszán-túli szuperintendens urat, bölcsességével hasson — ha ugyan még lehetséges volna — ez eszeveszett emberre atyailag, intse, figyelmeztesse hűnös eljárásának következtetésére, és ha lehet — a törvény korlátai között — még fegyelmi uton is munkálkodjék, hogy végre megszabadulhassanak romániai atyánkfiai e lázítóttól, ki oka a felfordulásnak, mely szégyen-bélyeg a magyar protestántizmusra. Egy méltatlan ember miatt menyinyien szenvednek! Mikor jön el a gyógyító kéz?

= **(Felhívás.)** A „háromszéki protestáns fiok-egylet“ alapszabályainak IX. a) pontja értelmében folyó évi március hó 20-án S.-Szentgyörgyön, a város ház nagy termében közgyűlés fog tartatni. Az egylet tagjait tiszteletteljesen hívjuk fel, hogy mentől számosabb prozélitákkal vegyenek részt e közgyűlésen. A gyűlés tárgyai lesznek: a) Titkári jelentés, b) Pénzürnoki jelentés, c) Szervezeti javaslat az alapszabályok II. a. b. c. d. e. pontjaira vonatkozólag (beadva az egylet alelnökétől,) d) Felolvasás Kisantál Sámuel által (akadályoztatása esetében, a titkár által.) e) Indítványok. A kerületi elnökök és titkárok ismételve felkéretnek, hogy ezen közgyűlés előtt tartsanak kerületi gyűlést, és működésükről tegyenek jelentést. Ilyefalván, február 19-én, 1873 Révay Lajos, egyl.-titkár. (Elkészve, kaptuk. Szerk.)

= **A pitesti egyház, Romániában, szerencsét kívánhat magának, mert hosszas vajadás után, egy igen derék**

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

papot nyert, Simó Géza fiatal papjelöltben, kihez minden tekintetben a legjobb reményeket költjük. Olvasóink is ismerik mult évi folyamunkból, melyben egy pár igen csinosan irt dolgozata jelent meg. A napokban indul el uj hazájába, azon pályára — mely az ottani viszonyok közt — nem mondható rózsásnak. Fialat barátunknak erőt, kitartást kívánunk; vajha, tapintatos eljárásával és mindenre kiterjedő figyelmével szélesen kiható áldást idézne elő!

= **Debrecen közoktatásügye.** Debrecenben a tiszántúli ref. egyházkerület maga tartott fen polgári iskolát a kollegium épületében; ez most alreáliskolává változott át, mely három osztályból áll 6 rendes és 3 rendkívüli tanár vezetése alatt, maga a város évenként 2000 frt. járul az iskola fentartásához. A népoktatás ügye nem a legfényesebb — legalább a mint a tanfelügyelő jelentéséből látszik —; ugyan is, van Debrecenben 5400 tanköteles gyermek, ebből jár a ref. iskolákba 23 tanító vezetése alatt 2512; a rom. kath. iskolába 274; az izráélita iskolába 105; magán-intézetekbe 251. Összesen 33 tanító vezetése alatt 3141 és így 2258 gyermek nem vesz semmi oktatást. A tanfelügyelő arról is panaszkodik — a mi különben majd minden felekezeti iskolának nagy baja — hogy a tanítók túl vannak terhelve tanulókkal anynyira, hogy két anynyival kell foglalkozniok, mint a menyinyinek a közoktatási törvény szerint lenni, szabad volna. Mi hiszszük különben, hogy az életerős Debrecen mindent el fog követni, hogy a népnevelés ügyét minél virágzobba és általánosabbá tegye, mert e tekintetben csakugyan nem hibás sem a prot.-egylet, sem Renán, sem Darwin. Meg aztán, egy felvilágosodott nép jobban megérti Frecska urat.

= **A makói torna-intézet tanárai előfizetést hirdetnek** ily című munkára; „Kézikönyv, a módszeres torna-tanításban,“ mely a torna-gyakorlatokat negyven leckére osztva, öleli fel. Három füzet lesz, 50 krnyi árban és megrendelhető Makón a szerzőknél. Ajánljuk az illetők figyelmébe.

= **A londoni tanítók fizetése** — lakás nélkül — tesz 2000 frttal lefelé egész 800 forintot; a tanító-nőké 1100 — 550-ig; a segédtanítóké 1000 — 600-ig; a segédtanító-nőké 700 — 456 forintig. Ezen kívül az állam minden tanulóért, ki az iskolát szorgalmasan látogatja, s a tanfelügyelő vizsgáját kiállja, 15 schillinget (mintegy 7 frt. 50 kr.) fizet számukra. Az angol törvényhozás ezen utóbbi intézménye, mely az angolok szerint, a célszerűtlen tan-kötelezettséget pótolja, igen sokszor csodás hatást idézett elő a tanítók buzgósága folytán. Vannak még Angliában tanító-növendékek, azaz, 13—17 éves segédtanítók, kik közül a fiuk hetenkint 6—12, a leányok 4—10 schilling tanítási díjat kapnak.

KÖRÖZTETNEK.

259 -- 1873.

Udvarhelyszéki egyházmegyénkben a nagy-galam-bfalvi kántor-tanítói állomás; évi javadalma 346 frt. 67 kr. Pályázati határnap április 15.

A folyamodványok udvarhelyszéki esperesi helyettes t. t. Solymosi István aa.-hoz Bögözbe (u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők. Kolozsvártt, március 3, 1873. Nagy Péter, erdélyi ev. ref. püspök

274 — 1873.

Szilágy-szólnoki egyházmegyénkben az ilosvai organistasággal egybekötött kántor-tanítói állomás, melynek évi javadalma 259 forint, 60 krajcárta tehető.

Pályázati határnap április 20. A folyamodványok szilágy-szólnoki esperes t. t. Dombi Lajos aa.-hoz Bogdándra (u. p. Hadad) küldendők. Kolozsvártt, március 5, 1873. Nagy Péter, erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

III. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, MÁRCIUS 13, 1873.

115—II. SZÁM

Megjelenik minden csütörtökön egy ivon. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — Szerkesztési iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek: külmagyarutca, 16 sz. —

A „theologiai fakultásunkról“ cimű cikk-sorozathoz.

(Folytatás.)

Éppen így nem szeretem a kepe-váltságot, ha az alatt azt értik, hogy egyáltalában mentes legyen lakta egyházamban felekezetem terhei hordozásától. Nem protestáns idea. A presbyteriánus reformált felekezetben, — mely szabad vizsgálódás, a józan haladás, és Jézusnak a szeretet elveire alapított váltságán alapszik, — mindenkinek birnia kell a meggyőződés amaz önértetével, hogy a felekezet főnállásához hozzá járul: a szegény fillérével, a gazdag forintjával. Mely meggyőződésem következtében, kész vagyok minden erőmmel, tehetséggemmel hozzá járulni az emberiség mivelődésének, fejlődésének e keleti sarkpontján; mindent megtenni felekezetem fentartására és felvirágoztatására. Legbensőbb meggyőződésem, hogy csak nyíltan kell a hivekhez szólani, nem kell titkolózni, őszinteség, nyíltság, erély: és lesz buzgóság, közérzet, érdekelttség, áldozat-készség és új élet, mire szükségünk van, mert különben nem állhatunk meg. De hogy segíthessünk, mindnyájunknak érezni és érteni szükséges a meglevő hiányokat és a kor igényeit.

Jól összszeszedve, helyesen kezelve egyházi vagyionunkat, azokat kellőleg jövedelmeztetve, nem engedve, hol erély kell; félre téve minden mellékes érdekeket, különösen a hamis érzélgést, érzékenykedést és nem helyén levő kiméletességet, mert a ki egy évi kamatot nem fizet pontosan jóakarata mellett, az már a két évit nehezen fizetheti kellemetlenség nélkül. E jövedelmet hasznosan, a közkiváratnak lehetőleg megfelelve, értékesíteni, iskoláinkat jól berendezni; nem anynyifelé főiskolát — tisztelet becsület a kivételeknek, — oly meg nem felelő tan-erőkkel fentartani. Mert jelen iskolai viszonyainknál fogva, az osztály-tanítók intézménye aligha fentartható. Inkább kevesebb főiskola, jobban dotált s megfelelő számú tanári karral; kik ne legyenek azonban csak

felolvasást tartó akadémiai tanárok, hanem egy kis-pátriárkhalis viszonyu professorok; kik ne csak az előadott tan-tárgyaknak éljenek, hanem egy kis-sé a gyermekek magaviseletére sat. is gondot viseljenek. Mert bizony, mi türes-tagadás, régi kollegiumaink nem csak egyszerű tan-, hanem nevelő-intézetek valának; s ezért nevezték Vajna Antal urat, mikor Berlinből lehozták: paedagogarchának és nem tan-vezető tanárnak; néhai Dósa Elek ur is hosszasan volt paedagogarkha. Ismert is minden embert, minden székely apát, papot, s ha fia hibázott, előbb szépen otthon igazított; az apának irt, s csak későre következett el a szédria és ezzel az ultima ráció.

Meg vagyok győződve, hogy iskolai alapunk felette csekély, hogy a kívánt igényeknek megfelelhessen. Most, mikor önmagunk feletti rendelkezési jogunkat csak a napokban szereztük vissza és élvezük Eötvös ragyogó aureolusa menynevei sugarai visszahatása alatt még lehet némiképpen jót remélve, egy darabig sopánkodni; de független, szabad iskola, állami protektoratus alatt, nem lehet; példa erre a szabad Belgium. A hatalom az erőt szereti. Ezért eleinte huzodjunk össze, elégedjünk meg a kevesebbel, de jól rendezettekkel; legyenek jók és a célnak megfelelők; ne csak tanodák, hanem növeldék is legyenek iskoláink. Gyűjtsünk, kaparjunk, kéregezzünk; rójjuk meg egymást e morális terühvel; oly adó ez, mi a virilizmusnál nem számít s idővel menni fog; a végén lesz Enyeden egy második egyetem, hol a jus naturaet Bach alatt is jobban fogják tanítani, mint bármely kitűnő közoktatásügyi miniszter alatt egy állami egyetemen, ha szintén az felekezet nélküli magyar egyetem is lesz.

Keves, de jól rendezett iskola legyen a jelszó. Forgalmi viszonyaink a vasutakkal elvesztették a távolságot; a távsodrony megrövidítette az időt. Most nincs semmi meszsze.

A papságoknak affiliációja és a főnnebb jelzett, hivatásuknak megfelelő anyagi állásba való helyezése,

önkintelenül maga után vonná az iskola-tanítók állásának javítását is.

Iskola-tanítóink csekély díjaztatása országosan el van ismerve, s éppen ez az oka, hogy oly ritka, ki hivatásának meg tud, vagy képes, megfelelni; pedig, ha azt akarjuk, hogy felekezetünknek századok viharjain át kivivott és megérdemlett intellektualis szuprémiáját megtarthassuk, gondoskodnunk kell a hallgatóság kellő taníttatásáról; a mi pedig csak is a kor igényeinek megfelelő iskola-tanítók által, és kellőleg felszerelt iskolákban lehetséges. Erre főként szükséges az iskola-tanítók kellő dótációja, mit pedig az affiliáció elősegíthet a papi fizetés megállítása-
sakor. Oly egyházakban, hová a pap csak a sátoros innepeken megy beszolgálni, az olyan helyeken a jelenlegi papfizetés legnagyobb részét az iskola-tanító fizetése emelésére fordítanám. A legszegényebb iskola-tanítói állomás sem lehetne 200 forinton alúl. Hol rendbe állított iskola van, a fizetésnek illetően fölemelése pár év alatt anynyira emelné az iskola-tanítói kart, hogy bátran szembe lehetne nézni jövőben egy netán úgy a felekezetet, mint a nemzetiséget fenyegethető veszélyvel.

Az iskola-tanítók képesek lesznek a hétköznapi és a rendes vasárnapi templomi szolgálat elvégzésére; mikor pedig a pap fog szolgálni, lelkesítő, hatásos beszéde meg fogja tölteni a templomot — legalább minden 3-ik, 4-ik vasárnapon, — melynek padjai most egész éveken át ürességüktől ásitnak, mint a közönység világos tanúi.

A képezde — a nagy-enyedi főiskola egyik appendixe — jelenleg teng-leng s nem is mutat valami nagy eredményt; berendezése és az ott divó tanrendszer sem felel meg a kor igényeinek; messze áll csak a törvény kívánalmaitól is; e részben is tehát segíteni kell. Képzettebb iskola-tanítók, hosszabb szolgálati gyakorlat után, némely népesebb egyházakban fakultáltathatnának a legnagyobb szükségben még keresztelésre is, hogy ne kelljen, az idegen felekezet papjához folyamodni. Kevesebb lesz a prédikációs halott, de a mi lesz, az hatásosabb, eredményesebb lesz.

Ezek azon nehézségek, melyek a theologiai fakultás újból való szervezésénél szem előtt tartandók, s melyeken való hathatós és lényeges segítség nélkül, a legjobban rendezett theologika fakultás papnövendékei is csak a pusztában kiáltó hangok lesznek.

De míg az általános újraszervezés és átalakulás is bekövetkezhetnék, úgy sem osztom a tiszte-

letes értekező ur nézetét a theologika fakultásnak Enyedről Kolozsvárra leendő áttételére nézve; s ki merem mondani, hogy e részben semmi személyes ellen-, vagy rokonszenv nem vezet; mert mint már megjegyezni bátorkodtam, az én „alma materem“ a vásárhelyi kollegium.

Sok szépet és helyest mond a tiszteletes ur Kolozsvár mellett; de én azoknak nagy részét nem látom szükségesnek, más részét Enyeden is elérhetőnek tartom. Enyed a mi iskolai centrumunk, e mellett szól a történelem, az anyagi állás és egy el nem vesztegetett mult.

Négy főmomentuma van a tiszteletes ur véleményének — ha jól fogtam fel — mi Kolozsvár mellett szól: a társadalmi élet; az egyetem Kolozsvártt léte; a kolozsvári pápásgtól nyerendő tapasztalati haszon; és a püspök közvetlen fölvi gázata.

A mi az elsőt illeti, az igaz, hogy azt Enyed nem mutathatja föl; de ha a papság anyagi jutalmaztatását oda fogjuk emelni, a hová mulasztatlanul emelnünk kell; ha akarjuk, hogy rendeltetésének megfelelően, mit pedig akarnunk kell; ha egyáltalában mint élet- és erőkópes felekezet akarunk fönnállani, mert minden felekezet fötényezői, annak alapítói: akkor elodázhatlanul változtatni kell tanrendszerünk is. A maturizált fiatal embert nem vesszük fel theologusnak, hanem meg fogjuk tőle kívánni, hogy valamelyik egyetemen két, vagy három éven át végezte legyen a bölcsészeti tanfolyamot; csak azután vesszük fel theologusnak, a mikor már ki lesz anynyira csiszolva, megnyit társalgás és egyetem csiszolhatnak. A theologia méjj megfontolást és odaadást kívánó tudomány, mit igen fiataloknak — nem elegendő előkészülettel, philosophiai ismeretekkel nem bíró egyéneknek előadva — falra vetett borsó.

E részben tehát a felhozott érv nem elég erős.

Érettebb elemet kell a theologiai fakultásra felvenni, kikből a nép savának kell válnia. Bizonyos higgadtság, józan gondolkodás kell ahoz, mihez igen ritka eseteket kivéve, 18—20 éves ember aligha megérett; megtanulja, mert élet-pályája, kenyér-keresetmód; interna vocatio nélkül pedig aligha lehet alkalmas protestáns pap.

Ilyen nemű tanítványoknak pedig alkalmasb a csendes, kis Enyed szívet rázó multjával, mint a zajos, nagyobb város.

Tisztelem és nagyra becülöm Kolozsvár papjait; elismerem úgy a hajdaniak, mint a jeleniek kitűnő érdemeit; igaz, hogy sokat hat a papra a közönség; de az is igaz, hogy a pap is hat a közönségre; mindeniknek meg van a maga közönsége. Ezt tapasztalás után mondom. Egy nyáron Kolozsvárt voltam — szemben a kül-magyar-utcai templommal — vagy három bónapig; s a végén, a templomba menő publikum után meg tudtam mondani, melyik pap a szeres. Az igaz, hogy éppen a hallgatóság jó papokat, magához érdemes szónokokat választ; de ezekből válhatnak a legjobb theologiai tanárok, mert hogy a tanárok ne legyenek egyszersmind jó papok is — ha szintén nem mindeniktől — nélkülözhetlenül megkívánandó, de óhajtható is. Ott van az enyedi szép, nagy templom, kérjenek alkalmat az úgy is eléggé elfoglalt városi papoktól: prédikáljanak, versenyezzenek a jóban, s tapasztalni fogják, hogy lesz hallgatóság, részvét, kritika, verseny, élő-példa; szóval, haladás. Mert a papság különösen nálunk, hol a nagyobb rész falusi kis községekben kell, hogy hivatalának éljen, — nem áll kirekesztőlegesen csak a prédikálásban, a templomi szolgálathoz; neki erkölcsileg hatni, vezetni kell népét; s pedig ha a belmissziók eszméje erőre tud jutni: akkor jól kell szónokolnia, hogy beszédje hasson, eredményt mutathasson és ekkor a tanár uraknak kell jó példával előre menni, s nem csak a helyes magaviseletet, és a prédikációt kell megtanítani, meg is kell mutatni, hogy mikint kell elő is adni. És így ezen momentumot sem tartom olyannak, mit Enyeden kipótolni, ne lehetne. A mostaniak ne papóljanak, mert jó részint elszokták, s mikor e pályát választották, nem volt kondíció. Kiket ezután választunk, hadd prédikáljanak, jó szívvvel elhallgatjuk, okulunk, világosodunk.

Gr. Toldalagi Viktor.
(Vége következik.)

A 7-es bizottság.

Olvasóink emlékezhetnek, hogy egyházkerületi első közgyűlésünk, b. Kemény Gábor államgondnok elnöklése alatt, Benkő János esperes, Gáspár János tanfelügyelő, Dr. Kovács Ödön hittanár, Berecki Sándor, Szikszai Lajos és Szász Béla egyetemi tanár személyében egy hét tagu bizottságot választott, mely a presbyteri és egyházmegyei szervezetnek az egyházkerület kormányzó és törvényhozó testületének szervezetével összehangzásba hozatala iránt, oly módon terjeszszén az állandó igazgató-tanács elébe, az egyesektől ez érdekekben beadandó javaslatok, indítványok és vélemények felhasználásával tervezetet, hogy az igazgató-tanács a legközelebbi közgyűlésre készíthessen ez ügyre

vonatkozólag tervezet, s az egyházmegyék ez iránti kikérendő véleménye alapján törvényjavaslatot. Ezen kívül még több rendbeli indítványok is áttétettek ugyan a bizottsághoz véleményezés végett. A bizottság — Szikszai Lajos és Berecki Sándor kivételével — összeülvén, e hó 10

11-ik napján feladatának eleget tett. Olvasóinknak jó szolgálatot vélünk tenni, ha e nagy fontosságú s egész anyaszentegyházunkat érdeklő tárgyalásokat kivonatosan ismertetjük.

Legelsőbben Szabó Sámuel azon indítványa került szónyegre, mely szerint a szervezeti törvény VI. c. pontja a. alpontja megváltoztatásával, a hat igazgató-tanácsoson kívül még hat vidéki tanácsos választassék, kik havonként egy népes ig.-tanácsi ülésre megjelenvén, a fontosabb tárgyak e népes havi üléseken láttassanak el. A bizottság erre vonatkozólag javasolja: „mondja ki a közgyűlés, hogy a szervezeti törvény módosításával jövőre 12 állandó ig.-tanácsos választatván, az ig.-tanács ülései kétfélek legyenek; rendes és nagy gyűlések. A rendes gyűlések, melyek legalább öt tag jelenlétében határozat-képesek, ellátják a beérkezett ügyeket s határoznak az iránt, hogy mely tárgyak elintézése halasztandó és halasztható a legközelebbi nagy gyűlés tartásáig. A nagy gyűlések, melyek legalább kilenc tag jelenlétében határozat-képesek, minden hó első vasárnapján, külön meghívók szétküldése nélkül, ülnak össze s ellátják a rendes gyűlések által számukra föntartott ügyeket. Mind a nagy, mind a rendes gyűlésben szavazat-képesek az állam-gondnokok, a tisztviselők és a tizenkét ig.-tanácsos. E gyűlések határozatairól, a jegyző-könyvben felsorolt szavazók, az egyházker. közgyűlésnek felelősek, a rendes gyűlések irányában a nagy gyűlések felülvizsgálati joggal nem bírván.“

Tárgyaltatott Sylvester Domokos lelkész azon indítványa, hogy a tanodák rendes és segéd tanári állomásai nyilvánosan kihirdetett pályázat útján, választás által töltsenek be. Bizottság véleménye szerint, miután a tanári székek pályázat útján leendő betöltését szükségkép meg kell előzni a tanári kvalifikáció megállapításának, már pedig az állam köztudomásulag épen most foglalkozik a közélettanodai törvény megalkotásával, melynek szükségkép az egyházkerület elhatározására nézve is irányadónak kell lenni, ennél fogva bevarandó az érintett törvény érvényre emelkedése, addig pedig a mostani gyakorlat föntartandó.

Szász Gerőnek két indítványát tárgyalta a bizottság. Az egyik szerint, az ig.-tanács elnökségével mindenkorra a püspök volna megbizandó. Erre vonatkozólag a bizottság helyesebbnek tartja a szerv. törvény VI. a. pontja érintetlen hagyását. A másik szerint, az esperesek jövőre 5 évi idő-tartamra volnának választandók. Bizottság e másodikat elfogadás végett ajánlja azon módosítással, hogy a választás nem 5, hanem 6 évre történjék; természetesen viszszaható erő nélkül.

Császár Gábor és társainak hasonlóképp két indítványa tárgyaltatott. Az egyik szerint, a szerv. törvény V. f. pontja kihagyandó volna. Bizottság, miután a nevezett pont a rendkívüli érdemeket szerzett egyháztagok erkölcsi jutal-

mazása céljából határozza az érintett kitüntetést s anyaszentegyházunk élet-érdeke épen azt követeli, hogy a minél szélesebb körű közérdeklődés inkább serkentessék, hogy sem háttérbe szorítottassék: az indítvány mellőzését javasolja. A másik indítvány szerint, a közgyűlés megnyitása idejéül október hó utolsó vasárnapja volna meghatározandó. Bizottság, lehetőleg minden körülmény tekintetbe vételével, a husvét utáni első vasárnapot ajánlja.

Tárgyaltatott Demeter Sámuel és társai indítványa, mely szerint jövőre nem minden 5, hanem minden 10 ezer lélek után lenne egy képviselő választandó. Bizottság „miután az indítványozott módosítás maga után vonná az egyházkerületi gyűlés összes tagjai arányosan megállított számának megváltoztatását s ennek folytán az egész egyházker. közgyűlés szervezete módosítandó volna; miután, az eddig tartott egyetlen közgyűlés esetéből még biztos következtetést vonni nem lehetett; miután a már megválasztott egyházkerületi képviselők, mandatumok lejártáig, jogot nyertek: bevérandódnak, tartja a közgyűlési első ciklus lejártát, ez idő alatt bővebb tapasztalatok levén gyűjtethetők, a netalán szükségesnek mutakozó módosítások iránt.

Tárgyaltatott továbbá a kézdi egyházmegye kérvénye,

Tisza László főgondnok indítványa, mely szerint a nevezett egyházmegyének az alaptörvényben vétségből 2-re megállapított képviselői szám helyett, a lélekszámhoz képest három képviselő választása engedtessek meg.

Bizottság tudván, hogy az alaptörvényben a kézdi egyházmegyének azon vétség alapján lőn csak 2 képviselő megválasztása kiszabva, mivel a kézdi-vásárhelyi püspöki egyház hiveinek száma nem számítatott az egyházmegye hiveinek számához, a nélkül, hogy helyesnek tartaná a képviselők számarányának átalakítását, mindazonáltal, hogy az alaptörvény valódi értelmének érvény szereztessek, javasolja az egyházkerületi közgyűlésnek, hogy a kézdi egyházmegye három képviselő választására jogosítottassék.

Indítvány tétetvén, hogy a 7-es bizottság hívja föl az egyházkerületi közgyűlés figyelmét arra, hogy az egyházi célok sikeresebb érvényesítésének és a könnyebb közigazgatásnak szempontjából, ohajtandó lenne az egyházmegyék arányosan történendő kikerekítése, eshetőleg egyik, vagy másik egyházmegyének egymásba való beosztása, s ezzel kapcsolatosan, végre megoldandó lenne a püspöki egyházak minő állásának kérdése is, és pedig oly szempontból, hogy a püspöki egyházaknak az illető egyházmegyékbe leendő bekebelezése vitetnék keresztül, mivel az ilyen népesebb és miveltebb egyházközségek az egyházmegyék szellemi központjaivá válnának, mi által az egész egyházmegyére jótékony befolyást gyakorolhatnának; mivel a püspöki egyházak mostani állásukban majdnem egészen nélkülözik az oly anynyira fontos és rendszeresen folytatott vizitációt, s ennek következtében az idők folytán egészen külön és sajátos természetű testületekké nőttek ki magukat, s mivel végre maga a szervezeti törvény egy szempontból már bekebelezte a püspöki egyházakat az egyházmegyékbe, midőn az egyházkerületi képviselők válaszá-

tását az egyházmegyék és a püspöki egyházak által együttesen hajtattja végre.

A bizottság föl hívja az egyházkerületi közgyűlés figyelmét az egyházmegyék arányos kikerekítésének és a püspöki egyházak azokba leendő beosztásának kérdésére s indítványozza, hogy az egyházmegyéket és püspöki egyházakat utasítsa ez ügyekben véleményük és ohajtásaik nyilvánítására.

Indítvány tétetvén, hogy az alaptörvény IV. b. pontja 4-ik kikezdésének módosításával jövőre ne csak 15 tag kivánságára, hanem „az elnök, vagy 15 tag kivánságára“ tartassanak egyházkerületi zárt ülések. A bizottság indítványozza, hogy az egyházkerületi közgyűlés a nevezett pontot szövegezze így: „A közgyűlés az elnök, vagy 15 tag kivánságára zárt-üléssé alakul“ sat.

A papválasztási szabályok módosítására vonatkozó javaslatokat a bizottságnak, térszűke miatt, csak a következő számunkban ismertethetjük.

Közli, Szász Domokos.

Az igazgató-tanács üléseiből.

Kolozsvártt, március 2-án, 1873.

Elnök Gr. Mikó Imre ő excell. Jelen voltak főt. Nagy Péter püspök, Lészai Ferenc, Ince Mihály, Dr. Kolozsvári Sándor, Szabó Ádám és Bodor Antal h. titkár.

1. A brád-ribicei egyházközség több tagja panaszt emel a 768—872 sz. a. kelt igazgató-tanácsi határozat ellen s kéri a határozatot felfüggeszteni. A határozat jogérvényben fentartatik.

2. A kultusz-miniszterium több udvarhelyi, erdővidéki és sepsii egyházmegyei iskolát másod-izben megint a feljelentett hiányok miatt. Felhivatnak az illető esperes aa.-i, hogy a megintéseket az egyes iskolákkal közöljék és az iskolák állásáról, különösen a megintések okaira vonatkozólag, tegyenek részletes jelentést.

3. A felvinci egyházközség felterjeszti megerősítés végett a vendéglője elárverezése iránti feltételeket. Némi módosítással megerősítettnek.

4. Fölterjesztetik a galaci desolalt egyház fekvőségei eladására vonatkozó szerződés, jóváhagyás végett. Megerősítetik és meghagyja az igazgató-tanács, hogy mig célszerű fekvők vásároltatnának, a vétel-árt kamatozás végett küldje fel az ig.-tanács pénztárába, a tőke-kamatok a borbát-vizi lelkész aa. részére folyosittatnak.

5. A kis-enyedi egyházközség által t. Módi József. gondnok ellen emelt panasz megvizsgálására kiküldött bizottság beadja jelentését. Felhivatik nevezett gondnok, hogy 1872. évi számadását haladéktalanul készítse el és igazoló okmányait szerezzze elő a közelebbi egyházmegyei vizsgálatig, melynek befejeztével érdemleges határozat fog hozatni.

6. Kakucsai Elek, szász-városi tanodai algondnok, algondnoki hivataláról agkora és körülményei miatt lemond; sajnálatlalt tudomásul vétetik és felhivatik a szász-városi tanodai előljároság, hogy ezen üres hely betöltése végett a maga idejében tegye meg intézkedését.

7. A drági és k.-lónai tagosítási mun kálatok alkal-

mával a nevezett egyházközségek érdekei képviselésére t. Nagy Lajos egyh.-megyei jegyző felajánlatát.. Felhatalmaztatik.

8. A nagy-onyedi egyh.-megyei-tanács a Zachariás Dániel lelkész ellen elrendelt közkereseti ügyben az eskető régisok költségeit a rendelkezési alaphól kéri előlegezni. Ily rendelkezési alap nem lévén, saját pénztárából leendő előlegezésre utasittatik.

9. A n.-bányai kir. törvényszék tudatja, hogy a u-

körtvélyesi tagosítási mérnöki munkálatok hitelesítésére f. év. ápril. 3-ik napja tüzetett ki. Értesittetik Almási Sámuel esp. aa. s a tárgyaláson való megjelenésre felhivatik.

10. Bányai Vitális pénztárnok aa. utasittatik és felhatalmaztatik, hogy az átkeblezendő ügyeket átkeblezés végett; a kamatok fizetésével késedelmes adósok kötelezvényeit beperesítés végett, adja át ügyvéd Bodor Pál aa.-nak,

— Ezekon kívül előadatott még 14 ügydarab —
r.—l.

TÁRCA.

M á t é, XXVIII. 19.

Néhány év előtt több hollandus ref. lelkész mellőzte keresztelekéskor a szokásos formulát: „keresztellek az atyának, és fiúnak és a sz. léleknek nevére,“ helyette más szavakat kezdett használni, a mi természetesen nem maradt szó nélkül. A Sion öre, a „konfeszszionális egyesület“ panaszt emelt a szynodushoz, melyben kiemelte azt, hogy ez eljárás „idvezítőnk határozott utasításával homlok-vást ellenkezik, s így nem egyéb, mint engedetlenség a keresztyénség feje ellen. Lelkiismeretbe vágó köteleessége minden lelkésznek, az ily módon megkeresztelt tagokat keresztelekésnek tekinteni hitvallástétel alkalmával. Kötelezze a szynodus a lelkészeket arra, hogy keresztséget keresztyénileg, vagyis: a Krisztus utasítása szerint hajtsák végbe.“

Ez indította Hollandia nagy nevű theologusát, Scholtent arra, hogy Máté 28, 19 versét vizsgálata tárgyává tegye. Az eredményt közléte egy ily című röpiratban: „De doops formule“ door J. H. Scholten. 1869. A ki Scholtennek egyetlen művét is olvasta, az tudatja, hogy tárgyát addig ki nem bocsátja kezéből, míg minden oldalról lehetőleg meg nem világította.

A dolgozat tartalom-dús s kiválólag tanuságos, a meny nyiben tárgyával a lelkésznek majdnem naponkint kell találkoznia. Már csak ez is indokolná közlése szükséges voltát; azonban, engem főleg következő két ok indított erre.

Az „Erd, prot. közlöny“ múlt évi folyamának utolsó számaiban olvastuk a „Konfeszszioók kérdése“ című igen érdekes közleményt. Szerzője, a prot. szabadságnak egyik érdekes szószólója, így szól egy helyt: „e formulában található föl az ugy nevezett apostoli hitvallás eredetének magva.“ E formula nem más, mint Máté 28, 19 verse, mely így szól: „elmenvén, tegyetek tanítványokká minden népeket, megkeresztelvén őket az atyának és a fiúnak és a sz.-léleknek nevébe.“

Ha a „credo“ sorsa ily szoros kapcsolatban áll a keresztelelési formulával, ha ez „eredetének magvát alkotja“: illő dolog, hogy a magv élet-folyását is figyelmünk tárgyává tegyük.

A másik ok az, hogy e dolgozat első rangu modern theologustól került ki, s bizonyos tekintetben mégis konser-

váció. Mégis; mert az ugy nevezett orthodoxusok előtt ha nem is épen csoda, de váratlan valami az, hogy „romboló“ modern valami régít megtartson. Előttük tehát, kiválólag figyelemre méltó e dolgozat. Egyáltalán nagyon ajánlatos volna az, hogy azon urak, kik a „romboló“ „modern“ s más iles nevekkel akarják a közönséget felzúditani a szabad gondolat-nyilvánítás emberei ellen, tanulmányozzák jobban a modernek műveit, lássák át valahára, hogy dobra ítött orthodoxiájuk a legkirívóbb heterodoxia a 17-ik század theologusainak ítélő-széke előtt; ismerjék el, hogy nem vallásos elveink modernek, hanem vallásos világnézetünk, meny nyiben a Jézus által hirdetett igazságokat ma is valljuk teljesen, míg világnézetét még a legvastagabb orthodoxus sem.

Lássuk már a dolgozatot, melyet Scholten négy fejezetre oszt.

Az elsőben azt vizsgálja, ha vajjon a keresztség, ugy a mint az említett evangéliumban élé van adva, maga Jézus által van-e szerevezve?

A másodikban, ha feljogosít-e e tudósítás azon állításra, hogy e szavak: „az atyánuak sat.“ formulának veendő, melynek használatától függ a keresztség érvénye?

A harmadikban elősorolja azt, hogy a ker. egyházban eleitől fogva mikép vélekedtek e szavak formuláris, használatáról.

A negyedikben annak jelen fontossága és becséről szól.

Szóval, vizsgálódása: bírálati, exegetikai, történelmi és dogmatikai.

Hogy a Mátéről nevezett evangélium azon tudósítása,

I. A formula bírálata.

mely szerint a keresztséget maga Jézus szerevezte volna, történelmileg nem hiteles, következő okoknál fogva állítja az újabb ítézet.

1. Az említett szavak a több izben átdolgozott evangéliumnak legkésőbbi alkatrészeihez tartoznak. Sem Márk, sem Lukács nem tesz említést róluk, holott ők a Mátéről nevezett evangéliumot, ha nem is jelen alakjában, de bizonyosan ismerték. Már pedig az föl nem tehető róluk, hogy szándékosan mellőzték volna a Jézus által szerzett keresztséget, ha t. i. tudomásuk lett volna róla. Föl kell vennünk tehát, hogy a mátéi tudósítás az ő idejünkben még nem léte-

zett s hogy azt az utolsó evangéliumi szerkesztő szötte belé.

2. Ezen utasítást a földre visszatért Khrisztus adja, már pedig I. Kor. XV. 1—11-ből tisztán kitűnik, hogy Pál valamint az apostolok előtte s általán a keresztyének az ő korában, Jézus föltámadását a halálból nem úgy fogták föl, mint azt az evangéliumok elbeszélik, t. i. mint Jézus második földi életét, melyet természetesen a későbbi hagyomány a testi menybemenetellel tetőzött be (Csel. 1. 9.) hanem mint a hadesből való fölmenetelt, honnan aztán megdicsőült alakban jelent meg övéinek s végül Pálnak. Egy második földi életről a hadesből való feltámadás meg a menybemenetel közt, mit sem tudtak az első keresztyének. A föltámadás és megdicsőülés egy mozzanatot alkottak. (Rom. VIII: 34; Csel. II: 34. 33. Zsid. I, 3. Apok. I: 18 sat.) E fölfogással merőben összeférhetlen a mátéi tudósítás, mely szerint Jézus halála után a földre visszatért s apostolainak utasítást adott a keresztségre vonatkozólag.

3. Az ujszövetségben sehol, de sehol sincs semmi nyoma annak, hogy Jézus ily módon s ily szókkal szerzte volna a keresztséget; a mi nagyon is sajátságos valami, ha fölveszszük azt, hogy ezen utasítást a mester adta tanítványainak.

4. Maga az utasítás általánossága, mely szerint az evangéliumot minden népek s tehát, a pogányoknak is hirdetniök kell, bizonyára Jézus szelleméből folyt; azonban történelmi szempontból tekintve, valószínűtlen az, hogy Jézus tanítványait a pogányokhoz küldte, még mielőtt Izráélt megnyerték volna az evangéliumnak, anynyival is inkább, hogy egy más hagyomány szerint (Máté, X—5, 23) csak is Izráél megtérítésére bocsátotta ki őket.

Hogyan megfogható az, hogy az apostolok, mesterük határozott rendelete dacára, működésük körébe csak is a zsidókat vették föl, míg a pogány világot Pálra bízták? (Csel. II: 7—9.) Még a jóval későbbi cselek. könyve szerint is, Péter apostol nem a Jézus utasítása, hanem egy különös isteni kijelentés nyomán avatja be isten országába az első pogányt s ezen a keresztyének előtt felülről eljárásának igazolására egy szóval sem hivatkozik Jézus parancsára. Ezen tény is megfejthetlen, ha Jézus határozott utasítást adott tanítványainak, hogy a pogányokat is tanítványaivá tegyék.

5. A keresztség, Jézus értelmében, a jánosi vizkeresztségtől eltérőleg „szentlélekkel való keresztesítés.“ (Márk. 1, 8; Mát. III, 11. Luk. III, 16. sat.) Jézus maga tehát nem is keresztelt vízzel. Hogy tanítványai életében keresztelték volna, azt csak János mondja, (4, 2,) a mi még ha igaz is volna, akkor sem különbözhetnék a keresztség a jánosítól.

Pál szerint, a vizkeresztség nem tartozott szükségkép az apostoli hivatás körébe (1 Kor. 1, 17;) úgy anynyira, hogy utána jóval később is nem a vizet, hanem a szentlelket nevezték az „ujjá-születés fürdőjének“ Tit. III, 5.

Valószínűtlen tehát az, mintha Jézus meghagyta volna apostolainak, hogy az embereket vizkeresztség által avas-

sák be isten országába; valószínűtlen az, mintha Pálnak erről tudomása lett volna. Jézus keresztsége szellemi keresztség volt.

A vizkeresztséget, mint szymbolikus cselekvényt, a zsidó szertartások közül vették át a keresztyének.

6. Jézus nem alapított egyházat. Ő „isten országát“ „menynek országát“ hirdette. Életét azon magasztos eszme megvalósítására szentelte, mely szerint az emberiséget oly társadalommá alakítsa, melynek királya isten s életelve a vallás s melynek vallása az isten- és felebaráti szeretet az általános isteni szeretet alapján. Ő a zsidó egyházban élt, szertartásait teljesítette, de egyszersmind hirdette azon időt, midőn a szertartás-uralom lejár, s helyébe az isten fainak szabad élete fog lépni. Máté. (XI, 28, 29). Soha sem is gondolt egy új egyház alapítására. A mi az egyházat egyházzá teszi t. i. megállapított tan, kormány s külső isteni-tisztelet, az előtte idegen. Így hát, nem is gondolhatott arra, hogy szertartásokat, vagy úgy nevezett sakramentumokat állítson föl. Maga az „urvacsora“ sem volt egyéb eredetileg, mint a pascha megülése, mely alkalmal a kenyér és bor jegyek alatt szenvedését és vallása győzelmét hirdette. Nem sokkal valószínűbb-e az, hogy a zsidó mosakodások és a János példája nyomán, az ő halála után vették fel a keresztyének e szymbolikus cselekvényt, mint beavatási szertartást azon községbe, melyet ők a világtól elváltan alakítottak?

7. Máté. 28, 19. versének irmodora is későbbi Jézusnál. Valószínűtlen az, hogy Jézus magát „isten-fiának“, sőt a mi több, egyszerűen „a fiúnak“ nevezte volna. Ez elnevezés a jánosi evangéliumban otthonos, csak hogy ennek apostoli eredetét nem sok ember állítja; míg a más háromban későbbi toldalék. A szentlélek említése, az atya és fiu mellett, azon korra utal, midőn az a Jézus helyébe lépett a keresztyének képzetében!

8. Végül, egy symmetrice rendezett, három részre osztott hitvallás épp oly kevésé jezusi szellemű, mint az, hogy ő önmagát a vallásos hit-tárgyává emelje. Nem önmagát prédikálta, hanem isten-országa evangéliumát. A személye iránti méltó tisztelet helyezte őt később az isten mellé a ker. hitvallásban.

Ha vajjon ez dogmatikailag helyesen történt-e, e kérdés nem tartozik ide, hol tisztán történelmileg vizsgáljuk azt, ha valószínűnek tartható-e az, hogy Jézus az isten mellett saját személyét is hit tárgyául emelte?

Mindezen okokból az következik, hogy történelmileg nem hiteles azon mátéi tudósítás, mely szerint a keresztséget Jézus szerzte volna, még pedig: „az atyának és a fiúnak és a sz.-léleknek nevébe.“ Ez csak később állhatott elő, még pedig azon korban,

a) midőn a Jézus feltámadására vonatkozó eredeti nézet, a hagyomány egyik későbbi phasisában, egy második földi életté nőtte ki magát; b) midőn személye istennel és mellette a vallásos hit-tárgyává emelkedett s a szentlélek helyette a község vezetőjévé lett; c) midőn a zsidókeresztyének Páltól el akarták vitatni a pogány-apostolság érdemét, hogy a 12 apostolra ruházhassák; d) midőn Jézus

tanának főtartalmát hitvallásba foglalták, a mi már az apostoli kor keretén kívül esik.

II. A formula magyarázata.

Akár megengedjük a Máté 28, 19. versének hitelességét, a mit a főlebb elősorolt okoknál fogva nem tehetünk; akár megtagadjuk, a mit ugyanazon okoknál fogva teszünk: anynyi minden esetre kitűnik e szavakból, hogy a keresztség „az atyának és a fiúnak és a szentléleknek nevébe“ régi intézmény. E szavaknak értelme, jelentése fölött az exegesisnek föladata dönteni.

Elmenvén. *Πορεύθητες*. E kezdő szó arra mutat, hogy itt egy hit-terjesztői megbízásról van szó. A tanítványok Palestinában vannak. Jézus utasítja, hogy menjenek el. Így hát, Palestinát el kellett hagyniok, s máshová menniök. Hová? Majd meglátjuk.

Tanítványok. E közönséges fordítás kijavítandó. *Μαθηταίους* rendszeren ezt jelenti: valaki tanítványának lenni. (pl: Máté XXVII, 57.) Az általunk idézett helyen, valamint Cselek. XIV, 21 kiható jelentése van: vala kit tanítványnyá tenni. Szenvedő értelemben is elé jó.

Minden népeket. . . Így hát, az apostolok megbízása nem csak Izrael, hanem az egész pogány-világra szól. Ezzel szoros kapcsolatban áll az: „elmenvén.“ Az értelem tehát ez: tegyetek minden népeket, zsidó és pogányokat tanítványokká, vagyis, isten országába polgáraivá.

Megkeresztelvének őket. . . *βαπτίζομεν αὐτούς*. Az aoristus: *βαπτίζατες* helyett jelenrészessülőt kell olvasnunk, a mely nem enged két cselekvényt. Épen az által kell tanítványokká tenniök, hogy megkeresztelik az: „atyának sat. nevére.

βαπτίζειν gyakorítója *βάπτισμα*-nek s jelentése: bemártani, bemeríteni. (Luk. XVI, 24. János XIII, 26.) *βαπτίζομαι* meg megmosdani, bemerülni (Márk. VII, 4. Luk. XI, 38.) Mielőtt tovább mennék, megjegyzem azt, hogy a mi kifejezésünk: megkeresztelni, etymológiájánál fogva, semmi nemü kapcsolatban sincs ama görög szóval s így csak is a közhasználat által nyerte ama jelentést. A mosakodás valamint más népeknél, ugy Izráélben is szokásos volt, mint az erkölcsi tisztaság jelképe. János tehát, nem állított föl valami hallatlan dolgot akkor, midőn az isten országába leendő tagjait fölszólitotta, hogy ünnepélyesen mártásák be magukat jelölül azon erkölcsi tisztaságnak, mely föltétele az isten országában való részesedhetésnek.

A Máté! 28, 19. versében célzott keresztség tehát nem egyéb, mint egy ünnepélyes vallásos cselekvény, melyet Jézus hívei a zsidóktól vettek át. Így lett belőle a Jézus által alapított isten országába való erkölcsi beavatás jelképe. Így nyerte az eredeti szó: „bemártani“ azon értelmet, mely szerint az az isten országába való „beavatást“ jelenti ünnepélyes bemerítés által. Sok helyt merőben elveszti eredeti jelentését s csak az átvitt értelmet jelzi. Pl: Márk. X, 38—39. „A mely keresztséggel én megkeresztelkedem, megkeresztelkedhettek-e“, hol vízbe mártásról szó sem lehet. E helyen Jézus szenvedését és küzdelmét úgy tekintí, mint „beavatását“ leendő megdicsőülésébe. Ha e beavatás a sz.-lélekben való részesedés útján történik,

akkor a sz.-lélek alkotja azon elemet, melyben úgy szólva, bemerül az ember s így áll élő e szólásforma: kereszteni szentlélekkel (er- vagy csak tulajdonító esettel) Eddigelő tehát, így hangzik a szöveg: „Tegyetek minden népeket isten országába tagjaivá, még pedig úgy, hogy abba beavassátok egy ünnepélyes vízbe mártás által.“

Keresztes József.

(Folytatása következik.)

Az első keresztyének sírjainál.

Róma varázsa ama búvóletes vegyületekben áll, melyben a pogány és keresztyén emlékek egymással kezét fognak. Leirni nem, csak élvezni lehet amaz érzést, mely elfogultsággal környékez, midőn a Vatikán szomszédságában meglátjuk az angyalvárat, a Pantheon mellett a dominikánusok templomát, Herkules templomából a Mária egyházra tekintünk, a Palatinus dombjairól a Lateran szomorú harangjait hallgatjuk, a gögös kapitoliumból szent Ilona sírjához betérünk, a Colosseum falairól Constantin diadalívét vizsgáljuk. Emitt, hol állok, még élt a pogányság és gyilkolt, és amott néhány lépésre már meghalt. Ne ábrándozzatok nekem mind e ragyogványokról, césárokról és legiókról, kik anynyi dolgot adtak a barbároknak, a történetíróknak és az erkölcsbíróknak; ne beszéljete Cato virtusáról és Seneka bölcseségéről se; még Róma kilenc pálmafáját se emlegessétek, hanem térjünk ama szóttalan és ékesenszólo helyekre, hol a halászok tanainak egyszerű emberei oly csodálatos kudarcot vallottak mind ama ragyogványokkal, césárokkal, legiókkal és hidegszívü bölcselkedőkkel. Térjünk be Pudentiana templomába, mely Pudens szenátor palotája fölött épült és melyben Péter tartózkodott a hatalmas szenatornál; térjünk be Praxedis bazilikájába. Ő Pudentiana kegyeletes nővére és Péter tanítványa volt. Ott látod mindkettőt arany mozaikban az ő falakon, és végül térjünk be szent Cecilia ódon csarnokába, a magasztos szépségü vértanuéba, kinek történetében oly megindítóan találkozik jellem és önfeláldozás, mátkaság és kinhalál, szépség és enyészet, boldogság és hóhérbárd. Róma női e Cecilianak hódolnak kiválóan. Magas rangú és szegény, hajadon és özvegy, boldog és boldogtalan a szent év fordulóján átsiet a Tiber hidjain a templomba, hol az egykori mátka mesteri szoboralakításban fekszik e konfessioban, úgy a mint koporsójában megtalálták, előre nyújtott karral, félig átmetszett nyakkal, a fájdalom és boldogság kifejezésével.

E szent nő emlékezete ama templomból egyenesen a katakombák folyosóiba vezet. Ezeknek ő a legnépszerűbb halottja volt. Mark Aurel alatt kivégeztetvén, a félénk keresztyének a Callistus cömeteriumba temették. Halálának oka volt, hogy mint szenatori rangú keresztyén hölgy, mátkáját Valeriánt megtérítette, valamint ennek fivérét is. Átadatván a bírónak, ezt is keresztyénné tette. Valamenyien együtt haltak. 817-ben megtalálták sírjában. Arany-himzetü ruha földte tagjait s lábainál véres kendők feküdtek. Így vitték a Cecilia-templomba, hol a 16-ik században még ez arany-himzetü köntösében és véres kendőiben találták. Eredeti sírját Rossi, a nagy régész, földözte föl ismét. E sír Róma egyik legrégebb cömeteriumában van, mely Cecilia nemzetsé-

gének birtoka volt. Közéleben van Cecilia Metella ismeretes, várszerű siremlékének. E Metella még pogány volt. Az államvallás nagyszerű, örök időkre számított emléket készített a hölgynek, olyat, mely később védelmül szolgált a barbárok ellen. E Metella nem sejtette, hogy nemes családjának egy szép szüze tőle nem meszsze, a virágos és nyájas mezők alatt, levágott fűvel fogja századokon át fogadni az európai kegyeletes vándorok érzékeny hódolatát. Álljunk be mi is e zarándokok közé és szálljunk le a földalatti temetőbe, melynek halottait negyedfél millióra teszik.

A Vatikán szolgálja meggyújtja fáklyáját, a vándor is kap egyet-egyet és kényelmes lépcsőn, fű és cserje között alig sejtethető lejáráson szállunk le a csemeteriumba. Fagyos levegő érinti halántékunkat. Korom-sötét hosszu folyosóba fordulunk, innen jobbra avagy balra egy másik hasonlóba. Mind alacsony, keskeny. A sírok egymás után és egymás fölött szakadatlan sokaságban vannak a sziklás földbe vésvé. Itt-ott még egy esontváz hever, nagyobb része azonban a templomokba vitetett szét, ereklje gyanánt. Néhol még látható a tábla, melylyel a sírokat főték. Rajta rendszeren egy kereszt és feliratok: „In Deo,“ „in Christo,“ „in pace,“ majd egy név egyszerűen, minden disz nélkül, majd a szavak: „depositio,“ „Kathesis.“ Itt nyugodtak és nyugosznak mindnyájan, kiket a caesarok és flamének halálra kerestek és „tenebrosa et lucifugax natio“-nak neveztek. Most megáll a vezető és fáklyáját a falakhoz tartja, a béke és jövő boldogság jelképeit látjuk: a jó pástort, ki az eltévedt bányát megtalálta, fákat, melyek a paradicsomot jelentik, majd imátkozó nőt, ez a községet ábrázolja. Itt a halászt, ki halakat (választottakat) fog, ott a szőlőkert beültetését, a vincellért, a magvetőt, az aratást látjuk. A falak mindenütt telo karcolvák jámbor látogatók neveivel a legelső századoktól. Egyet nem hallgathatunk el érdekessége végett. Egy ismeretlen e szomorú helyre jött, hogy nejeért vagy imádjottjéért imádkozzék. Szerelme gyöngéd tárgya Sofronia. A mint az első folyosóba beért, mindjárt bekarcolta: „Sofronia, vivas cum tuis,“ (élj a magadéival;) egy kriptájának ajtaja fölé ismét ezt karcolá: „Sofronia, in Domino vivas“ (élj az urban;) egy félreeső kriptában már nagyon fölmelegedett, mert nagy betűket vésett a falba: „Sofronia dulcis semper vivas Deo,“ (édes Sofroniám, istenben élj örökké;) odább: „Sofronia vives Deo“ (istenben élni fogsz.) Tovább haladva, az első sírások képeivel találkozunk, vállukon kapával, a mint éppen egy katakombba kivágásához kezdtek. Azután újra jelkes festvények: a horgony, mint a remény jele, a háromszög és árboc, mint a kereszt titkos jele; a galamb az olajfaaggal vagy szőlőfürttel, a halottak megszabadult lelkét jelentve; a phönix, a páva, mint az örökké való megújulás, a kakas, mint az éberség és bűnbánat, a szarvas, mint a sovárgás, a pálma-levél, mint az üdvözültek győzelmi jutalma, a koszoru, mint az igazságosság jutalma, világító-torony, mint a jobb életbe való megérkezés jele.

(Főv. lap.)

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= A kolozsvári ev. ref. egyházi énekkar a jövő vasárnap, folyó hó 16-án, a belső-templomban fogja magát be-

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

mutatni. Figyelmeztetni kívánjuk erre helybeli olvasóinkat anynyival inkább, mert ez énekkar, mely iparos polgártársainkból alakult, már is be tudja bizonyítani, hogy igen rövid idő alatt mennyire lehet haladni kitartó szorgalommal és buzgó akarattal, ha vallásos érzés és a szép iránti érzék melegit, mi ez ifju énekkar vezérében, Tóth Tamás urban és egyes tagjaiban nem hiányzik. Óhajtjuk, hogy minél nagyobbra nőjön a vallásosság emelésére és isten dicsőségére.

= Kolozsvártt egy új Fröbel szerint berendezett óvoda van keletkezében a belvárosban, Szász Domokos barátunk kezdeményezése, és buzgolkodása következtében, mely részvényeken indul meg s valódi mintája akar lenni annak, a mi e téren csak elérhető. Eppen elég részvét mutatkozott arra, hogy felállíthatása fölül kétséget ne támaszszunk anynyival inkább, mert maga a város évenként 300 forintot szavazott meg e nemes célra, mely azokat öleli keblére, kiké a menynek országa, kik földi életünknek egyetlen virágai, a kicsinyeket, gyermekeinket!

= A szellemi munka egyik faktora, a helybeli nyomdászok, munka-képtelenné vált bajtársaik segélyezése érdekében egy tőke alapítását vették célba. Örömmel hívjuk fel rá az irodalom barátait, hogy filléreikkel segítsék e humanus törekvést, mely a becsületes munkát dicsőíti, és az önhibán kívül ért szerencsétlenségnek ad támaszt és enyhületet. Eddig a következő adományok folytak be e célra: Stein János 100 forint, Szász Béla 10 frt. Szász Domokos 10 frt. Szász Gerő 10 frt. Csapó Sándor 10 frt. Szász Gyula 5 frt. Altam 5 frt. Kerekes Márton 5 frt. Jahab Elek 3 frt. Békésy Károly 5 frt. dr. Groisz Gusztáv 2 frt. Voith Gergely 2 frt. Korbuly Gergely 2 frt. Kalmár Dezső 2 frt. Egy valaki 2 frt. Popini Nándor 2 frt. Kővári László 2 frt. Hutflész Károly 2 frt. Kárvázy Gyula 2 frt. Baló Sándor 1 frt. 50 kr. Köleséri János 2 frt. dr. Szilasi Gergely 1 frt. Biró András márc.—jun. havonként 1 frt. Hanc György 1 frt. Fischer Antal 1 frt. Simén Domokos 1 frt. ifj. Nagel Ottó 1 frt. Silberberg Henrik 1 frt. Nagy Mór 1 frt. Összesen 195 forint 50 krajcár.

= A tiszán-túli ref. egyházkerület tanügyi bizottsága Révész Bálint püspök és gr. Degenfeld Imre főgondnok elnökte mellett folyó hó 1-én gyűlést tartott, hogy a főiskolai középtanoda és jog-akadémia sorsa fellett határozzon. Felolvastattak az illető munkálatok, volt vitatkozás is bizonyosan, de a határozat — Tisza Kálmán indítványára — az lett, hogy kell tanulmányozhatás végett, nyomassék ki egy aprilisben tartandó gyűlésre. Az indítvány elfogadtatott s részletesebb tudósításunkat mi is akkorrá halaszszuk.

= A pesti egyetem rektor magnifikusa, Hatala Péter, a „Szabad sajtóban“ szabad gondolkozással, és tudományos érveléssel tör lánccsát a polgári házasság mellett. Bizony, ez nagy szó egy rom. kath. pap ajkairól; nem csoda, hogy hullámokat vet az ultramontán táborban. Vajjon, a szabadelvű Hatalából mikor lesz püspök? Egyébiránt a józan gondolkodás, és a szabadság szeretete mindig többet ér egy püspöki süvegnél.

KÖRÖZTETIK.

305—1873.

Udvarhelyszéki egyházmegyénkben a felső-boldogaszszonyfalvi iskola-tanítói állomás, melynek évi javadalma 181 frt. 17 kr. o. é. és tisztességes lakás.

Pályázati határnap április vége.

A folyamodványok udvarhelyszéki esperesi helyettes t. t. Solymosi István aa.-hoz Bögözbe (u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők.

Kolozsvártt, március 3, 1873.

Nagy Péter,

erdélyi ev. ref. püspök

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

III. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, MÁRCIUS 20, 1873.

116—12. SZÁM

Megjelenik minden esütőtől egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — Szerkesztési iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyaruta, 16 sz. —

A „theologiai fakultásunkról“ cimű cikk-sorozathoz.

(Folytatása és vége)

A mi már a püspök felvigyázatát illeti: ez egy magában nagyon erős argumentum. Igaz, hogy a theologiai fakultásnak közvetlen a püspök felügyelete és vezetése alatt kell állani és ezt legközvetlenebbül Kolozsvárról — mint székhelyről — gyakorolhatja; de nem multhatatlanul szükséges közelléte. Mert azt, hogy a püspök, mint tanár, tanítson — sokféle elfoglaltatása mellett — alig lehetséges, egy öreg urtól kívánni. Másfelől, a tanárkodás, hogy könnyen teljesíthető legyen, gyakorlatot, szokást kíván; s az éppen előre nem látható, hogy mindig csak a tanárból válnék püspök; kinőheti magát vagy egy vidéki esperes is püspöknek, a kinek valóban nagyon nehezére esnék, a rég elszokott tanári székbe magát beilleszteni. Ez nem is szükséges, mert elegendő befolyást gyakorolhat a tanári karra az állásából önkint folyó tekintéllyel, szellemi fensőbbiségével, melyek által fogja gyakorolni azon befolyást, mi szükséges, hogy a püspök vallásos ihlettsége, bő tudománya, ékesszólása, kegyes élete, és bölcsessége az alája rendelt papságra és a vezetése alatti növeldéből kijövendő fiatalokra kedvezőleg és kielégítőleg hathasson.

Ezek röviden igénytelen nézeteim a felállítandó theologiai fakultásra nézve. De engedjen a tiszteletes szerkesztő ur még egy kis eltérést, a melyen multhatatlanul segíteni kell: egyik a kepe, a másik az ugy nevezett kebli egyházi vagyon kezelése.

A kepe, ez az örökös lamentuma a falusi papoknak; nem fizetik, sok a restancia, nem lehet föl-hajtani, szegény a nép: mit tegyen a szegény pap, a mire megszolgált kérnie — mert élnie — kell; de nem fizetnek s ha nagyon sürgeti, fenyegetik, hogy ávertálnak. Jóllehet nem vagyok pap, de elég tapasztalatom van e részben, és a huzamos gyakorlat, figyelmes tanulmányozás meggyőztek, hogy nem ma-

ga a kepe a baj, hanem a kezelés; és itt újból nem az elvi törvényes állás, hanem a hanyag mulasztás, és elnézés következtében származott rossz szokás.

Már előbb kimondottam, hogy meggyőződés szerint, ev. ref. embernek, protestáns felekezete költségeihez hozzá kell járulnia. A képét nem tartom magasnak, sem terhesnek, legalább gondnoki tapasztalatom után nem észleltem; de rossz a felosztása, mivel egy nagyon is régi kulcson alapszik s ez teszi nagyon terhessé, mert nincs a hallgatók vagyoni állásához egyenes viszonyban. Ezen kell segíteni. Régi képzési rendszerünkön nagyon is érzik még a régi feudális zamat: az egész és fél telkes gazdák és a cselédek féle osztályozásra van alapítva. A 48 előtti években, midőn a birtok-viszonyok még nem változtak oly gyorsan, mint most, és még a szabad székely földön a székely örököségi jog fönnállott: addig a birtok-viszonyok állandóbbak voltak; míg azok most naponta változnak. Ma aligha nem lakik minden telken, különösen ha urbéres volt, két gazda, melyen régen egy lakott; s ez a székely örökségen is ugyan az, mert vejem uramék nagyon szaporák. És így a megszegényedett, adóval bőven terhelt nép alig bírja. De ezen lehetne egy újabb kulcs behozatala által segíteni, mint ez már három év olta szynodalis és főkonzistoriumi megerősítés következtében itt lakhelyemen Koronkában gyakorlatban is van; úgy az egyház tagok nagy nyugalma, mint pap és mester meglegedésére. Ez az egyház félig szabad székelyekből és félig volt-urbéresekből áll; 40 évnél hosszabb ideig ugyanazon egy derék papunk volt, kit nehezen fogunk pótolni; ekkor a vizitáció tőle konvenciót kért, mert a mester kepe-restanciáért panaszolt, de az öreg urnak nem volt, mert ő 40 évig a nélkül jó renddel élt, de készített egyet utódja számára, megerősítette a főhatóságokkal. Csak kétszer használta, mert fájdalom, kihalt.

Ez pedig itt így van: 4 osztályba van a hallgatóság sorozva.

a) Olyan birtokosok, kiknek anynyi külső birtokuk van, a belsőkön kívül, hogy őszi gabonát tudnak vetni, ezek adnak egész kepet t. i. 2 kalangya búzát és 2 kalangya zabot, egy veder bort.

b) Kiknek belső birtokon kívül külső csak anynyi van, hogy csak tavaszt vethetnek, fizetnek fél anynyit, mint az első.

c) Kiknek csak belsőkük van, fizetnek 2 véka szemes törökbuzát.

d) Kik bérházban laknak, vagy cselédek, fizetnek 1 véka szemes törökbuzát. S volna az

e) osztály: a cigányok; ezek kapálnak, a hányan dolog-tehetők egy-egy napot a papnak, félanynyit az iskola-tanítónak.

Itt csendesség, nyugalom van, s nincs kepehátralék, becsületesen, zugolodás nélkül begyűl; mert nem a pap hajtotta be soha, hanem a kurátor; s ennek így kell lenni, mert a díjlevélben, pap-vitel alkalmával, maga az egyház kötelezi magát annak behajtására. De ez, részint a kurátorok hanyagsága, részint a tiszteletes uramék belételegyedése miatt — mert alkuszoknak személyesen a kepe-restancia felett s nem egyik uzsoráskodik azzal — a gyakorlat és szokás következtében kisiklott a kurátor kezéből s már sok helyett maga a pap a kepe felszedője is. Ez okozza a sok rossz vért.

E tekintetben, azt tartom, az volna a teendő, hogy az egyházmegyei tanácsok által szigorúan rákellene szorítani az egyes egyházközségeket, hogy ezen abuzust mielőbb megszüntessék. A kurátorok ismerjék szoros kötelességüknek, hogy a díjlevél szerint, az egyháznak a pap és tanító irányában való tartozását pontosan felhajtásák; a makacsokat a kebli presbyterium elébe idézzék; ott a tartozást elismeressék, s ha még sem fizetnének, az egyházmegyei tanácsnak beadni, hogy az hajtassa fel a külső hatóságok által. De tiszteletes uramék ne elegyedjenek maguk belé; attól pedig, hogy ők maguk folyamodjanak a külső hatósághoz, éppen tartozkodjanak, mert tudok esetet, hogy a traktuale konzistorium által sürgetett hátralékos tiszteletes uram sajátkezű nyugtáját mutatta be.

Ha az egyházmegyei tanács kellő erélylyel jár el ezen kötelességében, különösen ha a kepe-tartozás kulcsa az ujkor viszonyai szerint — a nélkül, hogy legkevésbé is szállíttatnék — helyesebb arányban fog felosztatni: a kepe-fizetés anynyira hirheűt odiuma a minimumra fog alászállani. E részben is tehát csak

kellő rend, után járás, erély, tevékenység szükséges és a bajon nagyban segítve lesz.

De bizony, főkurátor-kollegáim is tartsanak pontosan gyűléseket!

Másik baj, a kebli egyházi vagyon szörnyű hanyag kezelése az egyes megyékben. Itt mindenki, a falu kolomposán kezdve, le az utolsó sertés-pásztorig, az egyház vagyonát „kommune bonum-“nak tartják, melynek használásához közös joguk van. E téves fogalomból ered azután, hogy az eklézsia földjei, rétjei szörnyű potom-árban vannak haszonbérbe adva; csaknem just formál egy-egy familia a réthez, másik egy szántóhoz és így tovább; más ember fia nem is mer hozzá szólani; de meg is fenyegetik, hogy csak merjen hozzá szólani, mert akkor lesz még stb. Hasonlóan áll az erdők eladása is.

A marosi traktusban, pro forma, kinevezett az egyházmegyei tanács a helybeli pap mellé még egy idegen papot is biztosnak, kinek az árverezési lista mellett a bevett készpénzt is be kell mutatni az esperes urnak. Segített is valami keveset; legalább anynyit, hogy a tapasztalás megmutatta, hogy így sem jó. Utobbi időkben használni kezdette az egyházmegyei tanács, egyes fontosabb esetekben, az idegen pap mellé még egy világi biztos kinevezését is a választott képviselők közül. Kinek a megtiszteltetés kellett, ne terheltessék munkálni is; és ennek látszik is az illető egyházakban némi eredménye. Valóban, ha ezen egyházi vagyon helyes utánjárással kezeltetik, sokat lehet az iskolák szükségén, s az egyes egyházak épületei külső csinján és belső kényelmén segíteni.

Mulhatatlanul szükséges azonban, különösen e részben, a világiak értelmes közreműködése, mert ezt a szegény falusi pap — ki az első domestikus kurátor — el nem győzi, s meg nem teheti; nekie hallgatóival, az egyház tagjaival közvetlenül kell érintkezni; szigorú eljárása kellemtelenséget szül, különösen azért, mert a régi abuzus méjj gyökereket vert, s ha a hallgatóság, bár kellő lassúsággal, ily eljárás által csak képzelt jogától, de valósággal az abuzustól leszoktattatik, hányszor kell a papnak hallani: ezt csak egyes egyedül tiszteletes uram szeretetlensége okozta, mert eddig nem volt így! S csak ebben van igazuk; mert igaz, hogy rosszul volt, de így volt.

Ezért hát, ha mi világiak is törvényesen részt veszünk az egyházi kormányzat jogaiban, s korteske-

dünk az esperes-kandidátusok és köztörvényszéki bírák választásánál: osztozkodjunk a terhekben is. Magyarazzunk a népnek tiszta jog-, és tulajdon-fogalmakat; segítsünk a hamis eszmék eloszlatásában: s meg fog látszani közreműködésünk és befolyásunk eredménye az iskolák emelkedésében és az egyházi vagyion növekedésében.

Koronkában, február 20-án, 1873.

Gr. Toldalagi Viktor.

A közoktatási miniszter körlevele.

(A vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszter 1873. évi február 22-én 1. sz. a. kelt s valamenynyi hitfelekezet egyházi főhatóságához menesztett körrendeletének mássa.)

Azon tényezők között, melyek e nemzetet és hazát egykoron nagygyá és boldoggá fogják tenni, legelső és legfontosabb a közoktatás ügye. A közjólét általános emelkedése a közoktatás ügyének gyors és szerencsés fejlődésétől függ.

E meggyőződésben és azon hazafiui lelkesedéstől áthatva, foglaltam el miniszteri hivatalomat, hogy e fontos ügynek minél több és hasznosabb szolgálatot tegyek.

Ugyanazért, hivatalom elfoglalásakor legfőbb gondomat a közoktatás, különösen a népoktatás ügye állásának tanulmányozására fordítottam s eddigi tanulmányaim után már is meggyőződtem arról, hogy a népoktatás ügye kifejtésére és előmozdítására felébredt e nemzetben a tevés vágya, általános és forró óhajtássá vált az ez irányban kitűzött nagy cél felé törekvés.

De meggyőződtem másfelől arról is, hogy a népoktatás ügye kifejlődhetésének útjában álló természeti és erkölcsi számtalan nehézségek közt, e hazában létező minden hitfelekezet kebelében egy félreértésen alapuló akadály is támadt és él, mely főképp a népoktatás ügye természetes fejlődését és gyarapodását nagy mértékben gátolja; ez akadály azon hit és feltevésből származik, mintha a vallás- és közoktatásügyi miniszter a hitfelekezeti iskolákat, az azokat fentartó egyházaktól községi közös iskolákká akarná elhódítani s szándéka volna ez által az e téren régóta működő hitfelekezeti tevékenységet és befolyást elébb korlátok közzé szorítani, végre teljesen megszüntetni.

E feltevés szülte és szüli ez irányban folyvást nem csak a hitfelekezeti feltékenységet, hanem az egyházi hatóságok és testületek azon természeti és erkölcsi erőt majdnem meghaladó buzgóságát is, melynél fogva még oly népiskoláik fentartásához is hévvel ragaszkodnak, melyeknek a törvény rendelete szerint jókarba hozásához reményöknek még a távol jövőben sem igen láthatják teljesülését.

És a hitfelekezeteknek e buzgóságából származó iskoláikhoz való ragaszkodása következménye, hogy erkölcsi nemes szándékuval egyensúlyban nem álló anyagi tehetőségeik hiánya miatt, a gondjaikra bizott hiveik nevezetes részét, a törvényben megszabott mérvű iskolai oktatás jótéteményeiben részesíteni nem tudhatván, egyházaik ily tagjai mind magukra, mind az egyházra, mind a nemzetre

nézve, úgy is mint a magán, úgy is mint a közjólét emelésére szolgáló tényezők el vannak veszve.

Hogy e hitfelekezeti hatóságok és testületek egyházaik fentartására célzó e buzgósága ily célt maga elé nem tűzhetett s tűzni nem fog soha, arról meg vagyok győződve. De midőn a hitfelekezetek irányában e meggyőződésemet nyilvánítom, egyszersmind (cimedet) és a vezetése alatt álló egyházi hatóságot kívánom az iránt is megnyugtanni, hogy a közoktatásügyi miniszteriumnak nem volt akarata, nekem nem szándékom, a hitfelekezetek által fentartani óhajtott s a népoktatási törvény értelmében már rendezett vagy a közel jövőben kifejleszhető népiskoláikat községi iskolákká átalakítani. A népnevelés és oktatás ügyére nézve abban én tökéletes megnyugvást találok, hogyha a hitfelekezeti népiskolák a hitközségek erején és az egyházi főhatóságok kormányzása alatt, a törvény értelmében rendeztetnek és fejlesztetnek ki.

Midőn e megnyugvásom őszintességéről biztosítom (cimedet), óhajtanám egyszersmind (cimed) által meggyőzni a hatósága alatt álló hitfelekezet minden egyes tagját arról, hogy a hitfelekezeti iskolák minden áron községivé változtatásáról elterjedt hitnek s az ebből kifejlett felekezeti feltékenységnek semmi alapja nincs; óhajtanám, hogy a népoktatás ügye fejlődése útjában álló ezen akadály is végkép elháríttassék s ennek megszüntével az ügy békésen és gyorsan fejlődhessék. Én részemről a népiskolák feletti felügyelet gyakorlásában soha sem fogok arra tekinteni, hogy az iskolák felekezeti-e vagy más jelleműek, hanem mindenkor és egyedül azt keresem bennök: jó iskolák-e?

Részemről mindenek felett nagyra becsülöm e hazában élő hitfelekezeteknek a népoktatás ügye körül eddig is teljesített s a törvény értelmében ezután is kifejtteni szándékolt buzgalmát; és e magasztos törekvéseikért a haza nevében méltányló elismerésemet s hálás köszönetemet fejezem ki: midőn azonban tapasztalom, hogy e nagy munka végrehajtására a törvény által is megengedett e magasztos jogot kívánja és meg akarja az egyház tartani, nem mulaszthatom el azon kötelességek felsorolását sem, melyeknek teljesítésére a törvény az egyházakat feltétlenül kötelezi.

A felekezeti iskolát fentartani kívánó minden hitközség köteles a kebeléhez tartozó tanköteles gyermekek számára, szükségéhez mért iskolai épületet állítani.

Az ily épület egy-egy termében legfeljebb 80 tanuló taníthat. Ezen termeknek egészségeseknek, világosaknak, célszerűen bebutorozottaknak s taneszközökkel felszerelteknek kell lenni.

Tartozik a hitközség a felekezetéhez tartozó szülék 6—12 éves korban lévő mindkét nemű gyermekeit hat évi tanfolyamon át falun 8, városban 9 hónapig folytonosan iskolába járatni; a 13—15 éves kor között állóknak köteles ismétlő iskolát rendezni; az iskolát mulasztó gyermekek szüleit a törvény 4. §-a szerint megbüntettetni.

Köteles minden 80 iskolás gyermek mellé egy-egy képzett tanítót rendelni; a törvényt megelőző korból netalán képzetlenül fenmaradt iskola-tanítók póttanításáról

gondoskodni, melyben az állam, valamint eddig, ugy ezután is igyekszik az egyház segítségére lenni; erkölcsileg köteles az iskola-tanító tisztességes fizetéséről, sőt tehetetlenségre jutása esetén nyugdíjáról is gondoskodni.

Az egyház erkölcsi befolyása és hatalmánál fogva, erős akarat és állhatatos kitartás mellett mindezek végrehajtására képes lehet; és ha ez erkölcsi hatalma mellett kénytelen volna, még is külső kényszerítő eszközhez is folyamodni, a kívánt támogatást a köztörvény-hatóságnál meg fogja találni, melyre nézve mult évi 32,488. szám alatt kiadott rendeletben a köztörvény-hatóságokat már is utasítottam.

Ezek után felkérem és felhivom (cimedet), hogy a vezérletére bizott egyház hitközségei előljáróságait s ezek által a felekezet kebelében élő szülöket, mind a törvény, mind a kormány intencióiról, a fennebb kifejtett értelemben felvilágosítani sziveskedjék.

Hivei előtt méltóztassék felfejteni a nép oktatására nézve magukra vállalt legszentebb, egyszersmind legszebb jogokkal együtt járó elmulasztathatlan köteleességeket is.

Fejtse ki (cimed) különösen, hogy e köteleességek teljesítésére szükséges anyagi áldozatokat erős elhatározással elő is teremthetik a hivek, ha gyermekeik neveltetését legelső és legfőbb köteleességeiknek fogják tartani.

Végre felkérem és felhivom (cimedet), hogy az egyház kormányzására alája vagy melléje rendelt testületek segítségével egyháza minden egyes gyülekezete népiskoláját vegye és vétesse szemle alá s ott, hol az 1868-iki XXXVIII. törvény kívánatainak még eddig nem tettek eleget, hasson oda, hogy az ily iskolák rendezését a törvény értelmében mielőbb hajtsák végre.

Ha a szemle megtartása után arról győződnék meg (cimed), hogy az eddig felekezetinek tartott iskolák között olyanok is találhatnának, melyeket a felekezet saját erején törvényszerűleg rendezni és fentartani nem lenne képes: találjon módot (cimed) abban, hogy az ily hitközségek vagy a hitfelekezet egyetemes erején, vagy a törvény által e célból megállapított mód szerinti segély által, iskoláikat törvényszerűleg rendezhessék és a népnevelését célszerűen előmozdíthassák.

Az egyház és állam ily kölcsönös közrehatása mellett, már a közel jövőben el lehet érni, hogy az államnak egy polgára, az egyháznak egy tagja sem fog oktatás nélkül felnőni.

Midőn a haza és nemzet közművelődése érdekében ez üdvös munkára hívom fel (cimedet), egyszersmind arra is felkérem, hogy e beállott év lefolyása alatt a kormányzata alatt álló minden egyes hitközséget megnevezve, jelentsen be nálam, melyekben fog a törvény értelmében rendezett felekezeti iskola a hitközség, vagy az egyetemes egyház erején fentartatni, és melyek lesznek azon hitközségek, melyek iskoláikat sem a hitközségek, sem az egyetemes egyház erején fentartatni nem fogják.

Azon meggyőződésben élek, hogy (cimed) ez ügyben, mind maga, mind kormányzata alatt álló közegei keresztényi és hazafiúi lelkiismeretességgel fognak eljárni s a

fennelősorolt köteleességek, a szemletartás és ennek eredménye be nem jelentése elmulasztásából származható felelősség nehéz terhét mind magáról, mind a kormányzata alatt álló egyházzal el fogja háritani.

Becsés választát időről időre elvárom.

A 7-es bizottság.

Igérletünket beváltandók, újlag fölveszszük a 7-es bizottság közérdekű tárgyalásainak fonalát. Nagy fontosságuk s nézetünk szerint, csekély kivétellel, egész anyaszentegyházunk közohajának megfelelők azon módosítások, melyeket a bizottság a papválasztási szabályok tárgyában hozott javaslatba. A módosítások beillesztésével, a jelzett szabályok következők lennének:

Papválasztási és azzal kapcsolatos rendszabályok az erdélyi ev. ref. egyházkerületben.

I. Fejezet.

Minő egyházakban lehet papot választani?

a) Papot csak olyan egyházban lehet választani, a mely egyházban e hivatal ürességbe jött; vagy a hol merőben új gyülekezet alakul, vagy a mely egyház tagjainak feles száma tekintetéből s anyagi állása is megbírván, meglevő papja, vagy papjai mellé újabb papi állomást alapít.

b) Az újabb papi állomás nem alapítható csupán ideiglenesen, hanem állandóul.

c) A mely egyház újabb papi állomást kíván alapítani, ez állomás szükséges voltát fölfejtí az egyházmegyei közgyűlés előtt, püspöki egyház a püspök előtt; kimutatja az új állomás fizetését és egyszersmind anyagi állásából, a fizetés megadására való képességét; az egyházmegyei közgyűlés és illetőleg püspök ajánlata mellett, fölterjeszti az egyházkerületi közgyűlés elibe és ennek helybehagyása után van joga az egyháznak, papot vinni ez új állomásra.

z) Az új papi állomás fizetéséről szóló levél (konvencio) béjegyeztetik az egyházmegyei közgyűlés, illetőleg a püspökség jegyzőkönyvébe.

II. Fejezet.

Az egyházak ürességbe jövéséről.

Ürességbe jött egyháznak tekintetik:

a) A melyben a lelkész félfizetéssel és rendes szállással nyugalmaztatik, s helyébe rendes pap kívántatik félfizetésre, a stola jövedelmére és külön szállásra. Az ilyen fél fizetéses lelkészi állomás abba az osztályba soroztatik, a melybe az egész fizetés tartozik.

b) A melyből a lelkész itéletesen tisztességes nyugalomba helyeztetik, vagy kikebeleztetik.

c) A melyből a lelkész más egyházba megy.

d) A melyből a lelkész kihal (1864. k. zs. 58 sz.)

III. Fejezet.

Az administráns lelkészről.

A lelkész haláláról a gondnok és iskola-mester köteles 24 óra alatt értesíteni az illető esperest, püspöki egyházban a püspököt; addigis az anyakönyveket, pecsétnyomot és az egyházat illető leveleket beteszik az egyház kétkulcsu ládjába, a ládát lepecsételik és e ládának a papnál állott kulcsát is pecsét alá teszik; az iskola-mester és gondnok hon nem létében e köteleességet két idősebb presbyter teljesíti.

Az esperes, illetőleg püspök, vagy az általa kinevezett személyes a szomszédos egyházak lelkészeiből egyet kinevez adminisztrátornak.

Az esperes, illetőleg püspök révén a lelkész haláláról a tudósítást, vagy maga személyesen, vagy biztosa által megjelenik a lelkész nélküli egyházban a kinevezett adminisztráns pappal, és a presbyterium jelenlétében az adminisztráns papnak számba adja az egyház kétkulcsu ládájában lévő klenodiumokat, irományokat, az átadó és átvétől aláírt laistrom szerint, az anyakönyveket, a pecsétnyomot és a láda egyik kulcsát; a netán található hiányok pontosan feljegyeztetnek; ugyanekkor a sürgősebb teendők is eligazítottatnak, jelesen az egyháznak a néhai lelkészeivel netán özszelegyedett irományai különválasztatnak. (1841, 375 sz. E. r. és 1864-iki k. zs. 58 sz.)

IV. Fejezet.

Az adminisztráns pap kötelességei.

Az adminisztráns pap:

- a) Az egyház ládájának egyik kulcsát magánál tartja.
- b) A rendes anyakönyveket, miután a helybeli gondokkal együtt átvizsgálta: vajjon ép állapotban vannak-e; nincsenek-e benne hamisítások: magához veszi és azokból szükség esetében hivatalos kivonatokat ad az illetőknek.

c) Felügyel az isteni tiszteletre.

d) Az esperestől, illetőleg püspöktől kinevezett papok által teljesítendő vasárnapi és innepi szolgálatokon kívül az időközben szükségelt lelkészi teendőket, u. m. keresztelest, esketést, temetést, sat. teljesíti az azon egyházban szokásos fizetés mellett.

e) Vezeti az anyakönyveket.

f) Elnököl a presbyterium és ekkl. gyűléseiben (1856 k. zs. 80 sz. 1864 k. zs. 58 sz.)

g) Szolgálatának első feléve alatt, a papi özvegyek és árvák kegydíja nem lévén megcsönkítható, a fuvarbért maga hordozza; (1867 k. zs. 100) ha azonban szolgálata a második félévben is szükségeltetnek, az ürességben levő egyház papi fizetésének a második félévben az egyháznak megmaradt fele részéből az adminisztráns papnak és a mesternek a második félévben kezdve tett szolgálataikért jutalom adandó, melynek minimuma az egész papi fizetésnek legalább egy nyolcadát tegye mind az adminisztráns pap, mind a mester részére mindaddig, míg a papi állomás szabályszerűen betöltetik.

Közli, Szász Domokos.

(Folyt. következik.)

TÁRCA.

M á t é, XXVIII. 19.

(Folytatás.)

„Az atyának és a fiunak és a szentléleknek nevére.“ E szavak az innepélyes beavatás célját fejezik ki. A közönséges fordítás: „névébe“ határozottan elvetendő, mint a mely sem ide nem talál, se nem magyaros. Valakinek nevébe tenni valamit, nem jelent semmit nyelvünkben; valakinek nevében tenni valamit, tősgyökeres magyar kifejezés, csak hogy akkor a szövegben: Ἐν τῷ ὀνόματι-nak kellene állnia s nem: εἰς τὸ ὄνομα-nak. Pál, vagy Péter nevében tehetek valamit; de nevébe nem. Valakinek nevében tenni valamit anynyi, mintha ő tenné személyesen s tehát a név magát a személyt jelenti nyelvünk ezen szólamában. Ép ezen jelentése van a névnek a mi szövegünkben is, a mint alább ki fog tűnni.

Igy hát, megkeresztelni valakit „az atyának sat. nevébe, merőben érthetetlen magyarság, míg a „névében = személyében“ igen is magyaros, csak hogy az a kár, hogy a Máté 28: 19 versében erről nincs szó.

En részemről helyesnek tartom a „névére“ fordítást, a mit maga a biblia fordító is igazol sok helyt s nyelvünk is nagy mértékben. Nagy mértékben, mondom, mert hiszen mindnyájan tudjuk, hogy nálunk e kifejezés: „valakinek nevére keresztelni valakit“ annyit jelent, mint valakinek nevéét adni a megkereszteltnek; tehát ez esetben az atya, fiu, szentlélek nevéét adni valakinek. Azonban, ez csak látszat, a menyinyiben Máténál nem a puszta névről van szó; míg másfelől, kereszteléskor a formula elmondása után a lelkész megmondja a nevet is, a minék

kereszteli az illetőt, s így zavar nem állhat elő. Különben is, midőn azt akarom mondani, hogy valakinek ez vagy amaz nevet adták, nem így fejezem ki magamat: Györgyre, vagy Jánosra keresztelték, hanem így: Györgynek, vagy Jánosnak keresztelték.

A Györgyre, vagy Jánosra keresztelés egészen egyebet jelent, a mint alább meg fogjuk látni.

„Ποιῶν τι εἰς τι, vagy εἰς τινα“ nem jelent egyebet, mint valamit bizonyos céllal végezni el, pl: hogy valami, vagy valakivel ilyen meg olyan kapcsolatot idézzünk elő; hogy valamit, vagy valakit elismerjünk, abban részt vegyünk sat.

A görög nyelvnek ezen kifejezését a magyar igen gyakran és találóan a rare raggal fejezi ki, pl: „ha dorgállak, javadra teszem;“ más szokkal: azon céllal dorgállak, hogy annak jó következményeiben részesülj. Nevedre irom az adosságot, hogy azzal kapcsolatba lépj, azt elismerd, részesülj benne sat. És már: „βαπτίζω εἰς τι vagy τινα“ nem jelent egyebet, mint a végből keresztelni meg valakit, hogy valamivel vagy valakivel ilyen meg olyan kapcsolatba lépjék. Ha vizsgáljuk, hogy ezen szólás formát, mely nem csak Máté 28, 19 versében jön elő, hogyan fordította Károli Gáspár, azon szerencsétlen helyzetbe jutunk, hogy mind a rare, mind a ba-be, mind a ban-ben, mind a vá-vé ragokat használva látjuk. Már pedig az csakugyan világos, hogy ugyanazon szavakat nem fordíthatjuk három s több féle értelemben, ha ugyan értelemről mindenik esetben szó lehetne. Lássunk néhány példát. Nem egyszer jön elő a bibliában e kifejezés: „megkeresztelni a bűnök bocsánatjára,“ vagy is a végre, hogy e jótéteményben részüljön va-

laki. Máté III: 11 verse van így fordítva: „kereszteltek titeket vízzel a megtérésre“. E fordítás helyes és világos. A végre kereszteltek, hogy megtérjete, a megtérésben részt vegyete.

1 Kor. 1 13. Avagy Pál nevére keresztelkedtetete meg? Vagyis, a végre, hogy Pált ismerjete el uratokul? Az értelem világos itt is. 1 Kor. 12, 13 „Mindnyájan egy testté (αἷς) keresztelkedtünk meg“. Itt az értelem ez: a végre keresztelkedtünk meg, hogy mint ugyanazon község tagjai egy erkölcsi testületet alkossunk. 1 Kor. X, 2. „Mindnyájan Mózesben (αἷς τὸν Μωϋσῆν) keresztelkedtek meg a felhőben és tengerben. Itt az „αἷς“ és „ἐν“ is, ban-ben-nel van fordítva, pedig itt csakugyan látszik a fordítás hibás volta. Helyesen így fordíthatta volna: „mindnyájan Mózesre keresztelkedtek meg a felhőben és tengerben“ vagyis más szókkal: az izráeliták a verestengeren való átkelés ált: l mintegy megkeresztelkedtek a végre, hogy Mózeset vezérük s istentől küldött proféta gyanánt ismerjék el, s neki engedelmeskedjenek. Rom. VI: 3 „avagy nem tudjátok-e, hogy valahányan megkeresztelkedtünk a Krisztus Jézusba, az ő halálába keresztelkedtünk meg? Értse meg, a ki tudja. Én ha csak a fordítást látnám, aligha félre nem érteném. Menynyivel világosb az értelem, helyesb a magyarság, ha így szólunk: „avagy nem tudjátok-e, hogy valahányan megkeresztelkedtünk a Krisztus Jézusra, az ő halálára keresztelkedtünk meg?“ A mely esetben az apostol azt mondja a rómaiaknak, hogy ők a végből keresztelkedtek meg, hogy Jézus halálában részt vegyene; vagyis: a Jézussal való hitközösség folytán úgy haljanak meg s győzzék meg a halált, mint ő tev. Ez értelem kitűnik a 4, 10, 11 versből. I Kor. X: 16 sat

Gal. III: 27. „Mert valahányan a Krisztusba megkeresztelkedtetek.“ Hogy lehet Krisztusba megkeresztelkedni? Ellenben „a Krisztusra“ igen is, a mikor azt jelenti e kifejezés, hogy innepélyes beavatás által isten országába lépünk a végre, hogy Jézust, mint Krisztust ismerjük el, s az általa szerzett üdvben részesülünk.

E példákából is elég világosan kitűnik az, hogy a „nevére“ fordítás egyedül ad helyes értelemet a kérdéses versben.

Scholten természetesen Károli fordításáról nem szól, hanem a bevett hollandus fordításról; nekem szólanom kellett, mert magyaroknak írok, valamint ő is szól: „a szynodusi fordításról“ mivel hollandusoknak ír.

Keresztes József.

(Folytatása következik.)

Az első keresztyének sírjainál.

(Folytatás és vége.)

Egy kriptába érünk, az úgy nevezett pápa-kriptába, melyben az első századokban pápák temetkeztek, kik közül négynek nevét Rossi meg is találta. Itt világosság van, mert a tetőzet át van törve. E helyt ölték le II. Sixtust hiveivel egyetemben a legionáriusok. Most legnagyobb kincse amaz emléktábla, melyet Damasus pápa (366—384) allított a vértanuknak. Rossi újra összeállította töredékeit és forgatható hengerre fekteté. Tartalma következő: „Itt fekszik, kérded, összegyűjtve a hívők csoportja. Méjj kegyeletet érdemlő sír-

bolt őrzi a szentek tetemeit; a menyoyi palota magához ragadta a fenséges lelkeket. Itt vannak Sixtus sorsosai, trophaumokat hordozva elleneiktől; itt nagy száma a nemeseknek, melyet Krisztus oltára gondoz. Itt van eltemetve a lelkész, ki tartós békét élt meg, és itt egyszersmind a görög birodalom szent konfessorai. Itt vannak ifjak, gyermekek és aggok, ártatlan unokák, kiknek jobban tetszett szűzies szemérmüket megőrizni. Csontjaimat, megvallom, én is itt akarám nyugalomra tétetni, de a jámborak szent maradványait zavarni röstellém.“

Ismét egy folyosó és szent Cecilia kriptájában vagyunk. Egy lucernarium itt hasonlóképpen világosságot ad. Négyszögű barlang ez, falba vágott sirokkal. A vértanúé négyszögű üreg. Ide temette Orbán püspök, s a hívők művészetőkkel díszíték föl a rideg falakat, érzékeny emlékezetűl maguknak és a jövődő nemzedékeknek. A sírbolt balján maga a szűz látható, gazdag redőzetű patriciusi stolában és arany kövekkel díszített tunikában. A föl arany nimbusz földi, karjait pedig kiterjesztve, az égnek emeli, mert imádkozik. E freskó a hetedik századból veszi eredetét. Alája sok név van a falba vésvé: Benedictus, Crescentius, Sergius, Stephanus, romaiak; Ildebran, Edelred, Hild, Orosii Hispani sat. barbárok. E hely tehát látta majdnem minden európai nép zarándokait. Cecilia alatt balról Krisztus látható a fénykörrel, mellette pedig Orbán püspök. A kriptá másik falán egy freskó ugyancsak Ceciliát ábrázolja; alatta kereszt van, feléje siető bárányokkal. A hívők e jelképei alatt három férfiú pápai ornátusban: Policamus, S. Sebastianus és Curinus. A kriptában Cecilia családjának még tizenegy tagja fektűt.

November 22-én e kriptát fényesen világítják és a vértanu sírján misét mondanak.

E Cecilia és vőlegénye — Valerian, a katakombák Romeo és Juliája. Szerelmük okozá vesztűket. Örök szűzességet fogadtak és örök ragaszkodást az egy hithez. Cecilia anyja szintén keresztyén volt, de atyja pogány és Valerianhoz adta nőül, ki akkor még szintén Jupiternek áldozott, és nem tudta, hogy szép jegyese már e kötés előtt az égnek jegyezete el érintetlen testét és szerelmét. És midőn az ara a házasság napján megtéríté férjét és azt a vallomást tevő az ifjunak, hogy menyaszszonyi koszoruját a katakombákban fonták, az epithalamium apostoli énekekből álland, nászakiséretűl a síralom völgyének lakosai fognak érkezni, esketők a sirok szomorú konfessorai leendenek, s a szerelemnek — amaz ismeretlen, Jordán vizénél támadt kiolthatatlan és sovárgó szerelemnek eskűjét előbb mátkája kezébe nem teendi, mig ez maga el nem megy az első pápák kriptájába, Orbán pápához, hogy a földi jegyes előtt az égi jegyesnek hódoljon, a földi örömekeket a szenvedés kelyhével, a menyegzői rózsát cyprusággal cserélje föl; akkor érkezett meg Almac-hius, hozva a cesar pallosát és parancsát: „Győzhetetlen fejedelmeimtetől az élet és halál hatalma adatott én nekem.“ És a szűz felelé: „A te fejedelmeid téged a halál szolgájává tettek.“ Menynyi értelem, megindulás és megadás e drámai fölkiáltásban. Mily megdöbentő fordulata az életnek! Hol a nászakiséret, az örvendező énekek, a konfessorok? A líktorok már itt vannak és bárdjuk fényesen ki van csiszolva.

E keresztyén jegyesek önkint haltak meg, mint Romeo és Julia; de szebben és meghatóbban, mint Romeo és Julia. Lemondtak e földről, hol környezetük nem barátkozott meg egy isteni ígéret reményével, hanem megfoghatatlan végzetnek hódolt, a mezők virágait Paphus oltárára tevő, a szerelmet Ovid könyveiben kereste, s lelkesedésének tárgyául a porladásnak szent hüvelyt választá. A természet ugyan a régi volt, a szép, a mosolygó, az áldást hozó; de minők voltak amaz emberek, kik Vénus oltárához akarták őket hurcolni? A szénátor nem tisztelte nejét, ez a cirkus gladiátorai közt keresett magának kárpotlást mind ama szép hölgyekért, kik férjének Bajæ korcs templomaiban a tamburint verték. A Vatikán szobor-gyűjteményében van egy sarkophag oldal, melybe egy felgyűrűzött, szigoru arcú, kötelesség hű ósdi római van vésve jó nejével, ki csak férjében és férjének élt: Cato és Porzia. Niebur — a német történetíró — anynyira csüggött e két márványalakon, hogy Rauch később szirja számára el is készíté. Láthatott-e Cecilia ily alakokat azok között, kik halálát elhatározták? Elhivatni tudatlan halászok tanában azok közül, kik már csak egy Tacitusnak és Juvenalnak szolgálhattak hervadt-koszorus kadaverül, és len pihenni az első pápák, vértanuk, hitvallók és gyermekes szivek közt, édes elhivatás volt.

S hogy tovább fűzzük a két érzékeny történet összehasonlítását, emlékezzünk meg arról, hogy a veronai és a római mátkapár költői emléke két nagy művész emlékében él. Cecilia Shakspeareje: Maderna lett. E művész abban a helyzetben alakítá a vértanut, a mint sirjában találták. Mi-képp? Mondja el egy jeles író:

„Majdnem nyolcszáz évvel később, (821-ben a katakombákból a Cecilia-templomba vitték a koporsót,) Sfondrati, ki S. Cecilia bibornoki címét viselte, jelentékeny javításokat tétetett a templomban, és a saktuariumban történt ásatások tágas ürege vezettek az oltár alatt. A bibornok figyelmét két sarkophag vonta magára. Megbízható tanukat hivattak és kinyitották az egyik sarkophagot. Egy cyprusfa koporsó volt benne. A födelet maga a bibornok emelte le. Először a nagyértékű bélelés és a selyem gaze tűnt elő, melylyel Paskhalis majdnem nyolcszáz évvel azelőtt a testet befödé. A szin tovatűnt, de a szövet még egész volt és az átlátszó redőkön keresztül látható lett a ruhák csillámló aranya, melylyel a vértanú öltöztetve volt. Nehány pernyi szünet után a bibornok gondosan eltávolítá a selyem-öltönyt, és szent Cecilia szüzi alakja tűnt elő, ugyanabban a helyzetben, melyben háza padozatán utólsót sohajtott; sem Orbán, sem Paskhalis nem mertek ezen változtatni. Ott feküdt, ruhája arany-himzeteibe takarva, melyeken vérenek dicsteljes nyomai még láthatók voltak, és lábainál feküdtek még a Paskhalis pápa és életírója által említett vászonkendők. Jobb oldalán fekve, teste elé esett karokkal, egy méjj álomba merülthez hasonlított. Arca — megindító látomány — a koporsó aljára volt fordulva; térdei könnyyedén meg voltak hajolva és összehuzva. E test teljes sértetlenségben maradt fenn és csodálatos módon, több mint tizenhárom századon át egész kellemét és szüziességét megtartotta; szívfölött hű képét nyújtá a szent hölgynek, a mint szobája padlatán lelkét kiadta. VIII. Kelemen pápa, ki akkor Fras-

katiban betegen feküdt, Baronius bibornokot bizta meg a drága maradványok gondos megvizsgálásával, és ez, valamint Bosio, arról a mit láttak, tudósításokat hagytak hátra. Ama négy-öt héten át, mialatt a szűz és vértanú köztiszteletre volt kitéve, egész Róma a templomba sietett, hogy kíváncsiságának és kegyeletének eleget tegyen; és midőn szent Cecilia napján a sirt ismét lezárták, maga a pápa volt a mise-mondó. Sfondrati bibornok állítá fel a szép főoltárt, mely most a szent sirja fölött áll és ez alá helyezte szobrát Stefano Maderna, ki — mint a fölírás *) mondja — sokszor látta a tetemet.

És a szobor ma is így látható a konfessióban. Valóban méjj és boldog álomba merülthez hasonlóan fekszik ott a szent nő félrefordult arccal, a test fenséges kellemével és szüziességével, igazolva az író kronikás ez odavetését: „megintó látvány.“

És mit tartalmazott a másik koporsó?

A völegényt, Valeriant és annak fivérét. Fejük a törzs-tül el volt válva, mert lefejeztettek.

Anynyi század után halhatatlanul nyugosznak egymás mellett és részt vesznek az örök város felmagasztalásában, midőn Péter-Pál innepén megzendül sirjuknál a himnusz:

!) Roma felix, quae duorum principum
es consecrata glorioso sanguine,
horum cruore purpurata ceteras
excellis orbis una pulchritudines.

(Fő v. lap.)

Nyiltlevél „az Erd. prot. közl.“ szerkesztőjéhez.

Kolozsvártt, március 15. 1873

Igen tisztelt szerkesztő ur!

Bocsásson meg ön, hogy teljesen magán természetű ügyben kérem, legyen szives e néhány soromat lapjában hozni. Kénytelen vagyok, ezen egészen személyemet érdeklő kérdést a nyilvánosság elé hozni; tartozom vele azoknak, kik engemet bizalmukkal megtisztelve, ez erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsosává megválasztottak.

Nem tartom dicsőségnak, sem nagy szerencsének, ha nevemet „nyomtatásban“ láthatom; volt benne részem elég és bizony többször e szerencse nem volt kellemetes. De mégis, ezuttal azon kérdést kell önhez tennem: miért van az, hogy nevem oly gyakran hagyatik ki a jelen voltak névsorából azon értesítés közlésénél, melyet ön lapja az igazgató-tanács üléseiről hoz?

Érdekes volna tudnom, hogy ez vajjon célzatos, ki-tüntetés vágya annak hogy én magamra vállalt kötelezettségemnek eleget nem teszek; választóimmal el akarják hitetni, hogy midőn reám szavaztak, méltatlant tiszteltek még; vagy csak történetes, esetleges tévedés? Mégis talán különös, hogy ily tévedés a múlt év utolsó felében egyszer és ezen 1873-ik év folytán már háromszor adta magát elő.

Nincs eset rá, hogy — midőn Kolozsvártt vagyok — az igazgató-tanács üléseiben megjelenni, elmulatnám? Ezért öntől, mint szerkesztőtől, szabadjon megkérdenem, hogy az ig.-tanács üléseiről hozott értesítéseket mily forrás után közli; szabadjon kérnem, hogy ha talán a vétség, mint határozottan hiszem, önön kívül van; legyen szives az igazság érdekében, az illetőt figyelmeztetni, hogy ily tévedések jövőre magukat elő ne adják, mert végre is, tévedni lehet, de folyto-

*) En tibi sapientissimae virginis Caeciliae imaginem, quam ipse integram in sepulchro iacentem vidi, eandem tibi prorsus eodem corporis situ hoc marmore expressi. (E márványban adtam kifejezését Cecilia legszentebb szüzi képének, ugyanabban a helyzetben, a melyben sirjában sértetlenül láttam.)

nos és ismételt tévedés a célzatosság színezetével is birhat a tudósító részéről.

Bárá Bánffy Dezső,
igazgató-tanácsos.

Válaszul br. Bánffy Dezső urnak.

Mintán — legalább tudtomra — az igazgató-tanács eddig még nem határozott a tekintetben, hogy üléseiről hivatalos tudósításokat közölhessek lapomban: nekem kellett arról gondoskodnom; mert én úgy hiszem, hogy e rovat egyike a legfontosabbaknak úgy lapom, mint olvasói, s tán az igazgató-tanács érdekében is.

Az igazg.-tanácsosok közül egyiket sem fárasztottam e munkával — őszintén megvallom — azért, mert ők lehető alkalommal személyes reflexiókat is szöhetnek volna tudósításukba s ezek aztán oly animozitásra adhattak volna alkalmat, melynek — gondolatom szerint — e rovatnál, hol teljes objektivitást és csupán tényt várunk, helye nem lehet.

Nincs mért titkot csinálnom belőle — hisz, a tudósítások alá irtt betűkből nyívs mindenki tudhatja — hogy magát az igazg.-tanács titkárárt kértem fel, kinek soha sem szabad hiányzani; kinek legjobban kell tudni a dolgokat s kinek nem szabad egyéni hajlamai szerint írni, hanem bevégzett tényeket s a kimondott határozatot — úgy szólván — gépiesen után fogalmazni.

Hogy tudósításaiból a „jelen voltak“ közül a báró ur neve kimaradt, azt én nem tudhattam, ki nem vagyok jelen az üléseken, de jó lélekkel mondhatom a titkárról is, hogy nem célzatos szándék, hanem egyszerű tévedés lehet, melyet a titkár ur, nem kételkedem, sietni fog, jóvá tenni,

Megragadom egyszersmind az alkalmat, hogy fölkérjem a báró urat, hasson oda, hogy az igazg.-tanács üléseiről hivatalos tudósításokat kaphassak; ezek által el lesz kerülve az, mintha titkos szándékok volnának munkában s a célzatosság vádjá is önkint elesik.

Szász Gerő.

KÜLÖNFÉLÉK.

* A belvárosi gyermekkert ügye a megvalósulás felé gyorsan közelít. A kibocsátott 300 darab 50 frt. részvények nagy része már el van helyezve. A szervező bizottság, a részvényesek egybehívandó közgyűlésének jóváhagyása reményében, az alkalmas s tágas kerttel ellátott helyiséget ki is szemelte s az előleges szerződést 16,000 frtban megkötötte. Az intézet, legfőlegb június havában, a külföldi legjelesebbek mintájára berendezve, a közhasználatnak átadatik. A részvényesek költségén Szabó Endre t. munkatársunk s e téren kitünő szakemberünk fog kiküldetni Gothába, hogy a helyszínén tanulmányozza a Fröbel rendszer jelen fejlettségi állapotát.

= „Egy az ötszáz közül“ aláírással egy „kényszerített védelem“ feliratu cikk jelent meg a „prot. egyházi és iskolai“ lap 11. számában e lapok szerkesztőjének „theologiai fakultásunk“ című cikksorozata ellen, melyből minden összefüggés nélkül kikapkod egyes passusokat, s azok ellen polemizálva, minket vádol „kátói szigorral“ hogy „olympi magasságból nézzük a dolgokat; a sorok között mindenütt az látszik, hogy el akarja hitetni olvasóival, hogy mi lenézzük paptársainkat, hogy mi kevélyek vagyunk sat. s a végén „álláspontjunktak becsülettel megfelelő paptársai nevében tiltakozik.“ A felelettel nem fogunk adósok maradni annak idejében. Most csak azt jegyezzük meg: hogy ez az egy az ötszáz közül nem csak meg nem értett minket, de éppen

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

félreértett s ezt őszintén sajnáljuk a magunk és az ő érdekében. Hát aztán, mit akar elérni azzal, hogy cikkét Ballaginak küldi, tehát oly olvasó közönség elé, mely e vitát nem ismeri akkor, midőn mi kijelentettük, hogy minden cikknek helyet adunk lapunkban. És ez szól Ballagi urnak is. Ő megcsillagozza, igaz, hogy ez az ur „legrégebb munkatársra, s így méltán megkövetelhetette, hogy helyet adjon ez önvédelmi ügyben.“ De hát, beküldötte-e hozzánk az egy önvédelmét, megtagadtuk-e mi közlését; követelhetjük-e mi most, hogy Ballagi lenyomassa a mi cikksorozatunkat, hogy közönsége értse a dolgot? „De jure“ igaza van Ballaginak, laptöltelékre mindig van szükség; de mintán ez nem pártkérdés, s nem különböző szempontból való vitatása ugyanazon dolognak, hanem polemia ellenünk, melynek közlésére magunkat köteleztük, irodalmi jury elébe merjük bocsátani e kérdést, hogy megítélje: loyális-e Ballagi eljárása velünk szemben, vagy sem?

= **Meghívás.** A kolozs-dobokamegyei néptanítók egyletének nevelés-oktatási szakbizottsága által a lutheranus népiskolában 1873-dik év márc. hó 23-dik napján, d. u. 4 órakor rendezendő nyilvános fölolvasásra a nevelésügybarátokat tisztelettel meghívja, a bizottság. Fölolvas: Toth Tamás. A fölolvasás alkalmával az ev. ref. egyházi énekkar fog közreműködni.

= **A tancsi egyházban az elavult orgona kijavítására a hallgatók és kegyes jóltevők a következő kegyes adakozást tanusítottak:** gr. Teleki Miklós 10 frt, Simén Klára 8 frt, Telekiné 5 frt, Gyárfás Benedek 4 frt, Kölönte József 2 frt, Veres József 1 frt, Jákó Antal 1 frt, Szentpáli Géjza 1 frt, Ajtai Samu 1 frt, Szokoli román 50 kr, Kis Miklós rom. kath. 50 kr, Déesi Péter 50 kr, Csinádi István 40 kr, Walthér József izraelita 50 kr. Forró Lina k. a. r. kath. 1 frt, Nagy Rozália r. cath. 1 frt, Kukesi Sándor unitár. 40 kr. Puskás Simon r. cath. 40 kr. faragói csendőri állomás 29 kr. Az egész összeg tesz 30 frt 40 krt. Fogadják a kegyes adakozók hálás köszönetemet egyházzam és a nemes ügy érdekében. Tancs, márc. 13. 1873 Csiki László, helybeli ref. pap.

KÖRÖZTETNEK.

318 — 1873.

Szilágy-szólnoki egyházmegyénkben a sz.-csehi leánytanítói állomás, melynek javadalma:

- 1) Tisztességes lakás.
- 2) 200 frt. készpénz évnegyedi előleges részletekben.
- 3) Öt öl tűzi fa, október első hetében a város által beszállítva.

4) Minden tan-kötelestől 1—1 véka búza; kinek buzája nem terem, törökbuza.

5) Minden tan-kötelestől 20 krajcár.

Orgonálni tudó, vagy oly nős egyének, kiknek nejjök a női munka tanításra képes, előnyvel bírnak.

Pályázati határnap április vége.

A folyamodványok szilágy-szólnoki esperes t. t. Dombi Lajos aa.-hoz Bogdándra (u. p. Hadad) küldendők.

Kolozsvártt, március 13, 1873. *Nagy Péter,*
erdélyi ev. ref. püspök.

322 — 1873.

Szilágy-szólnoki egyházmegyénkben a monói másodosztályu lelkészi állomás.

Pályázati határnap április vége.

A folyamodványok szilágy-szólnoki esperes t. t. Dombi Lajos aa.-hoz Bogdándra (u. p. Hadad) küldendők.

Kolozsvártt, március 15, 1873. *Nagy Péter,*
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

III. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, MÁRCIUS 27, 1873.

117—13. SZÁM

Megjelenik minden esütőtökön egy iven. — **Előfizetési** ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — **Szerkesztési** iroda — hová a kéziratok és előfizetések **bérmentve** küldendők: külmagyarutca, 16 sz. —

Egy kis statistika.

Ugy a közéletben, mint e lapok hasábjain, csak nem mindennapi tárgy egyházkerületünk papságának ügye. Én szeretem hinni, hogy a papság mellett mindig ott érthető a tanítói kar is. És méltán; mert mi nem csak vallásunk és általánosan kimondhatjuk, köznépünk miveltsége öreinek tekintjük papjainkat és tanítóinkat, hanem úgy nézzük őket, mint kik első sorban vannak arra hivatva, hogy magyar nemzetiségünket, a nemzeti és vallás-történelmünkkel egybefort szabad és független gondolkozás-módot, s a hazánk iránt lángoló tevékeny szeretetet fen-tartsák, éleszszők, s helyes irányban tovább fejleszszék. Így tekintve a papokat és tanítókat, nagyon természetes, hogy azok ügye és állása mindennapi gondjaink tárgya; mert midőn rajtuk akarunk segíteni, nemzetünk és hazánk iránt teljesítjük a legszentebb kötelességet.

Ha így van, papságunk és tanítóink állásán okvetetlen segítenünk kell, mert az jelen helyzetében nem maradhat. Hogy a papság és tanítói kar valóban megfeleljen a hozzá kötött várakozásnak, tekintélyt kell szerezni számára. E tekintélyt megszerzi számára, a méjj és tiszta vallásosság mellett, az értelmi képzettség, a példányszerű erkölcsös élet. Ugy de, hogyan lehetséges mindez, mikor az e tulajdonságok megszerzésére szükséges időt a mindennapi megszerzésére kell fordítani? Hol marad még ideje, hogy hivei körül való gondjait lelkiismeretesen teljesítse; vagy ha tanító, hogy taníthassan? De e kérdésekre feleljenek mások; nekem céлом csak anynyi, hogy számokkal mutassam fel a jelen helyzetet s így némileg alapot nyujtsak azoknak, kik akarnak s tudnak is, szóval és tettel segíteni.

Mindenek előtt, lássuk, hány lelket foglal magában egyházkerületünk s hány egyházban s minő mennyiségben vannak hitfeleink megoszolva!

Névkönyvünk tanusítása szerint, van egyházke-

rületünknek összesen 336,072 tagja, kik 556 anya, 529 leány, s így 1085 egyházban vannak megoszolva; s így jutna minden egyházra mintegy 300 lélek. Azonban, egyházaink nagyon különböző népeségűek, 1 lélektől fel 8791-ig. Feltűnően sok a leány-egyházak száma, s ennek oka, mert nagyon sok egyházban még anynyi lélek sincs, hogy bár tanítót fizethessen, nem hogy papot tarthatna.

Az 529 filiában lakik összesen 23,614 lélek, míg az anya egyházakra jut 312,458. Az 529 filia közül 69-ben van tanító, vagy lévita; mely 69 egyház 12,396 lelket képvisel; s így tanító nélkül van 11,218 lélek, 460 egyházban; de ez egyházak oly kicsinyek, hogy 372-ben nem tesz a tagok száma még 50-et sem s 169-ben kevesebb 10-nél s így mindössze csak 88 marad, melyben a hivek száma az 50-et meghaladja.

Az 556 anya-egyház népessége következő: 200 lelken alól van 196; 200-tól 500-ig, 126; 500-tól 1000-ig 168; 1000 léleknél többet számlál 66, melyből 14 haladja meg a 2000-et. Ily különböző nagyságuk lévén az egyházak, s többségben a kisebbek: ép ily különbséget fogunk találni az által nyujtott évi díjazásában is az egyházi szolgáltnak, a mint azt azonnal kimutatom.

Itt előre kell bocsátanom, hogy számításom némileg hozzávetésen alapul, mert a püspöki levéltárban, melynek adatait használtam, 18 egyházmegyénk közül csak 12 egyházmegyéből *) vannak meg a hivatalos kimutatások a papi és tanítói fizetésekről s ezekből következtettem a többi egyházmegyékre; ép ezért, mindenütt kerekszámokat fogok használni, melyek a valót kicsi különbséggel elő fogják tüntetni, minthogy a fizetés kulcsa egész egyházkerületünkben ha nem is épen ugyanaz, de nagyon hasonló.

Az említett 12 egyházmegyében a lelkek szá-

*) E 12 egyházmegye: gy.-feh.-vári, kolozs-kalotai, dé. széki, nagy-sajói, görgényi, marosi, udvarhelyszéki, sepsii, erdő-vidéki, orbai, kézdi.

ma 210,136, kik évenként megközelítőleg 165,000 forintot adnak papjaiknak és 65,000-et a tanítóknak; vagyis, papoknak és tanítóknak 230,000 frtot. Az egész egyházkerületben ily arányban számítva a fizetést, az tenne 368,000 frtot, melyből 264,000 illetné a papokat, 104,000 a tanítókat.

Ez összegek magokban véve, elég nagyok; de lássuk, ha megosztjuk.

Az egész egyházkerületben van 571 pap s ha ezek között egyenlően osztanók fel a 264,000 frtot, jutna minden egyesre 462 frt, tehát épen annyira, hogy ügyyel-bajjal tengődjék belőle; ámde a valóság igen sok helyen még ennél is szomorubb.

Azon 12 egyházmegyében, melynek adatait használtam, van 363 lelkész s ezek között 1000 frtot meghaladó fizetéssel 12; 800—1000 frt. 11; 500—800 frt. 94; 300—500 frt. 157; 100—300 frt 84 s 100 frton alul 5. Ha ez arányt vesszük fel az egész egyházkerületben, 1000 frton felüli állomás lenne 19; 800—1000-ig 17 500—800-ig 148; 300—500 frtig 247 s 300 frton alól 110. Van tehát 110 egyházunk, melyben a pap oly gyengén van dotálva, hogy akár éhen halhat fizetése mellett; és 247, melynek fizetéséből megél, ha jó spekuláns, ügyes gazda; szóval, nem pap; ha dolgozik, fárad, de nem az egyház, hanem saját javára, még pedig anyagi javára. S ezt feltudni, nem is lehet; mert az első kötelesség, az önfentartás, s azután jön a többi. S mégis vannak az ily egyházakban is papjaink, kik betöltik teljesen hivatalukat; kik valóban vezetői, tanítói hivatásnak; de hogy az ilyenek száma apad, azon a ki a modus vivendit a jelenben ismeri, legkevésbé sem fog csodálkozni.

214 egyházunk van 500 frton felül; tehát olyan, hogy azokban a lelkész megélhet, s hivatalának is élhet, ezt én nem magamtól, hanem azon lelkészek nyilatkozatai után állítom, kikkel egyszer-mászsor ezen dologról alkalmam volt beszélhetni.

Ha a papok állapota is ily silány igen sok helyen, mi lehet még a szegény tanítóké? Kiknek pedig fontos volta a társadalomban annyira ki van fejtve az újabb időben, hogy arról szólni is, feleslegesnek tartom. De lássuk a számokat!

A már többször említett 12 egyházmegyében van 402 tanító. 600 frtot meghaladó fizetése van csakis 2-nek; 400—600 frt. 8; 300—400 frt. 28; 200—300 frtig 88; 100—200 frt. 151, 100 frton alól 125. Ez arányt véve fel az egész egyház-

kerületben, 600 frtnál magasabb tanítói fizetés lenne 3; 400—600-ig 13; 300—400-ig 45; 200—300-ig 143; 100—200-ig 240, s még 100 frt. fizetés sincs 209 helyen. Mit szólunk ehhez? Szomorú eredmények; mert ha valakinek egészen hivatalának kell élni, az a tanító. S teheti-e ezt nálunk, hol nem csak nem fizetjük meg fáradságát, hanem a mellett még mellékes szolgálatra, naponkint a kétszeri templomozásra, harangozásra stb. szorítjuk. A ki meggondolja, hogy nálunk a tanítónak dolgozni kell a kenyéréért; s főleg télen, mikor mindenütt együtt kellene hogy legyenek a gyermekek, néha száz is, kétszer templomozni: az nem fog bámulni, hogy gyengék a közvizsgák, nem tudnak semmit a gyermekek, miveletlen a nép. S nemde, kétszeresen tiszteletet érdemelnek azon tanítók, kik így is eredményt mutatnak; mert hála istennek, ilyenek is vannak szép számmal, a mint az egyház-vizsgálatok eredményéből volt szerencsém látni.

Most még hátra van, kimutatnom, honnan kerülnek ki mind e fizetések? E részben, kimutatásom nagyon hiányos, mert egy részről sem áll elég adat rendelkezésemre. A főforrás a kepe, mellék-források a kanonika porció, dézma-kárpotlási kamat. kegy-hagyományok s alapítványok kamatai s egy néhány helyen a magtár.

A dézma-kárpotlási kamat, melyet évenként 150 egyház kap 35,131 frt. 18 kr. A kanonika porciót egyre-másra fel lehet venni minden anyaegyház után 15 holdra, s így az egész egyházkerületben 8,340 hold, melynek jövedelme (évenként csak 4 frtjával számítva, mi azt hiszem, megközelíti a valót, mert láttam 2—10 frtra számítva holdját a hivatalos kimutatásban): 33,360 frtot tenne; a többi ősszeg maradna a kepe, kegy-hagyományokra, alapítványokra, magtárakra s a patronusok rendesnél nagyobb fizetéseire.

Ennyi az, mit a kezem közt levő adatok nyomán e lap t. olvasói elébe hozhattam; nem sok ugyan, de arra kétség kívül elég, hogy mindenki átlássa, miszerint papi és tanítói karunk jelen helyzetében nem maradhat. Hogy mikint lehetne segíteni, arra nézve nyilatkozzanak azok, kik e téren több tapasztalattal, s ügyeink rendezésében befolyással bírnak. Én szerencsésnek érzem magamat, ha adataimmal bármi kevéssé is használtam, s némi tájékozottságot szerezhettem másoknak; mert nem azért vettem tolat, hogy az én nevem is megforduljon e lap hasáb-

jain, hanem egyedül azért, hogy szolgáljak azon felvilágosítással, melyet helyzetemből kifolyólag nyujthattam.

Bíró András,
püspöki titkár.

A 7-es bizottság.

(Folytatás.)

V. Fejezet.

Az özvegy-árvai kegyelem-évről.

a) A hol az elhunyt lelkésznek özvegye, vagy teljes kort nem ért árvái, akár hajadon leányai maradtak, ott a lelkész-állomás betöltetlen marad egy félévig.

b) E félév a lelkész halálát követő Szent-György naptól a következő Szent-Mihály napig, vagy Szent-Mihály naptól a következő Szent-György napig számítandó.

c) E félév alatt a paplak és papi fizetés az örvegyé, vagy árváké. Minthogy e félév lejártával a papi állomásra mulhatlanul pályázat hirdetendő és az lehetőleg betöltendő, ha az állomás e félévre következő egy év tartama alatt betöltetett, az új pap ez egy év lejártáig a pap fizetésének csak fele részét kapja, a másik fele pedig az özvegynek, vagy árváknak fizetendő.

d) E kegyévre nem jogosultak, saját személyöket illetőleg, azok az özvegyek, a kik nem laktak elhunyt férjökkel.

e) A kegyév első fele alatt a vasárnapi isteni tiszteletet az esperestől, illetőleg püspöktől az administrans papal egyetértőleg az egyh.-megyéből kirendelendő lelkészek taztoznak teljesíteni, a 30 canon értelmében; a köznapi templomi szolgálatok az eddigi gyakorlat szerint tétetnek.

f) Hogy az özvegy-árvai javadalomra adott idő alatt az illető egyházban a vallásos élet ne szenvedjen, felelősség terhe alatt, kötelesek az esperestől kirendelt lelkészek megjelenni a vasárnapi és ünnepi isteni-tisztelet tartására. (1864 k. zs. 58 sz.) Az esperes a kirendelt lelkész akadályoztatása esetében, ennek előleges jelentése alapján, más lelkészt rendel az isteni-tisztelet tartására, de ha a kirendelt lelkész előleges ily jelentés nélkül mulasztaná el az isteni-tisztelet tartását, az esperes köteles, feljelenteni az egyházmegyei közgyűlésnek.

VI. Fejezet,

Az egyházak osztályozásáról.

Erdélyi ref. anyaszentegyházunk egyházai három osztályba soroztatnak a lelkész fizetése szempontjából.

a) Az 1-ső osztályba tartoznak azok az egyházak, melyekben a lelkész fizetése 800 o. e. frt, vagy azt meghaladja.

b) A 2-ik osztályba azok, a melyekben a lelkész fizetése 500—800 frt. o. é.

c) A 3-ikba az 500 o. é. forinton alól való lelkész fizetések.

(Ez utóbbi pontra vonatkozólag, a bizottság a papi állomások javadalmát 300 frtban vélné, mint minimumot megállapítandónak s egyszersmind kimondandónak, hogy a mely egyházak nem képesek papjuknak legalább enynyi fizetést adni, azok csupán egy vagy több hasonló szegény

ségű s közel fekvő egyházakkal együttesen tarthatnak papot.)

VII. Fejezet.

Az egyházak osztályozásának végrehajtásáról.

a) Minden egyház lelkésze, iskola-tanítója, a presbyteriummal és a hol van, a patronussal egyetértve és ezektől hitelesítve, beadja a kanonika vizitációra a lelkész fizetésnek kimutatását két példányban. E kimutatásban tisztán fel kell jegyezni a készpénz-fizetést, a termény-fizetést, mindenik kepe-fizető egyház-tag nevét, utána nevezve külön-külön, hogy mennyi és milyen kepet fizet mindegyikök; továbbá, a kanonika porció területét, a földek minőségét, és természeit, szóval a lelkész minden nemű jövedelmeit.

b) E kimutatásból a kanonika vizitáció 10 évi közép-számítással megállapítja mindenik egyházban a lelkész fizetését s e szerint osztályozza az egyházmegye minden egyházait. A megállapodás eredménye két példányban készítenőd. Mind a kanonika vizitáció munkálatát, mind az egyes egyházaktól felküldött kimutatásokat felül vizsgálja az egyházmegyei közgyűlés, s az egyházmegyei egyházak osztályozása egyik példányát, az egyházak kimutatásai egyik példányával felküldi a kerületi közgyűlésre. Az osztályozás másik példánya, a kimutatások másik példányával, az egyházmegye levéltárába tétetik.

c) A kerületi közgyűlés, a kanonika vizitációtól készített és az egyházmegyei közgyűléstől felül vizsgált osztályozásokat a kimutatásokkal összevetvén, véglegesen megállítja az osztályozást, az erre vonatkozó minden iratokat átadja főtiszteletű püspök aa.-nak, a püspöki levéltárban elhelyezés végett.

d) A püspöki egyházak az a) pont szerint készített kimutatást egyenesen felküldik a püspökhez.

e) Ha a kerületi közgyűlés szükségét látja, az osztályozás a megirt módon kiigazittatik.

f) A lelkész-fizetésben időközben történt változások azon uton kiigazittandók, a minő uton történt az első tályozás. (164 k. zsinat 58 sz.)

g) A b és c pontban körül irt kimutatás, az igazgató-tanács által megállapítandó kulcs és részletes utasítás szerint, minden 10 évben kijavítandó s az ig.-tanács által a közgyűlés elé terjesztendő.

VIII. Fejezet.

Kik pályázhatnak a különböző osztályu egyházakban?

a) Főlszentelt tanárok, végbizonyítványaik szerint „kitünően képesített“ papjelöltek, kik külföldi egyetemem legalább két félévet töltöttek, az első-, vagy másodiktosztályu egyházban 2, a harmadik-osztályu egyházban 5 évig működött papok, oly „kitünően képesített“ papjelöltek, kik legalább egy évig püspöki titkárok voltak: pályázhatnak bármelyik osztályu egyházban.

b) Harmadik osztályu egyházak papjai, kik mint ilyenek már két évig működtek, és végbizonyítványaik szerint „jelesen képesített“ papjelöltek, csak a második-, és harmadik-osztályu egyházakban pályázhatnak.

c) A végbizonyítványaik szerint pusztán „képesített“ papjelöltek csak a harmadik-osztályu egyházakban pályázhatnak.

d) Az egyszer megnyert minősültséget senki el nem veszti az által, hogy alsóbb osztályu egyházban vállalt papságot.

E d pont, a menyinyiben valamely papi egyénnek előnyére szolgál, kivételesen, visszaható erővel is bír.

IX. Fejezet.

A pályázókról.

a) Pályázatra csak oly egyén bocsátható, ki a VIII-ik fejezetben meghatározott illető minősültséggel bír és korábbi előjáráságától szigorú igazsággal kiállított erkölcsi bizonyítványt is csatol pályázati okmányaihoz.

b) A papjelöltek kötelesek hiteles bizonyítvánnyal tanusítani azt is, hogy a pap-növeldeből kilépésök óta, minő foglalkozást folytattak, s általában ez idő alatt mikint viselték magukat.

c) A más püspökségekből való papok csak a püspöktől nyerendő engedély mellett pályázhatnak (1856. k. zs. 80 sz.)

d) A papjelöltek bizonyítványainak az 1871 évi n. enyedi zsinat jegyzőkönyvének 42-ik v. száma alatt foglalt, s a papi szigorlatokat szabályozó határozata értelmében kell kiállitva lenniök.

X. Fejezet.

A pályázásra képesek kiválasztása.

A papválasztás a 14-ik kanon értelmében, a gyülekezet joga; de a 22-ik kanon alapján a következő modon:

a) Egy bizottság vizsgálja meg, hogy a feljebb elősorolt kellékekkel kik bírnak és az ürességbe jött egyházban kik választhatók az illető egyház tagjai által.

b) E bizottság tagjai: az elnök, ki az illető egyházmegye esperese, püspöki egyházban a püspök, vagy személyese; az illető egyházmegye idősebb gondnoka, akadályoztatása esetén az utána következő gondnok; valamenynyi gondnok akadályoztatása esetén az idősebb gondnok helyettést nevez ki; püspöki egyházakban az egyházkerületi közgyűlés által választott (inspektor) kurátor, illetőleg kebli gondnok; az egyházmegyei közgyűlés által e célra egy évre választott 2 lelkész egyike, kiket sorban az esperes hív föl, püspöki egyházakban a hivatal szerint idősebb lelkész, ha pedig ilyen nincs, a püspök által ez alkalomra kinevezett egy lelkész.

c) A száz családnál kevesebből álló egyházban két képviselő; a száznál több családból állóban négy képviselő, választva az ekklezsia közgyűlésétől. Ezen kívül — a hol léteznek — a főpatronusok megjelennek akár személyesen, akár helyettesök által; a kisebb patronusok együtt küldenek egy személyest.

d) E bizottságban nem vehet részt olyan tag, a ki a folyamodók valamelyikével apai, fiui, és testvéri vagy ipa és vői rokonságban áll; hanem helyette az illető esperes, vagy püspök nevez ki ez esetre mást, még pedig a szerint a világi, vagy egyházi rendből, a mint a rokonság miatt kizárt bizottsági tag egyikbe, vagy másikba tartozik.

XI. Fejezet.

Az ürességbe jött egyházak köröztetéséről.

a) Mihelyt valamely egyházban a lelkészi állomás üresedésbe jött, köteles az illető esperes értesíteni arról a püs-

pököt, a ki a pályázatot a maga rendén kibirdeti (1863 k. zs. 28 sz.) E köröztetésben kifejezendő, melyik osztályba tartozik az ürességbe jött egyház, menyinyire megy a papi fizetés fekvőségeiben, képében, s más javadalmakban, és a folyamodók kihez, s minő határidőig adják be folyamodványaikat. (1842. 375. E. r. 1856, 80 k. zs. sz. 1864 k. zs. 58 sz.)

b) A folyamodások beadhatására kitűzendő határidő, az illető esperessel egyetértőleg megállított határnapon kezdve, 50 napig tart.

Közli, Szász Domokos.
(Folyt. következik.)

Az igazgató-tanács üléseiből.

Kolozsvártt, március 16-án, 1873.

Elnök gr. Mikó Imre, ő n.-méltga. Jelen voltak: Nagy Péter püspök, Ince Mihály, Dr. Kolozsvári Sándor, br. Bánffy Dezső, Szabó Ádám és Bodor Antal, h.-titkár.

1. A kolozsvári főtanoda előjárásága kérésére a néhai Alsó Zsigmondné 2000 frtban kiegyezett hagyománya: kiutaltatik.

2. Mátyás Zsigmond cegei lelkész engedélyért folyamodik, hogy a veres-egyházi elsőrendű egyházban a lelkészre pályázhassék, mert bár harmad-osztályu egyházközség lelkésze, de az 1865-iki papválasztási szabály előtt már lelkész volt. Elutasittatik.

3. A fel-dobolyi egyházközség felekezeti iskolájának közös községi iskolává alakítása megengedtetik.

4. Gergelyi György gerend-kereszturi lelkész, Basa Mihály esperes és 46 gerend-kereszturi képező felterjesztése folytán a 77—873 sz. a. hozott határozat alapjául szolgáló jegyzőkönyv hitelessége kétségessé tétetvén: kérelmekre a 77—873 szám alatt hozott határozat megsemmisitetik és az ügy, elintézés végett, Nagy Péter püspök aa-hoz áttétetik.

5. A szilágy-csehi egyházközségi leány-iskola tanítói díjlevele megerősittetik.

6. Néhai Pál István diósadi volt lelkésznek 1841 és 1842-ik évről elmaradott kepe illetőségébe örököse özv. Pál Istvánné részére 200 frt. o. é. utalványoztatik a diósadi egyházközség kárpotlásából, miután több rendbeli felhívások után sem nyomoztatott ki sem az elmaradott kepe-illetőség menyinyisége, sem a fizetéssel hátralékosok: fenahagyatván ez egyházközség vissz-kereseti joga a fizetés kötelezettekkel szemben.

7. A pócstelki leány-egyház az iskola-tanító kanonika porciójába az állami fekvőkbul egy rész kihasításáért folyamodik. Felterjesztés intéztetik a pénzügy-ministeriumhoz.

8. Székely-kereszturi leány-iskola ügye rendezése végett kiküldött hármass bizottság két tagja Benkó János esp. és dr. Jenei Viktor tanár helyett, Solymosi István h. esp. és Szakács Mózes tanár aa.-i küldetnek ki.

9. A kultusz-ministerium nyilatkozatra hívja fel az ig.-tanácsot, hogy a galac-brailai egyh.-község, mely egyház hatóságához osztatott be és az új lelkész választására néz-

ve mi intézkedés tétetett. Feliratik, hogy a részben az ösz-szehivandó konvent fog határozni.

10. A m.-lapádi egyházközség felekezeti iskolájának közös községi iskolává alakíthatásáért folyamodik. Utasít-

tatik esp. aa, hogy a kérvényt a meghatározott kimutalásokkal ellátva, az egyh.-megyei közgyűlés határozatává-terjeszse fel.

— Ezeken kívül előadatott még 33 ügydarab. —
r—l.

TÁRCA.

M á t é, XXVIII. 19.

(Folytatás.)

És már lássuk, mi az értelme e mondatnak: „megkereszteltek az atyának sat. nevére?“ Főlöszleges is mondanunk, hogy ezen szó: „név“ valakinek tulajdon nevét pl. Pétert, vagy Pált is jelenti. A kérdéses helyen a „név“ azon minőséget, méltóságot, rangot jelenti, melyet maga a név jelez. Pl. ha így szólunk: „a király nevében, parancsolom“, nem azt akarjuk kifejezni, hogy a személyt, kinek nevében beszélünk, Kájusnak vagy Titusnak hívják, hanem azt, hogy az a király.

Ily értelemben használják a héberek az isten „nevét“ pl: e szólamban: „Jahveh nevét (besém) hívom segélyül“ annak kifejezésére, hogy ők istent Jahvehnek ismerik el; vagyis, annak, a ki volt, van és lenni fog; szóval, annak, a ki létezik. A név = Jahveh, innen van az, hogy a zsidóság későbbi s mai korban is, a Jahveh helyett csak ezt mondja: hassém = a név, miután kapriciája nem engedi, hogy a hozzáférhetlennek saját nevét mondja ki. Jézus is így szól az imában: „szenteltessék meg neved!“ A mi nem jelent egyebet, mint imádni istent az emberiség „atyja“ gyanánt. 1 János 2: 12 versében az van mondva, hogy „a bűnök megbocsáttatnak az ő nevéért,“ vagy is azért, mert isten az, a mit neve jelent, t. i. „atya.“ „Jézus nevéért“ üldözést szenvedni, annyit teszen, mint üldöztetni azért, mert Jézust Krisztusnak ismerjük el. Valakinek nevében cselekszik valaki, midőn annak parancsára, akaratára hivatkozik, még pedig azon minőségben, melyet neve, címe jelez. Így jön a messiás „az ur nevében“ azért, mert hivatkozik arra, kinek neve „úr.“ (Máté XI: 9.)

A tanítványoknak Jézus nevében kell kérniök, János szerint, vagy is, a Jézusban vetett bizalommal, ki istennek fia s tehát isten benne úgy jelentette ki magát, mint atyát. Valakinek nevével (által) hajtani végre valamit pl. démonokat kiűzni, nem teszen egyebet, mint valamit megtenni valakinek azon ereje által, melyet neve, jelez, avagy „rangjának“ megnevezése által. (Máté VII: 22.)

Valakinek nevére tenni valamit, annyit jelent, mint valamit azon céllal végezni, hogy kitűnjék, mikép valakit elismerünk azon minőségben, melyet neve jelez. „Egy profétát fogadni be egy proféta nevére“ annyit jelent, mint befogadni azért, mert annak ismerjük el, a mit neve jelent. (Máté X: 41.) Valakinek egy pohár vizet adni egy tanítvány nevére, anynyi, mint őt tanítványnak ismerni el, s mint ilyen tenni jót. Ha Jézus, Máté XVIII: 20 versében; „kettő, vagy háromról“ szól, kik az ő nevére gyűjtek egybe, nem akar egyebet mondani, mint hogy ők azért gyűl-

tek egybe, hogy őt annak vallják, a mit neve jelent t. i. Krisztusnak!

Végül: „megkeresztelkedni valaki nevére“, nem teszen mást, mint a kereszttség által beavattatni annak elismerésére, hogy valaki valóban az, a mit neve kifejez. A főlebb említett helyen Pál azt kérdi a korinthusiaktól: ha vajjon az ő nevére keresztelkedtek-e meg? Vagyis, ha vajjon a név, melynek vallására a kereszttyénség tagjaivá lőnek beavattva, az ő neve-e? A Samaria lakói az ur Jézus nevére keresztelkedtek meg. (Csel. VIII: 10.) Vagyis a végre, hogy őt Krisztusnak vallják.

Igy hát: „az atyának nevére“ nem teszen egyebet, mint annak vallására, hogy isten az, a mit az „atya“ név jelez.

Csak egy pár szót kívánok csatolni Scholtonnek ezen nagyon is kimerítő bizonyításához a héber „sém“ = név eredeti jelentéséről. A héber „sém“-nek gyökere „vaszama“ igére vihető vissza, a mi a szó szoros értelmében ezt jelenti: megbélyegezni. Azonban, e gyökér, mint sok más, kiveszett a héberben; de megvan a testvér arabban, mely körülbelül jelen fejlődési fokán áll ott, hol az ó-szövettség nyelve, s melynek régibb irodalmi termékeiben a legkitűnőbb nyelvészek a sémi nyelv-család legrégebb ágát ismerték föl. „Vaszama“-tól származik egy főnév: szimátun = bélyeg, jegy, ismérv, szóval az, a miről valamit, vagy valakit föl lehet ismerni; azon sajáttság, minőség, mely azt megkülönbözteti minden egyébétől. Ama gyökérre vihető vissza, mint az arab „iszm“ = név; mint a héber „sém“ = név. E szerint, a név-nek főlebb fejtegetett használata épen az eredeti jelentést tartotta meg.

A latin eo-g-nomen, (g) nomen, (g) nota is nem jelentenek eredetileg egyebet, mint a mi „ismérv“-ünket, miután gyökere az ismert „γνωσθω“. Sajátos, de természetes összehasonlkozása a két nagy nyelv-családnak.

És a fiunak... Καὶ τοῦ υἱοῦ. A „nevére“ sem a fiu, sem a szentlélek előtt nincs ismételve. Ebből azonban nem szabad azt következtetnünk, hogy mindhárom alany-nak ugyanazon neve van, miután a „névelő“ mindenik előtt ismételve van. Ha egy „birtok“ két, vagy több „birtokossal“ úgy van kapcsolatban, hogy a birtokosok előtt hiányzik a névelő, akkor mindenik ugyanazon birtokkal áll ugyanazon viszonyban; pl: (Máté V: 20.) a farizeusok és sadduceusok igazságáról van szó, mert mindkét párt ugyanazon igazságosságot tanította. Ellenben, ha a névelő ismételve van, akkor a „birtokot“ is ismételni kell, ha nem is kifejezetten, mint pl: Mrk. VIII: 15: a farizeusok kovásza és a heros dianusok kovásza,“ lagalább gondolatban. „A farizeusok és

a herodianusok közül némelyek,“ vagyis, némelyek az egyik, s némelyek a másik pártból s tehát, ném ugyanazok. Márk. XII: 13 „A törvény és a proféták olvasása“ vagyis, a törvény olvasása, és a proféták olvasása, a mi azt jelenti, hogy mindkettőt külön olvasták, (Cselek XIII: 15).

Tehát: „az atyának és a fiunak és a sz.-léleknek nevére“ azt jelenti, hogy: az atyának nevére; a fiunak nevére; a sz.-léleknek nevére. Három különböző névről van itt szó. A mi műszavunk szerint, három állat-ról (állag, substancia) van itt szó, mert hiszen, erre céloz Scholten. Apok. III: 12: ráírom majd istenem nevét, és istenem városa, az új Jeruzsálem nevét és az én új nevem, s tehát három nevet. XVI: 1. „Az ő neve (Jézusé) és atyjának neve“ tehát két külön név.

Az egyes szám „nevére“ nem bizonyít az ellenkező mellett, mert hiszen a „többes“ teljességgel nem találja ide, miután az azt fejezné ki, hogy az atya, a fiu és a sz.-léleknek egynél több nevek van. A három név ez: az „atya“ név; a „fiu“ név és a „sz.-lélek“ név. Az atya név az istené; a fiu név a Jézusé; a sz.-lélek név azon léleké (szellem), mely Jézustól származva, községében él. „Az atyának és a fiunak és a sz.-léleknek nevére“ tehát ezt jelenti; „annak vallására, hogy isten „az atya;“ Jézus „a fiu;“ a lélek, mely Jézus hiveiben él és munkál „a sz.-lélek,“ vagy is, isten lelke. Ez ama három águ hitvallás, melynek hívésére lőnek a keresztyének isten országába beavatva.

Itt szó sincs, a később előállott s még Nikeában is meg nem állapított háromegység tanáról, mely szerint az egy isteni lényekben három különböző személy volna. E fogalom, mely az alexandriai spekuláció szülötte, nem tartozik a zsidó keresztyének gondolatkörébe, melyben az első evangélium előállott. A szöveg „háromságot“ de nem „háromegységet“ tanít, s nem is „háromságot istenben“; hanem csak „háromságot,“ vagyis, a ker. hitvallás három fő ágazatát.

A hitvallás első pontja: isten hívése, „atya,“ néven. A szentháromság tanában az „atya“ szó, az isteni lét egyik személyét jelzi. A trinitásban az atya csak magában nem a teljes istenség, hanem csak is egyik létalakja az isteni lényeknek. A mi szövegünk szerint, az „atya“ nem külön személy istenben, hanem istennek neve; azon név, melyen őt Jézus imádta, s melyről mondá, hogy ővéi által is „megszenteltesék.“ A szentháromság tana szerint, így hangzik a hitvallás: az atya isten; a fiu isten; és a szentlélek isten. Az „atya“ alany; az „isten“ ite (állitmány.) A keresztelési formulában pedig az „isten“ az alany s az „atya“ az ite. Amott az atya isten-voltáról, itt az isten atyaiságáról, atyai szeretetéről van szó.

A hitvallás második pontja annak elismerése, hogy Jézus „a fiu“. Ha az atya név ite, melynek alanya a teljes istenség, akkor világos, hogy a „fiu“ nem lehet egy külön személy az istenségben, hanem itéje, neve egy más alanynak. A fiu itt nem egyik neve istennek, hanem „Jézus“ neve.

Mit jelent a „fiu“ név? Izráélben e nevet viselte az

isten-uralom királya, istenhez való viszonyánál fogva (Zsolt. 2: 7; 2 Sám. 7: 14.) Az egész nép is van jelölve e névvel, azon szoros kapcsolatnál fogva, melyben istene, Izráél atyjához állt. (Ezsai. 63: 16.) E nevet viselte Jézus idejében a „nagy Dávid-sarj“ is, kinek trónra-léptétől várták a proféták Izráél üdvét s általa a népeket.

Ily értelemben szólt Péter is: „te vagy a Krisztus, az élő isten fia.“ (Mát. 16. 18.) Az „isten fiának“ megrövidítése a „fiu“ elnevezés.

A keresztelési formulában Jézus „a fiunak“ van nevezve kiváló értelemben, mint a messiás, csak hogy tisztán szellemi jelentésben. Az isten-uralmi messiás cím itt erkölcsi, vallásos jelentőségű.

„Isten fiának“ van nevezve Jézus, de nem azért, mintha Lukács 1, 32—35 szerint, istentől született volna phisikailag, a mire ő maga soha sem célzott, s miről az apostoli igehirdetés, meg a legrégebb evangéliomnak semmi tudomásuk és a mi, Rom. 1: 4, sőt a jóval későbbi családfák által is ki van zárva; de nem is azért, mintha methaphysikailag származott volna istentől, a mely fogalom először Pálnál kezd lábra kapni (ó *θεος υιος*); míg nem aztán Kol. 1: 15, a Zsid. írt levél, meg a negyedik evangéliom nyomán előállnak: „az első szülött“, meg „az egy szülött“ elnevezések, mint méltó terményei azon elvont gondolkodásnak, mely szerint Jézus isten lényegéből született, még pedig nem teremtés, hanem metaphisikai származás útján. E képzetet az alexandriai Zsolt. 2: 7-re alkalmazták Csel. 13: 33 versétől eltérőleg. A mi szövegünkben Jézus messiás-méltóságánál fogva van „fiunak“ nevezve (Mát. 3: 17; sat.) a minek következtében ő ép ugy feje isten országának, mint Izráél királya, csakhogy tisztán szellemi értelemben. Míg Izráélben isten országa erkölcsi-politikai jellegű volt s míg a király, mint isten helyettese erkölcsi-politikai értelemben viselte az „isten fia“ nevet, addig a ker. fölfogásban Jézus nyomán a politikai jelleg merőben háttérbe szorul (Máté 8: 30—33) „istennek fia“ a király a szellemi isten országban. E cím ép oly kevéssé zárja ki Jézus emberi természetét, mint az „isten fia“ elnevezés Zsolt. 2: 7; 2 Sám. 7: 14 verseiben a zsidó király emberi származását. Innen van az, hogy valamint a szellemi király Jézus „isten fiának“ van nevezve, ugy az isten országa tagjai is „isten fiai“ nevet nyernek. (Máté 5: 9, 45.) Az a ki itt „a fiunak“ van nevezve, önmagát „az ember fiának;“ azt pedig, ki isten akaratát cselekszi „testvének“ nevezte (Márk 3, 35.) A ki tehát Jézusban a vallásos élet eszményképét látja, az Máté 28, 19-el vallja, hogy ő „a fiu“.

A hitvallás harmadik pontja: „a szentlélek“ vallása. A szentlélek itt nem isten lelke magában istenben gondolva, a mely esetben a szentlélek vallása be volna foglalva isten vallásában, kit a héber „lelke“ (ruach) nélkül gondolni sem tudott s így annak külön említése merőben fölösleges volna. Izráélben isten lelke azon lélek volt, melyből Jáhvehből származva, a proféták s más kegyes férfiakban lakozott; a minél fogva, az eszményi isten-uralom királyáról azt mondja a proféta „hogy a Jáhveh szellemen fog rajta pihenni“ (Ezsai. 11: 2.) E lélek em-

beri tulajdonokkal van fölrüházva. A Jahveh lelke Jer. 11: 2 szerint: „a Jahveh félelmének lelke“ s így nem az istenben való lélek, mert hiszen az nem lehet isten féltő, hanem istennek lelke ugy, a mint az emberi alakban nyilvánul. Az új szövetségben e lélek „a fiúság lelke“, mely a hívőkben az „abbát“ kiáltja, „mely bennök esedezik“, mely „isten méjjségeit vizsgálja.“ Mind ezen tulajdonok nem találnak az istenben tárgyilag gondolt lélekre. Az ó szövetség szerint e léleknek hordozója Izráel magva, isten szolgálja, (ebed Jáhveh) Ezs. 42: 1. ki van fejezve egyszersmind a remény is, hogy e lélek a jövőben isten országban mindenkire ki fog ömölni, Joél 11: 28, 29 sat. E lélek „szentnek“ van nevezve azért, mert istennok lelke, mely mindent munkál s mely az ember erkölcsi, vallásos életében legmagasb kijelentését nyeri. Zsolt. 51: 13. A „sz.-lélek“ vagy is „a szentség lelke“ Rom. 1; 4-ben isten lelke azon miségben, melyben a kiválólag szent Jézusban lakozott és működött. Az új szövetség szerint, Jézusban megvalósult Izráel eszménye. Ő volt Izráel várakozásainak betetőzője Máté 11: 3; „isten szolgálja“ Máté 18: 19; „isten fia“ Máté 11: 15. „a szentlélekkel kiválólag fölkent hajnok Máté 12: 18 sat.

Keresztes József.

(Folytatása következik.)

VIDÉKI ÉLELET.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Székely-Udvarhely, március 23-án, 1873.

Az erdélyi reformátusok székely-udvarhelyi kollegiuma még ez ideig életben levén, van szerencsém, ennek életkörülből néhány mozzanatot közölni e lapok olvasó közönségével.

1. Áll a fennirt nevelő-intézet ez idő szerint 12, tizenkét osztályból, több mint háromszáz növendékkel t. i. négy u. n. elemi, hat u. n. középtanodai és két u. n. bölcsészeti osztályból, öt rendes tanári, egy rendszeresített segéd-tanári, hét állandó szak-tanítói, nyolc osztály-tanítói, egy zene-, és ének-tanítói állomással; ezeken kívül levén a gyermek-osztályosok ének- és magán-tanítói.

2. Ez évi áldozó-csütörtökön az iskola százados ünnepélyt tartand, mely akár egy százados, akár két százados, akár három százados ünnepély lesz, lehet remélnünk, hogy tárgyához és céljához egyiránt méltó lesz; mert az előljároság megállapítása szerint, az ifjúság ének- és zenekarán kívül szerepelni fog egy gondnok, egy tanár és egy tanuló ifju. Ez alkalomra meg fog jelenni iskolánk monographiája is.

3. Végre-valahára nekünk is lesz kollegium-kertünk. T. i. a néhai Magyarósi tanár e célra végrendeletileg tett alapítványából a helyiség már meg van szerevezve igen alkalmas ponton, a Sósréten, a küllő partján, éppen az u. n. Tövisoldalon fekvő kollegium helylyel szemközt. Bejáró lesz a malom-utcában fekvő, u. n. Macskási telken. A kert alakításra vonatkozó intézkedések is meg vannak már téve.

4. A napokban — mondhatni — bevégeződött a Gidófalvi, féle végrendelet ügyének tárgyalása is. E szerint iskolánk kap 13,000, tizenháromezer forintot, a mi-

ből 8000, nyolcezer már kéznél is van. Célja a végrendelettevő néhai Gidófalvi Gáborné, született Siskáni Rozáliának az volt, szintén néhai férje — iskolánk egykori növendéke — intenciójához képest, hogy tanodánk hét növendéke évenként ösztöndíjjal kapjon hagyatékukból s később a kamat egy részének tőkésítése által az alap 50,000, ötvenezer forintra nöttével két akadémitizáló ifju ötszáz-ötszáz forint évi segély-pénzt.

Igaz, hogy az alapítvány kamatját — a mig él — a néhai végrendelettevő leánya élvezi, s így iskolánk, illetőleg annak növendékei csak később fogják élvezhetni, de az alapítványnak így is meg van nem csekély fontosságú értéke.

5. Éppen a közelebbi napok egyikén kapott iskolánk előljárosága hivatalos értesítést arról, hogy néhai Botta Györgyné, születet Kónc Klára asszony ifjuságunk önképző körének bizonyos évenként kifizendő pályadíj alapja gyanánt 400, négyszáz forintot hagyott. A nevelésügy iránt érdeklődő nemes lélek szép nyilatkozata

6. A székely történelmi pályadíjalap ügyében kelt szózat sem maradt iskolánk keblében viszhang nélkül. A négy felsőbb osztály a maga körében gyűjtött aláírással husvét után befizetendőleg anynyit, hogy m. e. ötven forint bizonyosan lesz azon összeg, melyet iskolánk igazgatója — mellékelvén a melléklendőket — annak idejében a tiszteletre méltó indítványozó ur kezébe küldend.

7. A Jenei Viktor tanár-társunk elmentével üresen maradt egyik tanszék betöltése iránt is folyamodott már előljároságunk, kérvén a szokásos kandidáció kiírását. Nagy horderejű lépés, de erre tán később visszatérek.

Szakács Mózes.

Felelet. X. Y. Z. urnak.

Szász-Régen, márc. 4-én, 1873.

N. t. szerkesztő ur! Lapja ez évi 6-iki számában százegei felirattal egy cikket jelent meg ellenem, szívesen kérem, adjon helyet feleletem megtételére.

1871 adventjének első napján kapom a nő-egylet hivatalos német levelét. Mint új pap, nem gondolhatva, mi tárgyban lehet, kérdem a levél hozótól: kitől, s mi tárgyban van? Feleli: a szász direktortól; de hogy mi tárgyban, nem tudja. A levelet e szavakkal adtam vissza: mondja meg a direktor urnak, szívesen kérem, én nem tudok németül, ő pedig tud magyarul, egy pár sorban írja meg tartalmát, s rendelkezésére állok. De a direktor ur nem irt, hanem a helyett, mit később hallottam, egész forradalmat csinált belőle. mintha én az ő nemzetiségét el akartam volna venni. Erre személyesen kerestem fel az elnököt, s tőle megtudva a dolgok állását, a tanítót azonnal utasítottam a gyermekek kijelölésére, mit meg is tett és a következő 5 fiut öltöztette fel az egylet: Réthi Mózes, Tordáthfalvi Károlyné, Faltin Lajos, Pap Istvánné és Fodor József fiait.

Ha ez eljárásnál bűnöm van. csak az lehet, hogy a hivatalos levelet vissza küldöttem.

1872-ben, azon héten, melyen a vizsgáló bizottság szombatban hozzám jött, kedden estve kapom az egylet levelét. A levelet minden szó nélkül vettem át, s a gyermeknél levő jegyzőkönyvbe beirtam átvételét, s a fiu azzal távozott. Szerdán reggel, minthogy itt a pap készíti az egyház számadását, sok dolgom volt. Dél után elmentem egyházi tag Koszta urhoz, hogy rendelkezés végett megolvastassam, de nem volt hon, s hosszas várakozás után sem jött. Másnap vásáros nap, Koszta ur kereskedő, ekkor nem szoktam alkalmatlankodni semmi egyházi ügyben, gondolva, pénteken reggel sem lesz késő eligazítani. De pénteken reggel, midőn éppen indulni akarok, jön a kurátor s mondja, hogy az egylet tegnap már megtartotta gyűlését. A kurátort azonnal az elnökéhez küldöttem, hogy beszélje el, miszerint elkésésünk

oka nem hanyagság, vagy rossz akarat. A tanítót pedig utasítottam a gyermekek kijelölésére, s öt fiut ki is jelölt, de az egylet két fiut és három leányt akart fölöltöztetni, leány pedig nem volt egy is, ki az ajándékot elfogadta volna. Es itt meg kell érteni, hogy az egylet csak oly gyermekeket öltöztet fel, kik rendes iskolába járók. A két fiut, névszerint: Tordáthfalvi Károlyné és Biánki József fiait fel is öltöztette. Fel továbbá Nagy Sándor, Pragai Lajos és Kis Lajosnak iskolát nem járó leánykáját, egyházunk részéről.

A tény-állás mindkét évben élethűn van leírva. Most már ítéljen az olvasó közönség.

Hogy az egylet jövőre megvonná ajándékát, mind nekem, mind egyházzam előjáróságának tudomásán kívül esik; de egy oly egyletről, mely a szeretet alapján áll, nem lehet fölteni, hogy Pál, vagy Péter személyeért gyakorolná a kegyeletet, azt gyakorolni kell maga-magáért. Jövőre küldje el az egylet felszólítását úgy, hogy legyen időm presbyteriumot hivatalni össze, mint a mely egyedül illetékes minden egyházi ügyben intézkedni, s ekkor nem lesz baj; de hogy én nevezem ki a gyermekeket, az ezzel járó kellemetlenség miatt, soha sem teszem.

Boc Elek,
szász-régeni ref. pap.

Felelet a nyiltlevélre.

E lapok 116—12-ik számában közzé tett nyilt levél ugyan a t. szerkesztő urhoz volt intézve, de mivel az ig. tanács üléseiről én küldöttem be a közlött tudósításokat, engendje meg, hogy én is tehessem meg rá feleletemet.

A „jelenvoltak“ névjegyzékét az ig.-tanács üléseiről felvett jegyzőkönyv után közöltem, s hogy hiven közöltem, bármikor igazolhatom a jegyzőkönyvek által.

Az igaz, hogy br. Bánffy Dezső, ig.-tanácsos, ur neve a jelenvoltak közül többször — s lehet, hogy a mult évben egyszer és a folyó évben éppen háromszor — a jegyzőkönyvből s így az én közleményemből is kimaradt; de sem a t. szerkesztő urat a legkisebb tévedés sem terhelheti, rossz akarat annál kevésbé mert a közlemények hiven adattak ki; sem aláírottat, mert a név jegyzékét a jegyzőkönyv szerint közöltem.

Az ig.-tanács jegyzőkönyvét hol egyik, hol másik ig. tanácsos vezeti, kinnek a jegyzés által anynyira el van foglaltva a figyelme, hogy gyakran alig képes az előadott darabokkal párhuzamot tartani: hogy felszólaló ig.-tanácsos ur neve a jegyzőkönyvből kimaradt, én részemről csak is ezen körülménynek tulajdonítom.

Azonban, hogy ezutánra az ig.-tanácsos ur neve a jelenvoltak közül még tévedésből se hagyassék ki: kötelelességből folyó gondjaim közé fogom számítani.

Kolozsvártt, március 24-én, 1873, *Bodor Antal,*
h.-titkár.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Mai számunkkal bezárjuk ez évnegyedet azon szives kéréssel, hogy évnegyedes előfizetőink megrendelésüket mielőbb megtenni sziveskedjenek. Egyszersmind tudatjuk, hogy mint rendszeren, két számot a jövő évnegyedből is küldeni fogunk mindenkinek s így a „Prédikatori tár“ 1873-ik évi folyamának három első ivét — mint a lejárt negyedév illetőségét — csak az april. 10-iki számmal fogják megkapni olvasóink.

= Megjelent s szerkesztőségünkhez beküldetett „A gyermekkert;“ népszerű ismertetés ezen intézet céljáról és berendezéséről. Kolozsvártt a gyermek felügyelő-nőket képző intézete s gyermekkertek létesítése végett alakult egylet megbízásából, írta Szabó Endre, az egylet titkára.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdász betűivel Kolozsvártt.

Ára, 20 kr. E hosszu cim alatt egy igen alaposan irt kis füzetke lappang a Fröbel-féle nevelési rendszerről és gyermek-kertről a következő fejezetekben: 1) A gyermek-keretek szükségessége, haszna, s ezen intézetek keletkezésének rövid története. 2) A gyermek-keretekben gyakorlandó nevelés köre, célja, s eszközei. 3) A gyermek-kert berendezése. 4) A gyermek-kert költségterve. Melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe; de különösen paptársainkat és tanítóinkat kérjük, szerezzék meg s ha nem is alakíthatnak mindenütt ily gyermek-kereteket, de a mit lehet, alkalmazzanak belőle iskoláikban. Az ár oly csekély, hogy kevesebért nem lehet megismerkedni egy szép eszmével.

= **Roma locuta est!** A szent István társulat idei közgyűlésén, Simor, esztergomi érsek tartotta a megnyitó beszédet. Hogy teljesen katolikus beszéd, az ellen nem lehet kifogása senkinek; de hogy a nemzeti közszellemet, a hazafiai áldozat-készséget, és a legtöbb humanitási intézetet éppen a hatholikusok alapították s tartották fenn hazánkban és pedig „az állam terhelhetése nélkül:“ erre igen sokat lehetne mondani, ha nem volnánk azon véleményben, hogy ezt maga Simor sem hiszi. De hogy Simor, Magyarország herceg-primása, a magyar-államiság eszméje ellen lázításra indul s kiadja a jelszót, hogy mindent a katholicizmusért, szemben az állammal: ennek kell tulajdonitnunk anynyit fontosságot, a menynyi megilleti a legelső kath. főpapot hazánkban; legyen ez gyöngeségüknek tudata a korszellemmel szemben; legyen hatalmuknak érzete szédarabolt viszonyaink között; vagy legyen az ultramontanizmus merénylete a szabadság ellen. Anynyit bizonyos, hogy hazánkban is készílik elő azt a látványt, mely mindenütt undorral tölt el: a vallás-felekezetek közt szított harcot s melyben a győzelem csak akkor lesz a mienk, ha mint egy ember a munkára vetjük kezünket. Azt nem is említjük, hogy száz darab aranyot ajánlott fel egy rom. katolikus geographia szerkesztésére, melyben valószínűleg minden Romából jön és Romába megy. Válságos idők előtt állunk; vajha, megérténők korunk intő szavát, s vigyázók lennénk legszentebb érdekeink felett!

= A Szent István társulat több világi tagja egy nyilatkozatot tett közzé, hogy a herceg-primás beszédje következtében kilépni kénytelen a társulathól. Elég tisztessége felelet, melyet méltán meg is várhatni minden felvilágosodott katolikus embertől.

KÖRÖZTETNEK.

329 — 1873.

Küküllői egyházmegyénkben a sz.-benedeki ürességbe jött iskola-tanítói állomás. Fizetés: 1) négy kalongya szalmás gabona; 2) egy veder must; 3) kegy-hagyományi kamat 2 frt. 44 kr; 4) négy szekér vékony tüzi fa; 5) 7 hold, 688 □^o szántó-föld; 6) 4 hold, 24 □^o kaszáló; 7) 333 □^o szőlő; 8) igen jó legeltető jog; 9) J6 lakás kerttel.

Pályázati határnap április vége.

A folyamodványok küküllői esperes t. t. Benedek Ferenc aa.-hoz Haranglábra (u. p. Dicső-Szent-Márton) küldendők. Kolozsvártt, március 18, 1873. *Nagy Péter,*
erdélyi ev. ref. püspök.

339 — 1873.

Szilágy-szólnoki egyházmegyénkben a bagosi elsőosztályu lelkészi állomás.

Pályázati határnap április vége.

A folyamodványok szilágy-szólnoki esperes t. t. Dombi Lajos aa.-hoz Bogdándra (u. p. Hadad) küldendők. Kolozsvártt, március 20, 1873. *Nagy Péter,*
erdélyi ev. ref. püspök

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.